Załącznik do Uchwały Nr 100/XIX/2019
Rady Gminy w Starym Dzikowie
z dnia 27 listopada 2019 r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY STARY DZIKÓW NA LATA 2019-2023

2019

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 3

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII 5

1. PODSTAWY PRAWNE 5

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE 6

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE 15

1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE 15

2. TRANSPORT I KOMUNIKACJA 16

3. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE 16

4. GOSPODARKA I SYTUACJA NA RYNKU PRACY 20

5. EDUKACJA I WYCHOWANIE 26

6. KULTURA, SPORT I REKREACJA 27

7. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI 30

8. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE 36

9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI 42

10. PRZESTĘPCZOŚĆ 43

11. POMOC SPOŁECZNA 44

12. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE 57

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM” 59

14. ANALIZA SWOT 74

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY 79

III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ 80

IV. PROGRAMY I PROJEKTY 91

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII 92

SPIS TABEL I WYKRESÓW 96

WPROWADZENIE

Polityka społeczna oznacza racjonalną działalność państwa i innych podmiotów zmierzającą do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, pożądanych struktur społecznych i stosunków społeczno-kulturowych, służących efektywnemu i sprawiedliwemu zaspokojeniu potrzeb społeczeństwa. Na poziomie lokalnym jednym z podstawowych narzędzi służących jej realizacji jest strategia rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych to dokument przedstawiający koncepcję działań zmierzających do racjonalizacji lokalnej polityki społecznej, szczególnie w aspekcie rozpoznawania zagrożeń społecznych, ich profilaktyki i minimalizowania negatywnych skutków występujących problemów społecznych. Strategia stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych w obliczu zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania lokalnej społeczności.

Niniejsza strategia została opracowana w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie. Powstała w procesie partycypacyjnym z uwzględnieniem interesów różnych grup społecznych i przy szerokich konsultacjach społecznych. W pracach nad dokumentem uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, w tym sektora pomocy społecznej, oświaty, kultury, sportu i rekreacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także policji, organizacji pozarządowych, kościoła oraz mieszkańcy gminy. Moderatorem prac nad dokumentem było Centrum Wspierania Służb Społecznych w Częstochowie.

Strategia została przygotowana na lata 2019-2023. Ma umocowanie w dokumentach strategicznych z zakresu polityki społecznej przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym skąd, stosownie do potrzeb mieszkańców, przenosi priorytetowe cele i kierunki działań na poziom lokalny. Dokument umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, i stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Strategia składa się z pięciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe.

Druga część strategii obejmuje podstawowe informacje na temat gminy oraz diagnozę sytuacji społecznej w gminie, która została przygotowana w oparciu o dane pozyskane z

instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także analizę ankiet skierowanych do mieszkańców gminy, w tym przedstawicieli samorządu lokalnego. Diagnoza została przeprowadzona w następujących obszarach: *Transport i komunikacja; Sytuacja demograficzna i zasoby mieszkaniowe; Gospodarka i sytuacja na rynku pracy; Edukacja i wychowanie; Kultura, sport i rekreacja; Zdrowie i problem niepełnosprawności; Uzależnienia i przemoc w rodzinie; Problem bezdomności; Przestępczość; Pomoc społeczna i Organizacje pozarządowe.*

W trzeciej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie programowania dokumentu. Zostali również wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania dokumentu i czas realizacji wyznaczonych w nim kierunków działań, ramy finansowe strategii oraz prognoza zmian.

W czwartej części dokumentu wskazane są programy oraz przedstawiona jest informacja na temat projektów mogących służyć realizacji strategii.

Piąta część strategii zawiera informacje na temat sposobu realizacji dokumentu oraz prowadzenia jego monitoringu i ewaluacji przy wykorzystaniu przygotowanego zestawu wskaźników monitoringowych.

Przy istniejącym obecnie ogromnym zapotrzebowaniu na myślenie i działanie strategiczne należy pamiętać, że sam fakt przygotowania strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Tutaj, odpowiedzialność spada na lokalnych polityków, działaczy, przedstawicieli różnych instytucji, zarówno administracji samorządowej, jak i organizacji pozarządowych. I tylko ich skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII

1. PODSTAWY PRAWNE

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stary Dzików na lata 2019-2023 wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka".

Do aktów prawnych regulujących treść strategii oraz wpływających na jej realizację należą również m.in.:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,

- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stary Dzików na lata 20192023 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu europejskim, krajowym i samorządowym. Należą do nich:

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Umowa Partnerstwa – Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim na lata 20132020,
- Strategia Rozwoju Gminy Stary Dzików w Aspekcie Współpracy Ponadregionalnej na lata 2013-2020.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu jest dokumentem, którego głównym celem jest wyjście z kryzysu, w jakim w ostatnich latach znalazła się gospodarka europejska, powrót na ścieżkę rozwoju, a następnie na niej pozostanie. Strategia, której założeniem jest stworzenie większej liczby miejsc pracy i podniesienie standardu życia, obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

1. Rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
2. Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W ramach trzech priorytetów tematycznych przygotowano siedem projektów przewodnich. Projekt „*Unia innowacji*" ma na celu poprawę warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, co powinno wzmocnić rolę łańcucha innowacji i zwiększyć poziom inwestycji w całej Unii. Z kolei projekt „*Młodzież w drodze*" służy poprawie wyników systemów kształcenia oraz podniesieniu atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej, a projekt „*Europejska agenda cyfrowa*" zakłada upowszechnienie szybkiego Internetu oraz umożliwienie gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom czerpanie korzyści z jednolitego rynku cyfrowego.

Projekt „*Europa efektywnie korzystająca z zasobów*" ma na celu uniezależnienie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów poprzez zmniejszenie udziału emisji węgla w europejskiej gospodarce, większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, modernizację transportu i propagowanie efektywności energetycznej, natomiast projekt „*Polityka przemysłowa w erze globalizacji*" służy poprawie otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do Małych i Średnich Przedsiębiorstw, oraz wspieraniu rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych.

Celem projektu „*Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*" jest modernizacja rynków pracy poprzez zwiększanie mobilności siły roboczej oraz rozwijanie kwalifikacji przez całe życie, co powinno podnieść współczynnik aktywności zawodowej i lepiej

dopasować do siebie popyt i podaż na rynku pracy, a projekt „*Europejski program walki z ubóstwem*" zakłada zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 to z kolei najważniejszy średniookresowy dokument rozwojowy na szczeblu krajowym, określający cele strategiczne do 2020 roku. Wyznacza on trzy obszary strategiczne: *Sprawne i efektywne państwo*, *Konkurencyjna gospodarka*, *Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrują się główne działania, oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Dokument z jednej strony wyznacza działania służące usuwaniu barier rozwojowych, w tym ujawnionych przez kryzys gospodarczy słabości polskiej gospodarki, a z drugiej skupia się na wspomnianych powyżej potencjałach, które będą stymulowały rozwój kraju.

Strategia stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych (Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa), które powinny przyczyniać się do realizacji założonych w niej celów, a zaprojektowane w nich działania rozwijać i uszczegóławiać reformy w niej wskazane. Dokument skierowany jest nie tylko do administracji publicznej, ale także do środowisk społecznych i gospodarczych, które uczestniczą w procesach rozwojowych i mogą je wspomagać zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest również odniesieniem na gruncie krajowym dla dokumentów strategicznych przygotowywanych w kraju na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020, tj. Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych (uwzględniających środki z polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki

rybołówstwa). Wskazane w strategii cele rozwojowe i priorytety w znaczącym zakresie wpisują się w cele strategii unijnej „Europa 2020" i są z nią spójne.

Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014-2020 w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa. Instrumentami realizacji Umowy są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne. Dokumenty te wraz z Umową tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową.

Umowa ściśle wiąże strategię wykorzystania środków europejskich z realizacją Strategii Rozwoju Kraju 2020 i Strategii Europa 2020. Celem konsekwentnie realizowanym w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020 jest, zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju, oparcie rozwoju na dalszym zwiększaniu konkurencyjności gospodarki, poprawie spójności społecznej i terytorialnej oraz podnoszeniu sprawności i efektywności państwa. Biorąc pod uwagę wskazane powyżej cele rozwojowe kraju, w Umowie wyróżniono cztery priorytety finansowania ze środków europejskich, do których zaliczono: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczną i aktywność zawodową, infrastrukturę sieciową na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami. Priorytety te będą realizowane w ramach właściwych celów tematycznych, wskazanych w projektach rozporządzeń Unii Europejskiej.

Umowa wskazuje m.in. rodzaje inwestycji, mogących liczyć na dofinansowanie, proponuje układ programów operacyjnych, prezentuje zarys systemu ich wdrażania, a także przedstawia ogólne założenia opartego na zasadzie subsydiarności podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Zapewnieniu koordynacji pomiędzy funduszami polityki spójności na poziomie regionalnym służyć ma, umożliwiona po raz pierwszy w okresie programowania 2014-2020, realizacja przez samorządy województw programów dwufunduszowych (Europejski Fundusz Społeczny i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego). Instrumentem zapewniającym komplementarność interwencji realizowanych przez rząd i samorząd terytorialny będzie kontrakt terytorialny.

Zgodnie z Umową Partnerstwa w latach 2014-2020 Europejski Fundusz Społeczny będzie współfinansował krajowy **Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,**

dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności, włączenia społecznego i dobrego rządzenia oraz 16 regionalnych programów operacyjnych. Krajowy program (zasili go 28% środków funduszu) będzie się koncentrował na zmianach strukturalnych poszczególnych polityk sektorowych, a także na takich przedsięwzięciach, które mają charakter ogólnopolski i są priorytetowe z punktu widzenia polityki państwa, natomiast na poziomie regionalnym interwencja Europejskiego Funduszu Społecznego (72% środków funduszu) będzie dotyczyła bezpośredniego wsparcia osób w celu poprawy ich sytuacji na rynku.

Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój obejmuje pięć następujących osi priorytetowych: I. Osoby młode na rynku pracy, II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, III. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa oraz V. Pomoc Techniczna.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 20142020 przewiduje utworzenie 10 osi priorytetowych. Problematykę społeczną ujęto głównie w ramach osi priorytetowych 6. Spójność przestrzenna i społeczna, 7. Regionalny rynek pracy i 8. Integracja społeczna.

Za cele osi priorytetowej 6. przyjęto „promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników", „promowanie włączenia społecznego, walkę z ubóstwem i wszelką dyskryminacją" oraz „inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej". Ich osiągnięcie uzależniono od realizacji priorytetów zakładających: wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcenie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój, inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, co przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych, wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich oraz inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie

zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Z kolei priorytety wyznaczone w ramach osi priorytetowej 7., której celem jest „promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników", zakładają: zapewnienie dostępu do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, m.in. poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, udzielenie pomocy w podjęciu pracy na własny rachunek, wspieranie przedsiębiorczości i tworzenie przedsiębiorstw (w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich), wyrównywanie szans mężczyzn i kobiet m.in. na rynku pracy (w zakresie dostępu do zatrudnienia, robienia kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz wyrównywania wynagrodzeń za taką samą pracę), przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian gospodarczych oraz utrzymanie pracowników w jak najlepszej kondycji psychofizycznej na rynku pracy przy jednoczesnym ułatwieniu powrotu do pracy osobom w wieku aktywności zawodowej, które zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy.

Za cel osi priorytetowej 8. uznano „promowanie włączenia społecznego, walkę z ubóstwem i wszelką dyskryminacją", a jego osiągnięcie uzależniono od realizacji priorytetów zakładających: aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie, ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym, wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia.

Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023 jest dokumentem, który wyznacza główne kierunki działań samorządu województwa podkarpackiego w zakresie polityki społecznej. Za cel główny Programu uznano „zwiększenie efektywności systemu pomocy społecznej i integracji w województwie".

W ramach celu operacyjnego 1. „Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego" wyznaczono działania, które zakładają: wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie integracji i

reintegracji osób zagrożonych bądź dotkniętych wykluczeniem społecznym, wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie programów i inicjatyw na rzecz pomocy osobom zagrożonym bądź dotkniętym wykluczeniem społecznym, wzmocnienie i skoordynowanie współpracy podmiotów działających na rzecz osób wykluczonych społecznie oraz zwiększenie dostępu do poradnictwa specjalistycznego na rzecz tych osób.

Działania zaplanowane w obrębie celu operacyjnego 2. „Wspieranie rodzin w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej" zakładają z kolei wdrażanie i promowanie różnorodnych form wsparcia rodziny (np. streetworking, asystentura rodziny itp.), wspieranie działań organizacji prowadzących placówki wsparcia dziennego, wspieranie działań pomocowych realizowanych w placówkach stacjonarnych i dziennych, ogniskach wychowawczych, świetlicach i klubach środowiskowych dla dzieci i młodzieży, promowanie zdrowego modelu życia i pozytywnych wzorców rodziny, wspieranie działań profilaktycznych i wczesnej interwencji w rodzinie oraz rozwijanie modelowego systemu poradnictwa i edukacji dla rodziców w zakresie rozpoznawania zagrożeń opiekuńczo-wychowawczych.

Cel operacyjny 3. „Zwiększenie i rozwój oferty świadczeń pomocy społecznej dla seniorów" będzie natomiast realizowany poprzez: wspieranie organizowania grup samopomocowych osób starszych oraz inicjowanie pomocy sąsiedzkiej w środowisku lokalnym, włączenie wolontariuszy i innych grup społecznych w niesienie pomocy osobom starszym, rozwój form pomocy środowiskowej, dziennej i usług opiekuńczych skierowanych do ludzi starszych, wspieranie działań wzmacniających więzi międzypokoleniowe, inicjowanie współpracy instytucji pomocy społecznej i organizacji pozarządowych na rzecz świadczenia usług socjalnych dla osób starszych, wzbogacenie oferty w zakresie aktywizacji i organizacji czasu wolnego seniorów, edukowanie członków rodzin zajmujących się opieką nad osobami starszymi i przewlekle chorymi, promowanie zdrowego stylu życia i kreowanie pozytywnego wizerunku starości oraz prowadzenie kampanii medialnych i przeciwdziałanie dyskryminacji.

W ramach celów operacyjnych 4. „Promowanie rozwoju infrastruktury pomocy społecznej" i 5. „Doskonalenie kompetencji zawodowych kadry pomocy społecznej i podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej" wyznaczono działania, które zakładają: promowanie tworzenia i rozwoju instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form pomocy dziennej, wspieranie idei budowy i rozbudowy instytucji opiekuńczowychowawczych,

socjalnych poprzez wskazywanie możliwości pozyskiwania środków, inicjowanie i wspieranie tworzonych placówek pomocy społecznej w szczególności na terenach wiejskich, wspieranie tworzenia sieci poradnictwa specjalistycznego, opracowanie programów szkoleniowych dla kadry pomocy społecznej i podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej, organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów w szczególności w zakresie pozyskiwania funduszy oraz podejmowanie współpracy ze szkołami i uczelniami.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim na lata 2013-2020 jest podstawowym dokumentem programowym wyznaczającym cele polityki społecznej w powiecie. Na podstawie diagnozy problemów społecznych występujących w powiecie, sformułowano cele strategiczne i operacyjne w siedmiu obszarach: 1. Pomoc społeczna, 2. Niepełnosprawność, 3. Ochrona zdrowia, 4. Rynek pracy, 5. Oświata i kultura, 6. Bezpieczeństwo publiczne, 7. Uzależnienia.

Do celów operacyjnych zaliczono: unowocześnienie istniejącej infrastruktury i systemu pomocy społecznej, aktywizowanie społeczne i zawodowe osób korzystających z systemu pomocy społecznej, wspieranie rodzin, dzieci, osób młodych, które znalazły się w sytuacji kryzysowej, poprawę jakości życia osób starszych, podejmowanie działań na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych, zwiększenie dostępu do usług medycznych, poprawę stanu zdrowia mieszkańców powiatu, realizowanie Programu promocji i zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy w powiecie oraz podejmowanie długofalowych działań zasięgiem przekraczających ramy czasowe ww. programu, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, tworzenie warunków dla pożytecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież, tworzenie warunków bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz prowadzenie profilaktyki prewencyjnej w tym zakresie, a także rozwijanie systemu wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz profilaktyki uzależnień.

Strategia Rozwoju Gminy Stary Dzików w Aspekcie Współpracy Ponadregionalnej na lata 2013-2020 jest podstawowym dokumentem strategicznym wyznaczającym kierunki rozwoju gminy. W oparciu o diagnozę stanu gminy, sformułowano w nim misję i wizję gminy, a także wyznaczono cele strategiczne i operacyjne oraz zadania.

Do działań istotnych z punktu widzenia niniejszego dokumentu zaliczono m.in.:

wspomaganie lokalnej przedsiębiorczości w celu tworzenia nowych miejsc pracy, wspieranie ponadlokalnych procesów rozwojowych, tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego, zachęcanie rolników do specjalizacji produkcji, wsparcie w tworzeniu grup producenckich, racjonalne wykorzystanie środków na rozwój rolnictwa z budżetu Unii Europejskiej, szeroką promocję lokalnych produktów, przygotowanie pod kątem prawnym oraz technicznym terenów przeznaczonych na cele związane z działalnością gospodarczą, wdrożenie systemu ulg dla osób zakładających działalność gospodarczą, promowanie różnych form współpracy podmiotów gospodarczych poprzez wprowadzenie systemu rzetelnej informacji o możliwościach i zasadach funkcjonowania „w grupie", prowadzenie działalności promocyjno-informacyjnej ukierunkowanej na kreowanie pozytywnego wizerunku gminy, finansowe i organizacyjne wspieranie instytucji pomocowych dla lokalnych podmiotów gospodarczych, realizację projektu pn. „Ponadregionalna współpraca drogą do rozwoju Polski Wschodniej", rozwijanie infrastruktury oświatowo-kulturalnej i sportowej oraz kapitału ludzkiego poprzez zwiększanie dostępu do wiedzy (przede wszystkim organizowanie form kształcenia dla mieszkańców gminy).

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE

1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE

Gmina Stary Dzików jest gminą wiejską, położoną w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie lubaczowskim. Od północy graniczy z gminami Obsza i Tarnogród (powiat biłgorajski, województwo lubelskie), od południa z gminami Wiązownica (powiat jarosławski) i Oleszyce (powiat lubaczowski), od wschodu z gminą Cieszanów (powiat lubaczowski), a od zachodu z gminą Adamówka (powiat przeworski).

Gmina zajmuje powierzchnię 155,77 km², co stanowi 11,91% powierzchni powiatu. W jej skład wchodzi 5 sołectw: Cewków, Moszczanica, Nowy Dzików, Stary Dzików i Ułazów; pozostałe miejscowości w gminie to: Koziejówka, Lebiedzie, Maziarnia, Miłków, Parachówka, Witki, Wola Cewkowska. Siedziba władz gminy znajduje się w miejscowości Stary Dzików.

Gmina Stary Dzików leży we wschodniej części Kotliny Sandomierskiej, na Płaskowyżu Tarnogrodzkim. Charakteryzuje się wysokimi walorami krajobrazowymi, rzeźba terenu jest urozmaicona, lekko falista, znaczną część zajmują lasy; na jej obszarze znajdują się źródła rzeki Wirowej i Przerwy. W gminie występują obszary objęte prawną ochroną przyrody. Są to: Sieniawski Obszar Chronionego Krajobrazu, Lasy Sieniawskie oraz kilka użytków ekologicznych, m.in. „Źródliska rzeki Przerwy", „Trzciny", „Białe Bagno". Na terenie gminy udokumentowano występowanie złóż surowców mineralnych, wydobywa się m.in. gliny, iły, piaski oraz gaz ziemny.

Wielowiekową i wielokulturową historię gminy dokumentują zachowane zabytki, głównie sakralne. Wśród nich m.in. zespół kościelny pw. św. Trójcy z 1781 roku w Starym

Dzikowie, murowana cerkiew grekokatolicka pw. św. Dymitra Męczennika zbudowana w 1904 roku w Starym Dzikowie, drewniana cerkiew z 1719 roku pw. św. Michała Archanioła w Moszczenicy, drewniane cerkwie w Ułazowie i Cewkowie, ruiny synagogi z przełomu XIX i XX wieku w Starym Dzikowie, liczne kapliczki i cmentarze, wśród nich XIX wieczny kirkut w Starym Dzikowie.

2. TRANSPORT I KOMUNIKACJA

Gmina Stary Dzików położona jest na peryferiach szlaków komunikacyjnych w województwie i w kraju. Przez jej południowy kraniec przebiega fragment drogi wojewódzkiej nr 867 relacji Sieniawa – Lubaczów. Sieć komunikacyjną w gminie tworzą głównie drogi powiatowe (o łącznej długości nieco ponad 37 km) oraz drogi gminne (o łącznej długości 28 km; w tym 26 km stanowią drogi utwardzone).

Stary Dzików położony jest w odległości ok. 25 km od Lubaczowa, ok. 50 km od Przeworska i blisko 90 km od stolicy województwa Rzeszowa.

Usługi komunikacyjne na terenie gminy świadczy Państwowa Komunikacja Samochodowa w Jarosławiu Sp. z o.o.

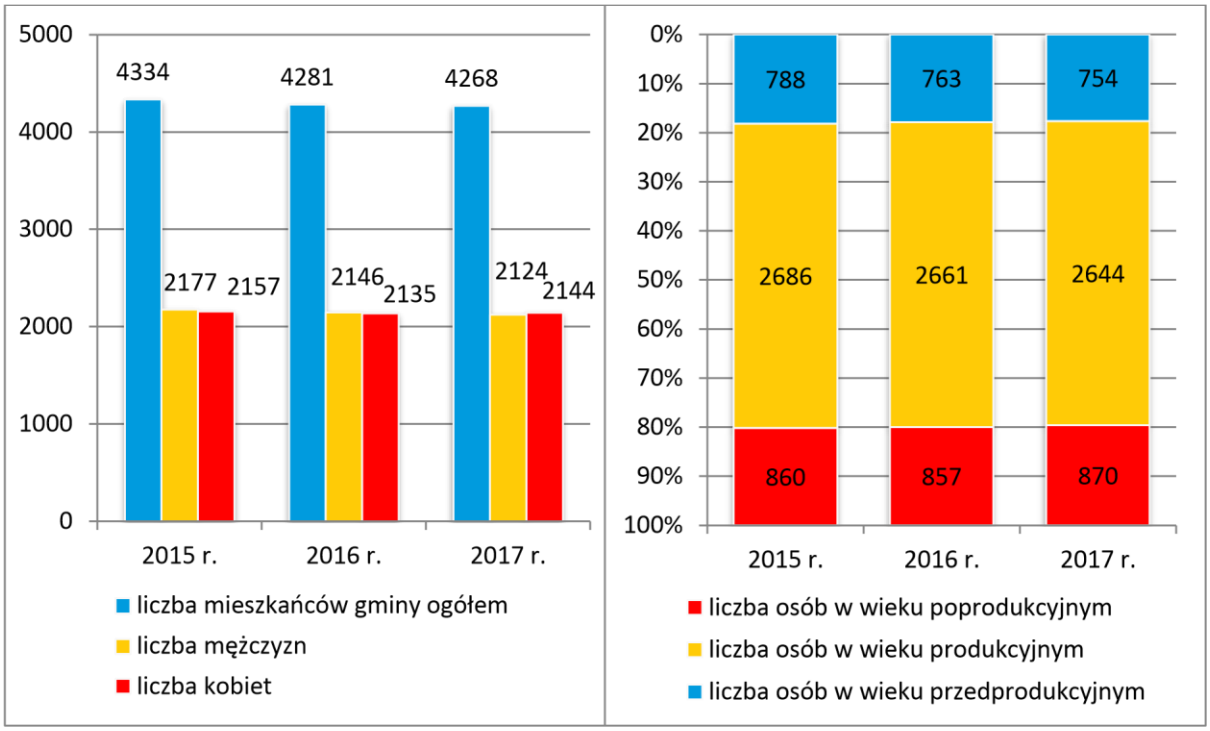
Ocenia się, że dobre połączenia komunikacyjne mają mieszkańcy Cewkowa, Starego i Nowego Dzikowa, natomiast z trudnościami komunikacyjnymi borykają się mieszkańcy miejscowości: Ułazów i Moszczanica.

3. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2015-2017 liczba ludności gminy Stary Dzików zmniejszała się z roku na rok (z 4.334 w 2015 r. do 4.268 w 2017 r.). Na koniec lat 2015-2016 większość wśród jej mieszkańców stanowili mężczyźni (2.177 w 2015 r., 2.146 w 2016 r.), a w 2017 roku kobiety (2.144).

W analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym, natomiast liczba osób starszych rosła. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

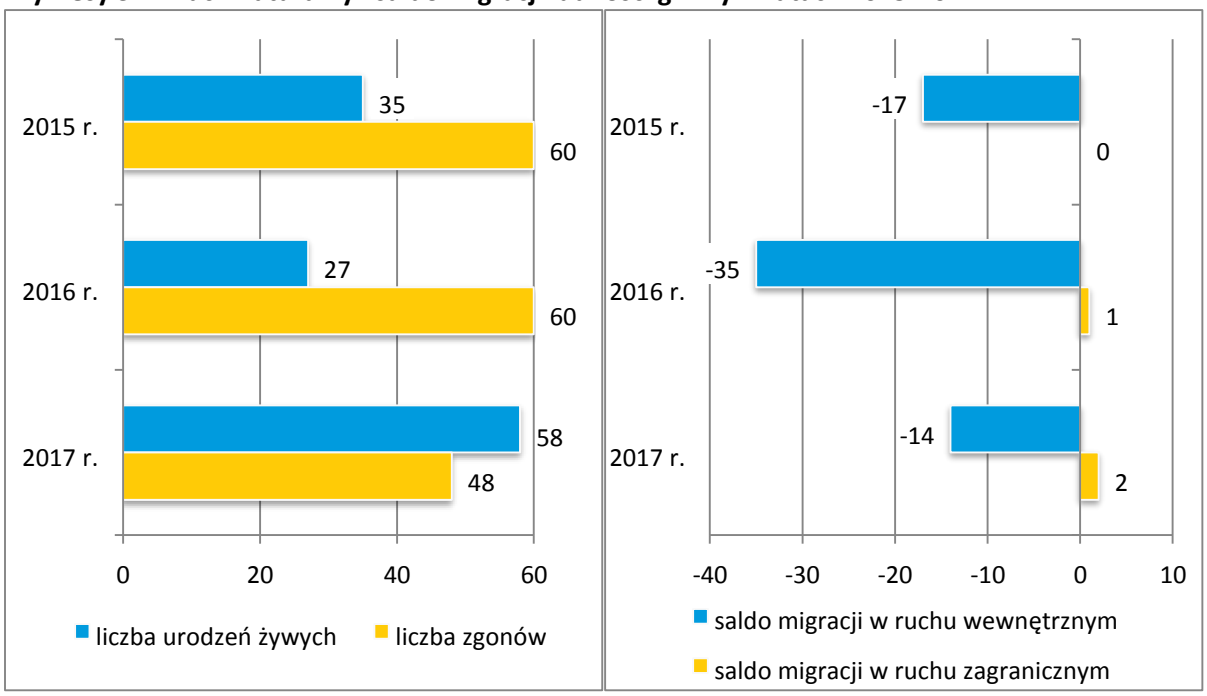
Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2015-2017

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2015-2016 przyrost naturalny w gminie był niekorzystny (-25 w 2015 r. i -33 w 2016 r.), natomiast w 2017 roku był już dodatni (+10). W analizowanym okresie saldo migracji, odbywającej się przede wszystkim w ruchu wewnętrznym, było ujemne (-17 w 2015 r., -34 w 2016 r., -12 w 2017 r.). Dane szczegółowe na temat ruchu naturalnego i migracji mieszkańców gminy przedstawiają poniższe wykresy.

Wykresy 3-4. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2015-2017

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Analizując sytuację demograficzną w gminie, należy podkreślić, iż przyjęty do badania trzyletni okres jest zbyt krótki, aby jednoznacznie zdefiniować charakter zachodzących zmian. Na uwagę zasługuje jednak malejąca liczba dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym, któremu towarzyszy wzrost w 2017 roku liczby osób starszych. Na tej podstawie przypuszczać należy, że w niedługim czasie gmina zmagać się będzie z postępującym procesem starzenia się społeczności lokalnej, co w niedługiej perspektywie będzie m.in. wymagało dostosowania w szerszym zakresie niż dotychczas wachlarza usług społecznych do potrzeb seniorów.

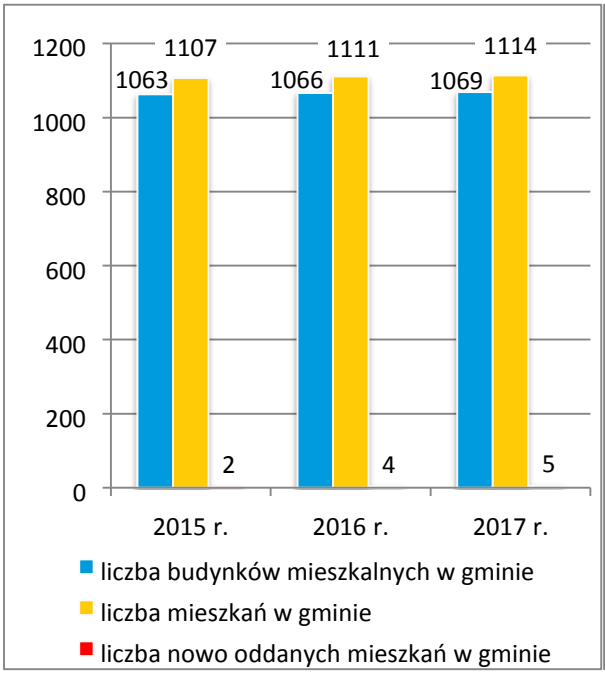
Sytuacja demograficzna w gminie jest jednym z uwarunkowań lokalnej polityki mieszkaniowej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2015-2017 liczba mieszkań w gminie zwiększała się z roku na rok (z 1.107 w 2015 r. do 1.114 w 2017 r.). W analizowanym okresie oddano w gminie kilka nowych mieszkań (2 w 2015 r., 4 w 2016 r., 5 w 2017 r.). Wśród nich nie było mieszkań poszerzających zasoby gminy.

Z danych Urzędu Gminy Stary Dzików wynika, że w latach 2015-2017 liczba mieszkań komunalnych będących w zasobach gminy pozostawała na tym samym poziomie (21). Wśród

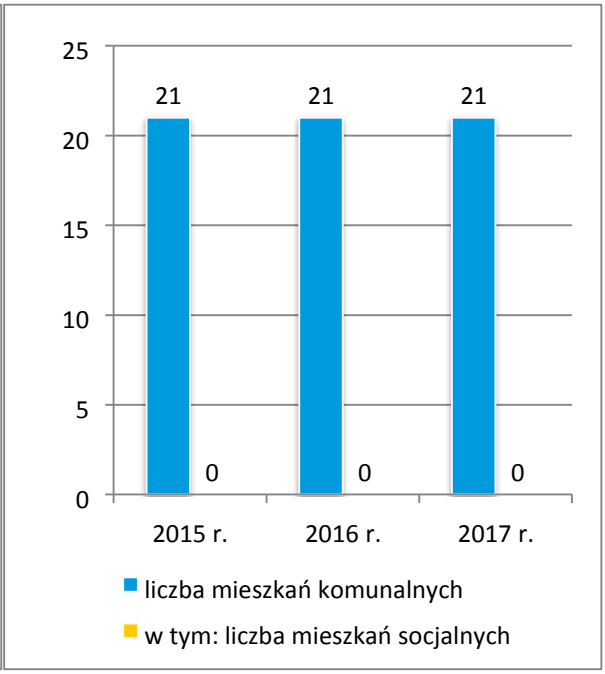
nich nie było mieszkań socjalnych. W latach 2015-2017 liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy wynosiła 3. Warto dodać, że w analizowanym okresie nie wydano żadnego wyroku eksmisyjnego bez wskazania lokalu socjalnego.

Dane szczegółowe na temat zasobów mieszkaniowych w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2015-2017

Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2015-2017

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Urząd Gminy Stary Dzików.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2017 roku większość mieszkań w gminie była wyposażona w instalacje techniczno-sanitarne w postaci wodociągu, ustępu spłukiwanego, łazienki i centralnego ogrzewania. Do sieci wodociągowej podłączonych było 92,7% mieszkań, ustęp spłukiwany i łazienkę posiadało odpowiednio 89,2 i 87,3%, a centralne ogrzewanie 61,8% mieszkań. W gminie jest bardzo ograniczony dostęp do sieci gazowej – podłączonych do niej było jedynie 0,4% mieszkań (5 mieszkań).

Mieszkańcy gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację materialną nie byli w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, otrzymywali, po spełnieniu określonych warunków, dodatki mieszkaniowe. Jest to świadczenie pieniężne udzielane w ramach zadań własnych gminy. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2015-2017

	2015 r.	2016 r.	2017 r.
liczba gospodarstw, którym przyznano dodatki mieszkaniowe	11	8	6
liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	100	73	64
wartość przyznanych dodatków mieszkaniowych (w zł)	10.179	7.869	6.158

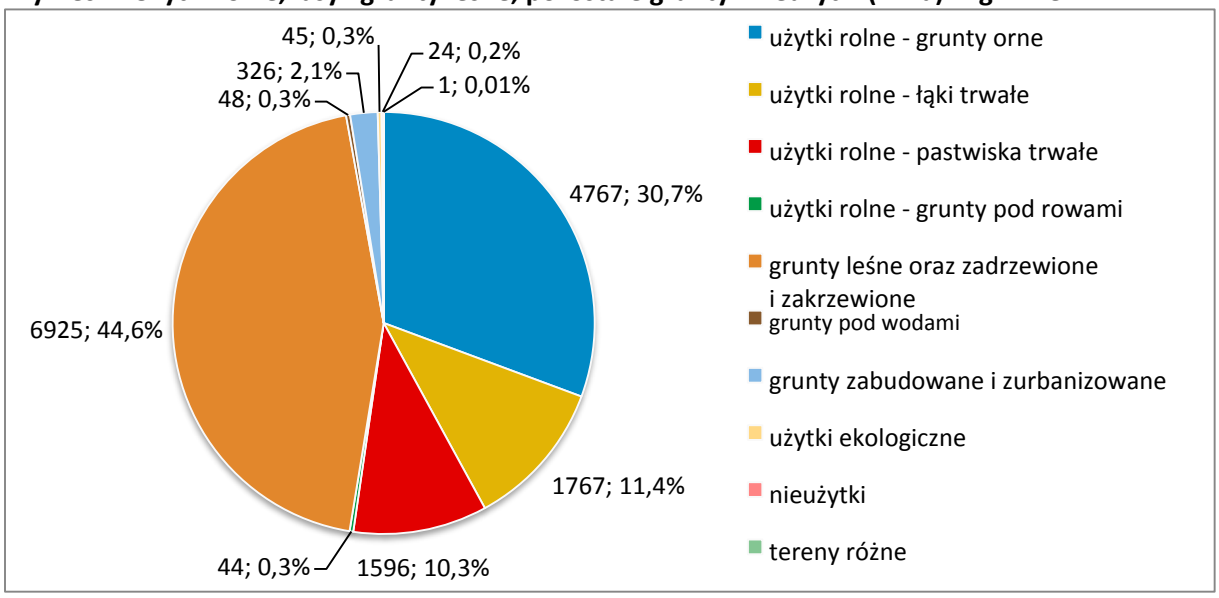
Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Urząd Gminy Stary Dzików.

W analizowanym okresie nie wypłacano w gminie dodatków energetycznych. Ta forma pomocy udzielana jest osobom, którym przyznano dodatek mieszkaniowy oraz które są stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkują w miejscu dostarczania energii elektrycznej.

4. GOSPODARKA I SYTUACJA NA RYNKU PRACY

Gmina Stary Dzików jest gminą o charakterze rolniczym. W strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne (52,7%), w tym grunty orne (30,7%) oraz łąki i pastwiska (21,7%). Znaczną część obszaru zajmują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (44,6%). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

W gminie Stary Dzików dominują gleby IV klasy bonitacyjnej – stanowią one ok. 55% gruntów ornych.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku w gminie funkcjonowało 869 gospodarstw rolnych, w tym 866 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Wśród gospodarstw rolnych były 53 gospodarstwa małe o powierzchni do 1 ha, 255 gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha, 402 gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha, 109 gospodarstw o powierzchni od 10 do 15 ha oraz 47 gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej.

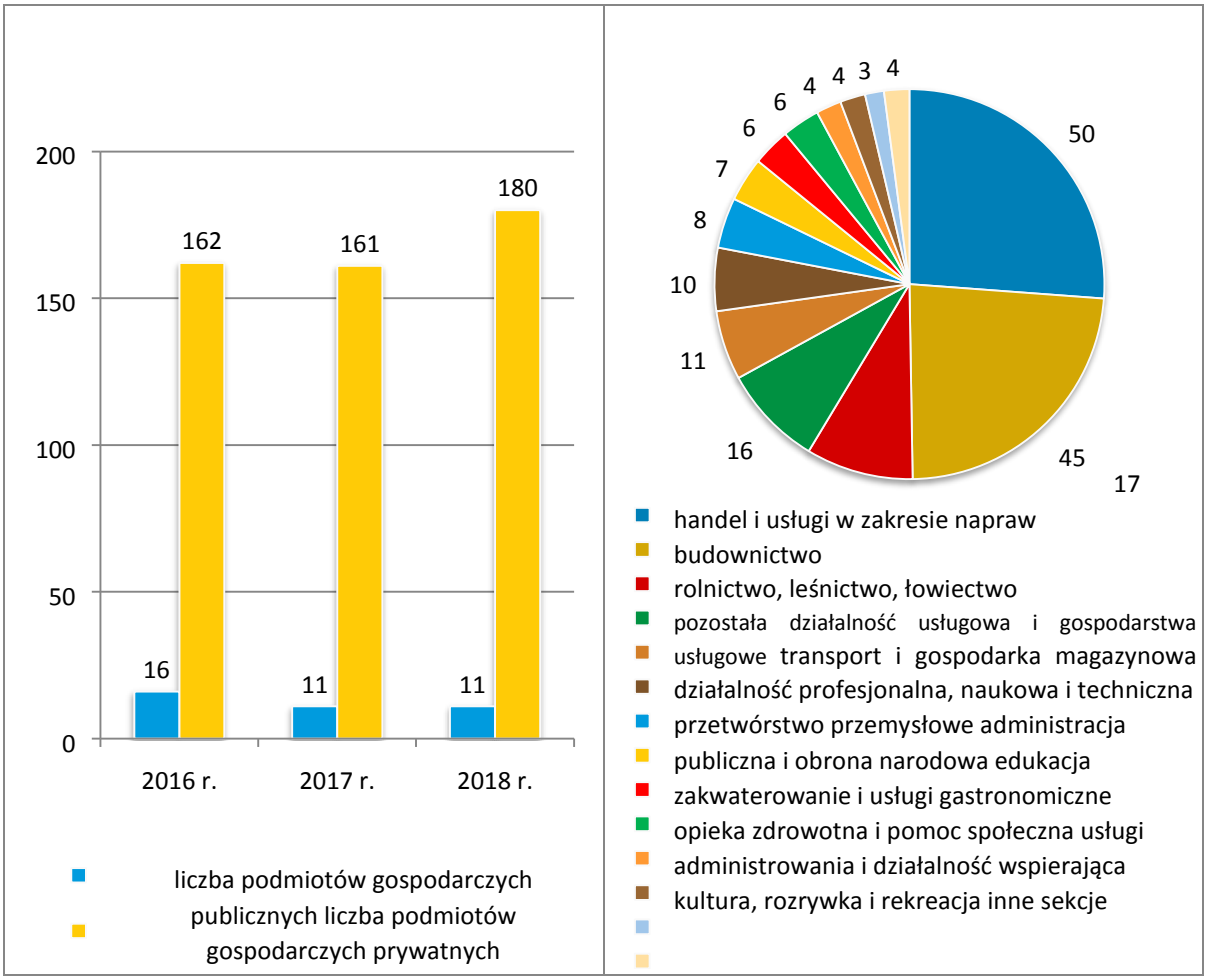
W strukturze upraw dominowały zboża (uprawą zbóż zajmowało się 757 gospodarstw rolnych spośród 791 trudniących się uprawą), ziemniaki (578) oraz uprawy przemysłowe (435). Podstawowy kierunek produkcji zwierzęcej stanowił z kolei chów bydła (zajmowało się nim 471 gospodarstw spośród 724 utrzymujących zwierzęta gospodarskie) i trzody chlewnej (385). W większości gospodarstw (659) hodowano drób.

Na terenie gminy Stary Dzików występują udokumentowane złoża surowców naturalnych. Zalicza się do nich głównie gliny, iły, piaski oraz gaz ziemny. Kopalnie gazu ziemnego znajdują się w Nowym Dzikowie i Ułazowie.

W 2018 roku liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie była większa niż w latach 2016-2017 (178 w 2016 r., 172 w 2017 r., 191 w 2018 r.). Zdecydowana większość z nich znajdowała się w rękach prywatnych (162 w 2016 r., 161 w 2017 r., 180 w 2018 r.). W 2018 roku dominującymi rodzajami działalności gospodarczej prowadzonej w gminie były: handel i usługi w zakresie napraw (50 podmiotów) i budownictwo.

Dane szczegółowe na temat podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 8. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2016-2018 w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2018 roku

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Do największych pracodawców na terenie gminy należą: Urząd Gminy Stary Dzików, gminne placówki oświatowe, Ekorodzina Sp. z o.o. z siedzibą w Starym Dzikowie – zajmująca się produkcją i sprzedażą artykułów drewnianych.

Sytuacja gospodarcza w gminie wpływa na kondycję lokalnego rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2015-2017 liczba posiadających zatrudnienie mieszkańców gminy Stary Dzików zwiększała się z roku na rok (197 w 2015 r., 232 w 2016 r., 292 w 2017 r.).

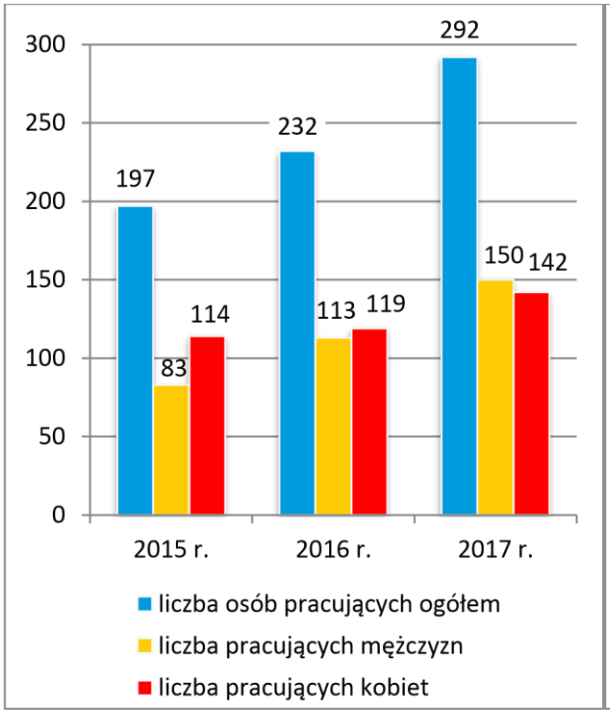
Liczba miejsc pracy na terenie gminy jest niewystarczająca. Szacuje się, że ok. 10% pracujących mieszkańców posiada zatrudnienie poza jej terenem, głównie w miastach, ale też za granicą.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Lubaczowie wynika, że w latach 2015-2017 liczba osób bezrobotnych w gminie Stary Dzików systematycznie spadała (ze 147 w 2015 r. do 105 w 2017 r.). W 2018 roku tendencja spadkowa wyhamowała; liczba osób bezrobotnych w gminie była podobna, jak rok wcześniej (106). Wśród osób pozostających bez pracy w latach 2015-2017 większość stanowili mężczyźni (80 w 2015 r., 73 w 2016 r., 53 w 2017 r.), a w 2018 roku kobiety (59).

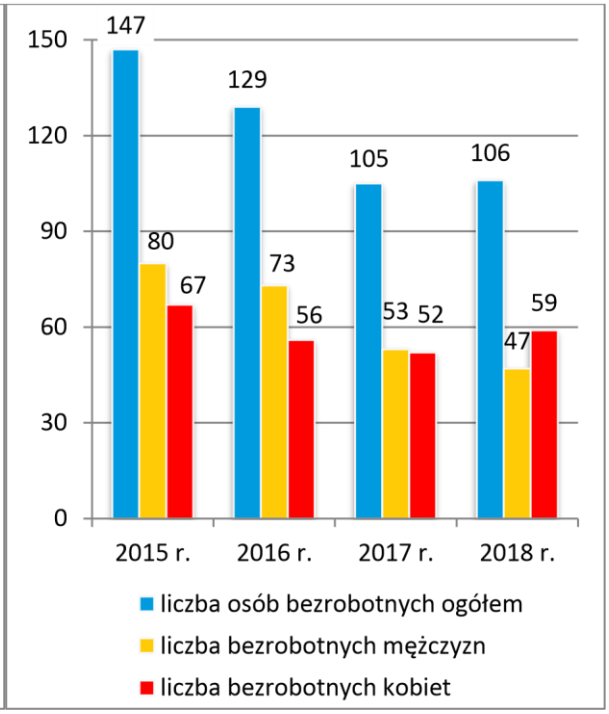
W latach 2015-2017 udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym zmniejszał się z roku na rok. W 2015 roku wyniósł on 5,5%, rok później osiągnął poziom 4,8%, a w 2017 roku spadł do 4%.

Dane szczegółowe na temat pracujących i bezrobotnych mieszkańców gminy przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 10. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2015-2017*

Wykres 11. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2015-2018

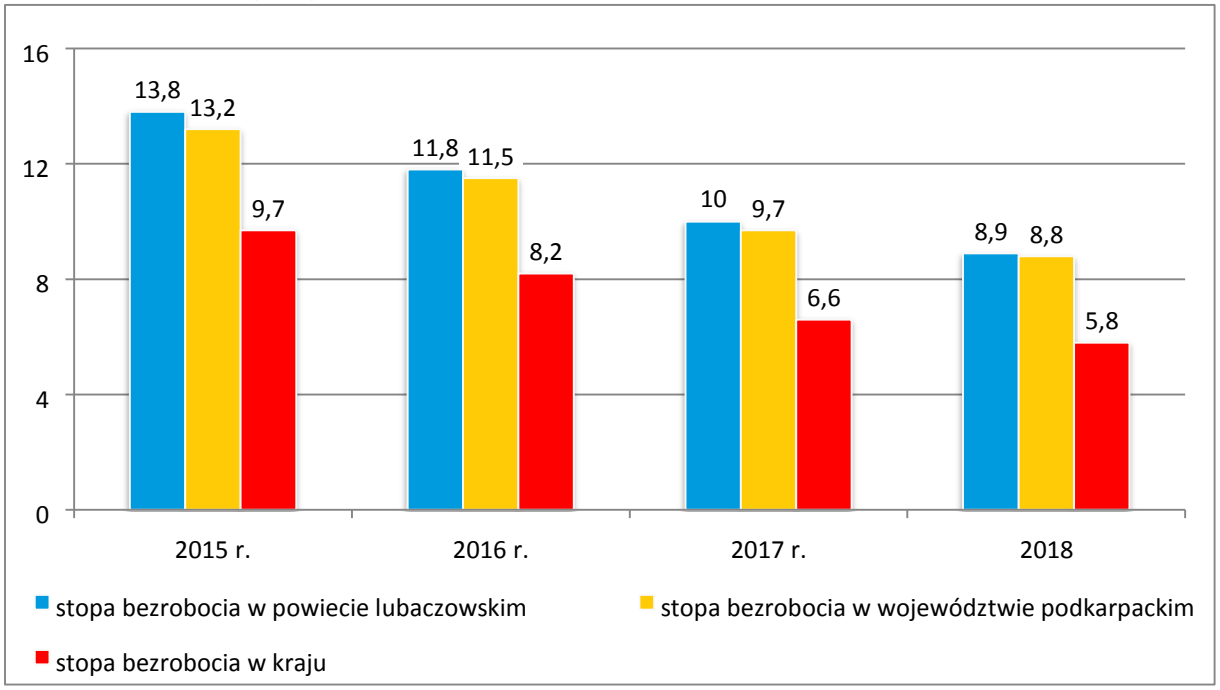

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Powiatowy Urząd Pracy w Lubaczowie.

*bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

W latach 2015-2018 stopa bezrobocia w powiecie lubaczowskim była znacznie wyższa niż w kraju i nieco wyższa niż w województwie podkarpackim. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12. Stopa bezrobocia w powiecie lubaczowskim, w województwie podkarpackim i w kraju w latach 2015-2017 (w %)

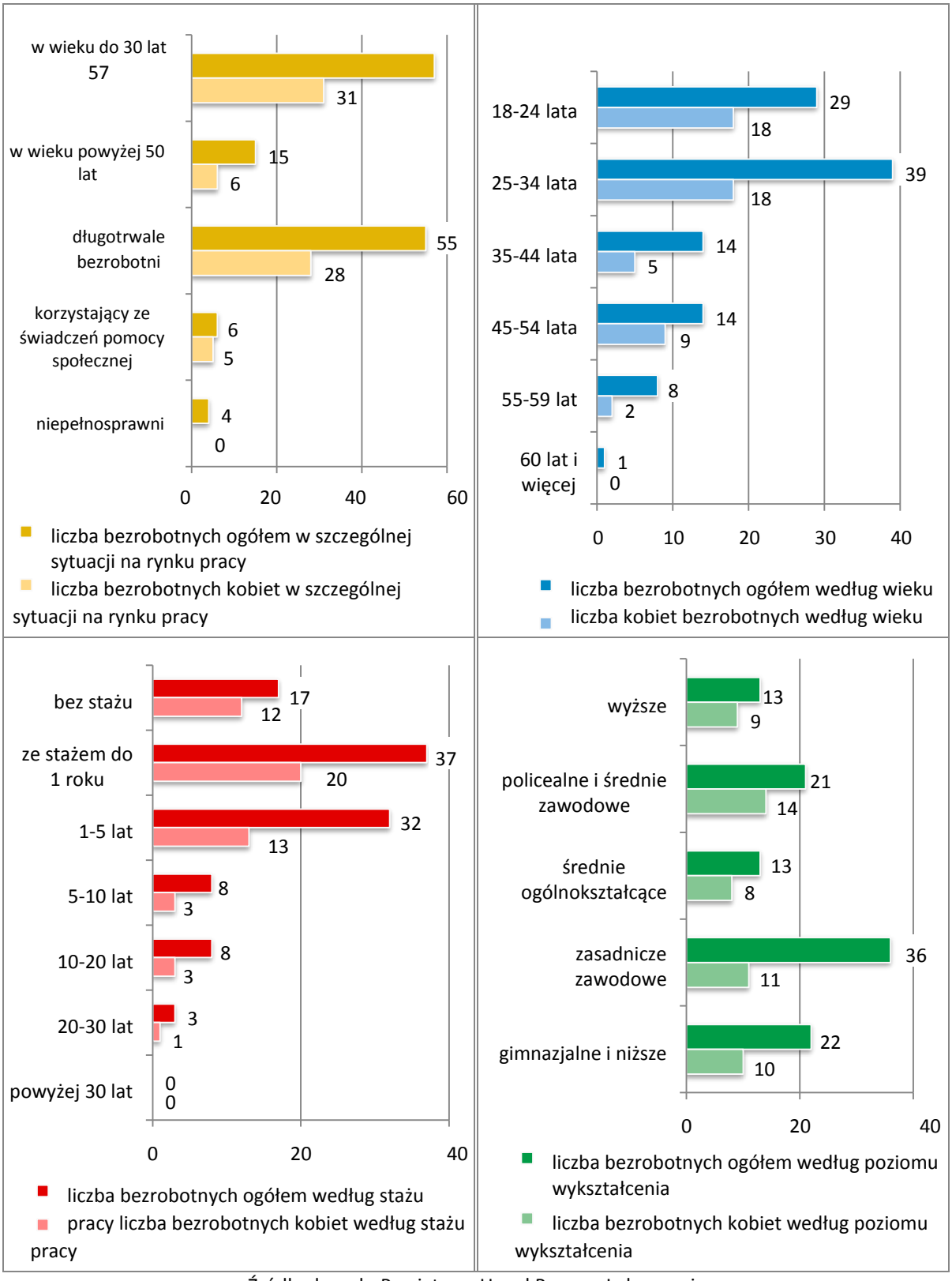

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Na koniec 2017 roku wśród bezrobotnych w gminie największe grupy stanowiły osoby młode w wieku 25-34 lata (39 osób, w tym 18 kobiet), osoby z krótkim stażem pracy – do 1 roku (37 osób, w tym 20 kobiet) oraz ze stażem pracy od roku do 5 lat (32 osoby, w tym 13 kobiet), a także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (36 osób, w tym 11 kobiet). Znaczną grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (55 osób, w tym 28 kobiet).

Dane szczegółowe uwzględniające podział bezrobotnych w gminie według wieku, stażu pracy, poziomu wykształcenia oraz znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy przedstawiają poniższe wykresy.

Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2017 roku w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz według wieku, stażu pracy i poziomu wykształcenia

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Lubaczowie.

Analizując sytuację gospodarczą w gminie trzeba podkreślić, że zarówno ubóstwo, jak i bezrobocie należą do grupy zasadniczych powodów korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w gminie – szczególnie istotne wydają się czynniki warunkujące ubóstwo wśród mieszkańców gminy.

Rozważając położenie mieszkańców gminy pozostających bez zatrudnienia, należy zwrócić uwagę na potrzebę zwiększania kompetencji i kwalifikacji osób bezrobotnych, tak aby skuteczniej i trafniej odpowiadały na zapotrzebowanie regionalnego rynku pracy. Bardzo ważne jest wsparcie ludzi młodych, umożliwienie im podjęcia pierwszej pracy i zdobycia doświadczenia zawodowego, a także osób starszych, którym należy zapewnić dostęp do szkoleń pozwalających na zmianę i podniesienie kwalifikacji zawodowych, także przy wykorzystaniu środków unijnych.

5. EDUKACJA I WYCHOWANIE

W gminie Stary Dzików działają 2 szkoły podstawowe z filiami. Placówki prowadzą wygaszane oddziały gimnazjum oraz oddziały i punkty przedszkolne.

Młodzież z gminy kontynuuje naukę w szkołach ponadpodstawowych w Lubaczowie, gdzie znajdują się szkoły zawodowe, technika i licea. W gminie nie ma żłobka.

Dane szczegółowe na temat placówek oświatowych działających w gminie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Placówki oświatowe w gminie

lp.	nazwa placówki		adres placówki
1.	Szkoła Podstawowa w Starym Dzikowie		ul. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików
	w tym:	Szkoła Filialna w Ułazowie	Ułazów, 37-632 Stary Dzików
2.	Szkoła Podstawowa w Cewkowie		Cewków 81, 37-632 Stary Dzików
	w tym:	Szkoła Filialna w Moszczanicy	Moszczanica, 37-632 Stary Dzików

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

W roku szkolnym 2017/2018 do punktów i oddziałów przedszkolnych uczęszczało łącznie 110 dzieci, w szkołach podstawowych naukę pobierało w sumie 258 uczniów, a w

gimnazjach 96 uczniów. W placówkach oświatowych zatrudnionych było łącznie 43 nauczycieli, z czego 21 nauczycieli w przedszkolach, a 22 nauczycieli w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Placówki oświatowe w gminie są wyposażone w sprzęt audiowizualny, zapewniają dostęp do sali gimnastycznej, boiska szkolnego, świetlicy, biblioteki i sprzętu komputerowego; do dyspozycji uczniów jest także stołówka, w której prowadzone jest dożywianie. Uczniowie w zależności od potrzeb objęci są opieką pedagoga i pielęgniarki.

Równocześnie istnieje potrzeba uzupełnienia zasobów placówek oświatowych w gminie, m.in. poprzez wyposażenie w nowoczesny sprzęt pracowni informatycznej, utworzenie pracowni językowych oraz doposażenie świetlicy. Placówki oświatowe w gminie dotkliwie odczuwają brak gabinetu logopedycznego i pełnowymiarowej opieki pielęgniarskiej. Jako uzasadnioną potrzebę wymieniają także montaż radiowęzła i monitoringu.

Szkoły w gminie organizują zajęcia pozalekcyjne, w tym koła zainteresowań, uczestniczą w projektach i programach służących rozwijaniu umiejętności uczniów i wyrównywaniu ich szans edukacyjnych oraz doskonaleniu nauczycieli, a także realizują programy profilaktyczne i wychowawcze. Szkoły wykonują zadania profilaktyczne zawarte w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym oraz kształtują postawy patriotyczne i obywatelskie, a także propagują idee wolontariatu. Prowadzą także lekcje na temat uzależnień i działania w kierunku pedagogizacji rodziców. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mogą korzystać z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, rewalidacyjnych i korekcyjno-kompensacyjnych.

6. KULTURA, SPORT I REKREACJA

Główną instytucją prowadzącą działalność kulturalną w gminie Stary Dzików jest Gminny Ośrodek Kultury w Starym Dzikowie. Jego podstawowym zadaniem jest prowadzenie działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne i społeczne mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury lokalnej w kraju i za granicą. Placówka zajmuje się w szczególności tworzeniem i upowszechnieniem różnych dziedzin kultury, sztuki profesjonalnej i amatorskiej, inicjowaniem zadań z zakresu kultury, udzielaniem pomocy programowej i organizacyjnej społecznemu ruchowi kulturalno-oświatowemu, organizowaniem czynnego

uczestnictwa mieszkańców wsi w różnorodnych formach działalności kulturalnowychowawczej i rozrywkowej.

W strukturach GOK-u działa Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Dzikowie i jej filia w Cewkowie i świetlice wiejskie w miejscowościach: Cewków, Cewków Wola, Moszczenica, Nowy Dzików, Ułazów, a także kawiarnia w Starym Dzikowie.

Gminny Ośrodek Kultury w Starym Dzikowie zrzesza zespoły artystyczne, młodzieżowe i zespoły kół gospodyń wiejskich. Działają przy nim: Zespół Śpiewaczy „Dzikowianie" ze Starego Dzikowa, Młodzieżowa Grupa Taneczna, Koło Seniorów „Biała Czeremcha" oraz koła gospodyń wiejskich w: Nowym Dzikowie, Ułazowie, Cewkowie i w Moszczanicy.

Ośrodek zajmuje się inspirowaniem i opieką nad działalnością zespołów folklorystycznych, muzycznych, tanecznych i teatralnych w gminie, organizowaniem imprez kulturalnooświatowych i rozrywkowych dla jej mieszkańców we wszystkich świetlicach wiejskich, utrwaleniem tradycji regionalnych i gminnych, organizowaniem różnorodnych form pracy z dziećmi i młodzieżą oraz obchodów świat państwowych, zwyczajowych i okazjonalnych.

Ośrodek prowadzi także działalność w zakresie turystyki oraz sportu i rekreacji poprzez m.in. organizowanie czynnego uczestnictwa mieszkańców wsi w różnorodnych formach działalności sportowej, organizowanie zajęć, zawodów, imprez sportowych i rekreacyjnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych, popularyzowanie kultury fizycznej, sportu a także rekreacji i turystyki wśród społeczności gminy.

Biblioteka służy rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych mieszkańców gminy oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Do zadań placówki należy w szczególności gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych z uwzględnieniem szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2017 roku księgozbiór biblioteczny liczył 19.764 woluminy, liczba czytelników wyniosła 541, a liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – 6.384 woluminy. Placówka umożliwia czytelnikom korzystanie z komputerów z dostępem do sieci Internet.

Poniższa tabela zawiera wykaz placówek kulturalnych funkcjonujących w gminie.

Tabela 3. Placówki kulturalne w gminie

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Gminny Ośrodek Kultury w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików
2.	Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików
	w tym: Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Dzikowie, Filia w Cewkowie	Cewków, 37-632 Stary Dzików
3.	Świetlica wiejska w Cewkowie	Cewków, 37-632 Stary Dzików
4.	Świetlica wiejska w Moszczanicy	Moszczanica, 37-632 Stary Dzików
5.	Świetlica wiejska w Nowym Dzikowie	37-632 Nowy Dzików
6.	Świetlica wiejska w Ułazowie	Ułazów, 37-632 Stary Dzików
7.	Świetlica wiejska w Cewkowie Woli	Cewków 186, 37-632 Stary Dzików

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

Gmina Stary Dzików posiada różnorodny kalendarz imprez – kulturalnych, rozrywkowych i sportowo-rekreacyjnych. Do najważniejszych imprez kulturalnych organizowanych w gminie należą: Dożynki Gminne, Spotkanie z kulturą, Regionalny Przegląd Grup Obrzędowych – Wątki folkloru ludowego; Gminny Festiwal Piosenki Dziecięcej „Śpiewać każdy może". W gminie obchodzone są także uroczystości patriotyczne i religijne. Gminny Ośrodek Kultury w Starym Dzikowie prowadzi współpracę transgraniczną z partnerami z Jasenova (Słowacja) i Busztyno na Ukrainie.

Upowszechnianiu kultury fizycznej, sportu i rekreacji w gminie służy dostępna na jej terenie infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie

lp.	nazwa obiektu	adres obiektu
1.	Hala widowiskowo-sportowa w Starym Dzikowie	37-632 Stary Dzików
2.	Boisko sportowe w Starym Dzikowie	37-632 Stary Dzików
3.	Boisko wielofunkcyjne w Cewkowie	Cewków, 37-632 Stary Dzików
4.	Plac zabaw w Starym Dzikowie	37-632 Stary Dzików

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

W gminie odbywają się imprezy sportowo-rekreacyjne, wśród których warto wymienić: festyn sportowo-rekreacyjny „Puchar Lata ” – turniej piłki nożnej o Puchar Starosty Powiatu Lubaczowskiego z udziałem czterech drużyn, w tym drużyny z Ukrainy, a także FK Jasenov ze Słowacji, Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Wójta Gminy Stary Dzików, Zimowy Turniej Drużyn Amatorskich w Piłce Siatkowej oraz Gminny Turniej Tenisa Stołowego i rajdy rowerowe dla dzieci.

Gmina posiada zasoby przyrodnicze i kulturowe pozwalające na rozwój na jej terenie różnych form wypoczynku i rekreacji. O jej atrakcyjności turystycznej decyduje przede wszystkim nieskażone środowisko naturalne, bogactwo lasów, czyste wody, a także zabytki kultury, stanowiące dowód wielowiekowej tradycji oraz zróżnicowanych wpływów religijnych.

7. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W gminie Stary Dzików funkcjonują 2 zakłady opieki zdrowotnej oraz działa 1 apteka. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Zakłady opieki zdrowotnej i apteki w gminie

lp.	nazwa podmiotu	adres podmiotu
1.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Lumed” w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 72, 37-632 Stary Dzików
2.	Zakład Opieki Zdrowotnej R-36 w Lubaczowie – Gminny Ośrodek Zdrowia w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 77, 37-632 Stary Dzików
3.	Apteka w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 74, 37-632 Stary Dzików

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

W ramach Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Lumed” w Starym Dzikowie funkcjonują: poradnia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, poradnia pielęgniarki i położnej środowiskowo-rodzinnej, poradnia dla kobiet oraz pracownia fizjoterapii.

Gminny Ośrodek Zdrowia w Starym Dzikowie działa w strukturach Zakładu Opieki Zdrowotnej R-36 sp. z o.o. w Lubaczowie (ul. Kopernika 14, 37-600 Lubaczów). Udziela on świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu: podstawowej opieki zdrowotnej (lekarz, pielęgniarka, położna, pielęgniarka szkolna, transport sanitarny), ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (poradnia ginekologiczno-położnicza, endokrynologiczna, diabetologiczna, dermatologiczna, otolaryngologiczna, chirurgii ogólnej, chorób zakaźnych, reumatologiczna), opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień (poradnia zdrowia psychicznego i poradnia terapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia), rehabilitacji leczniczej (fizjoterapia ambulatoryjna), świadczeń opiekuńczych i pielęgnacyjnych (pielęgniarska opieka długoterminowa domowa), świadczeń paliatywnych (hospicjum domowe). Zakład posiada: własne Medyczne Laboratorium Diagnostyczne, nowoczesny sprzęt diagnostyczny (aparatura laboratoryjna, aparaty USG i EKG, spirometr, elektroniczne wagi medyczne dla dzieci i dorosłych, audiometr, aparat do kriochirurgii, specjalistyczny sprzęt fizjoterapeutyczny, innowacyjny aparat do terapii energotonowej itp.), a także komercyjne udziela świadczenia w Poradni Medycyny Pracy (sprawowanie profilaktycznej opieki nad pracownikami zakładów pracy oraz w ramach Poradni Medycyny Sportowej).

W ramach Gminnego Ośrodka Zdrowia w Starym Dzikowie świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej wykonywane są ambulatoryjnie lub w domu pacjenta w dni robocze od poniedziałku do piątku. Są one realizowane są przez lekarza pediatrę, specjalistów medycyny rodzinnej we współpracy z pielęgniarkami i położną (3 lekarzy). W dni robocze, po godzinie 15-tej, świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są w Przychodni Rejonowej w Lubaczowie, przy ul. Kopernika 1.

W 2017 roku w gabinecie lekarza podstawowej opieki zdrowotnej z w Starym Dzikowie udzielono i przeprowadzono: 9.804 porady (w tym odbyto 72 wizyty w domu pacjenta), 47 porad lekarskich patronażowych i badań bilansowych dla niemowląt, 95 porad profilaktycznych lekarskich dzieciom do lat 3., 120 profilaktycznych badań lekarskich dzieci i młodzieży, a opieką czynną (choroby przewlekłe) objęto 125 dzieci do 18-go roku życia oraz 367 osób dorosłych.

Świadczenia pielęgniarki i położnej (rodzinnej) podstawowej opieki zdrowotnej wykonywane są ambulatoryjnie lub w domu pacjenta w dni robocze, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 18.00. W 2017 roku w ramach gabinetu pielęgniarki i położnej

podstawowej opieki zdrowotnej wykonano 108 wizyt profilaktycznych u niemowląt (do 6. tygodnia życia; zarejestrowano 27 noworodków) oraz 19 wizyt patronażowych u niemowląt do 1. roku życia.

Świadczenia pielęgniarki szkolnej realizowane są w dni nauki szkolnej, w godzinach pracy poszczególnych szkół. Opiekę nad uczniami placówek oświatowych funkcjonujących w gminie sprawuje jedna pielęgniarka w środowisku nauczania i wychowania. We wrześniu 2017 roku opieką pielęgniarki szkolnej na terenie gminy objętych było 289 uczniów szkół podstawowych i 124 uczniów gimnazjów, dla których wykonano 234 świadczenia z zakresu profilaktycznej fluorkowej metody nadzorowanego szczotkowania zębów, wykonano 151 testów przesiewowych na terenie szkół oraz wykonano 115 profilaktycznych badań lekarskich (bilanse wykonane przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej tylko dla uczniów klas „0", klas III szkoły podstawowej i I gimnazjum).

Specjalistyczne świadczenia zdrowotne, świadczenia zdrowotne w warunkach zamkniętych oraz nocną i świąteczną opiekę lekarską i pielęgniarską dla mieszkańców gminy świadczą: Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lubaczowie (ul. Mickiewicza 168, 37-600 Lubaczów), Zakład Opieki Zdrowotnej R-36 sp. z o.o w Lubaczowie (ul. Kopernika 14, 37-600 Lubaczów), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Lumed" (ul. Kościuszki 16, 37-600 Lubaczów), KORMED Centrum Medyczne Sp. z o.o Sp. k. (ul. Kościuszki 141/c, 37-600 Lubaczów) oraz Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu (ul. Kościuszki 18, 37-500 Jarosław).

W ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Starym Dzikowie udzielane są świadczenia w poradni ginekologiczno-położniczej; w czwartki przyjmuje jeden lekarz specjalista ginekologii i położnictwa we współpracy z położną rodzinną. W 2017 roku udzielono 263 porady ginekologiczno-położnicze, 43 porady profilaktyczne kobietom w ciąży, a 74 kobiety zbadano cytologicznie. W Ośrodku świadczone są również usługi stomatologiczne.

Na terenie gminy brakuje następujących lekarzy specjalistów: stomatolog, geriatra, endokrynolog i psychiatra.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2015-2017 liczba porad udzielonych w gminie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej zmniejszała się z roku na rok (19.673 w 2015 r., 17.987 w 2016 r., 16.352 w 2017 r.), podobnie jak liczba porad udzielonych

w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (20.060 w 2015 r., 18.418 w 2016 r., 16.968 w 2017 r.).

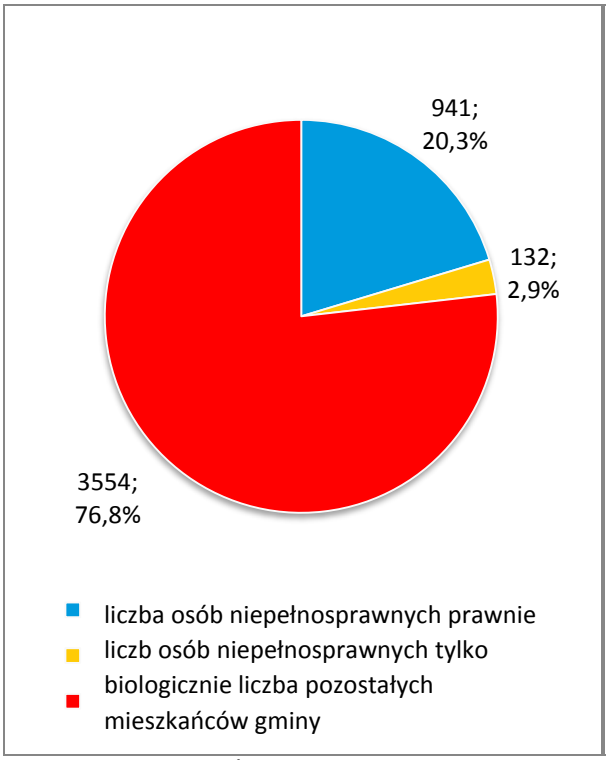
Schorzeniami najczęściej stwierdzanymi u dorosłej populacji są choroby układu krążenia. Obok schorzeń narządów ruchu i neurologicznych należą one do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności, która oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Relatywnie rzadziej o obniżonej sprawności w codziennym życiu decydują uszkodzenia narządu wzroku i słuchu, choroba psychiczna oraz upośledzenie umysłowe.

Mimo upływu ponad dziesięciu lat, jedynym, pełnym źródłem informacji, które na szczeblu gminnym pozwala ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz dokonać ich charakterystyki są dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku. Wyniki ostatniego, przeprowadzonego w 2011 roku Spisu nie zostały bowiem szczegółowo opracowane na szczeblu gminnym.

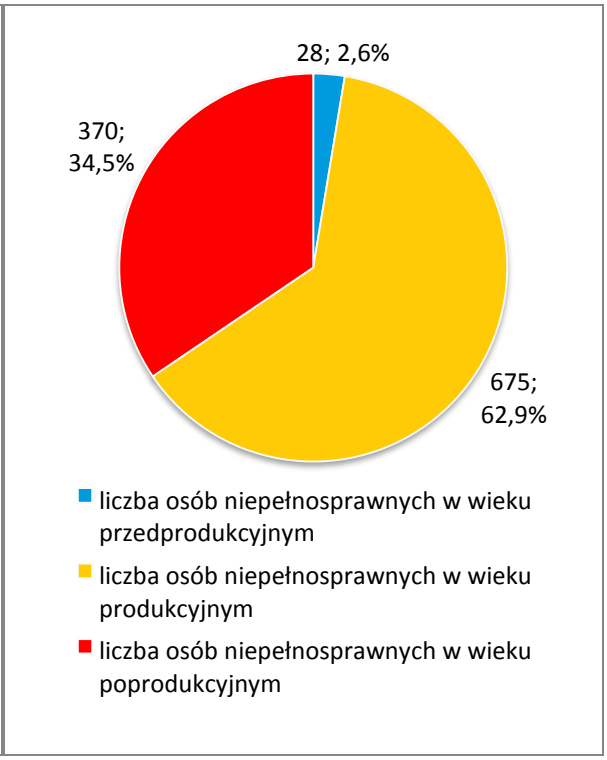
W 2002 roku w gminie Stary Dzików mieszkały 1.073 osoby niepełnosprawne, w tym 526 mężczyzn i 547 kobiet. Wśród nich większość stanowiły osoby niepełnosprawne prawnie (941 osób, tj. 87,7%), czyli takie, które w czasie badania posiadały aktualne orzeczenie ustalające niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo (osoby w wieku 16 lat i więcej) lub dysponowały uprawnieniem do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego (dzieci poniżej 16 roku życia). Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, czyli takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych, stanowiły grupę 132 osób (12,3%).

Udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców gminy wynosił 23,2%, a w ich strukturze wiekowej dominowały osoby w wieku produkcyjnym (675 osób, tj. 62,9%) i poprodukcyjnym (370 osób, tj. 34,5%). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 17. Osoby niepełnosprawne w ogóle gminy w 2002 roku

Wykres 18. Struktura wiekowa osób mieszkańców niepełnosprawnych w gminie w 2002 roku

Źródło danych: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

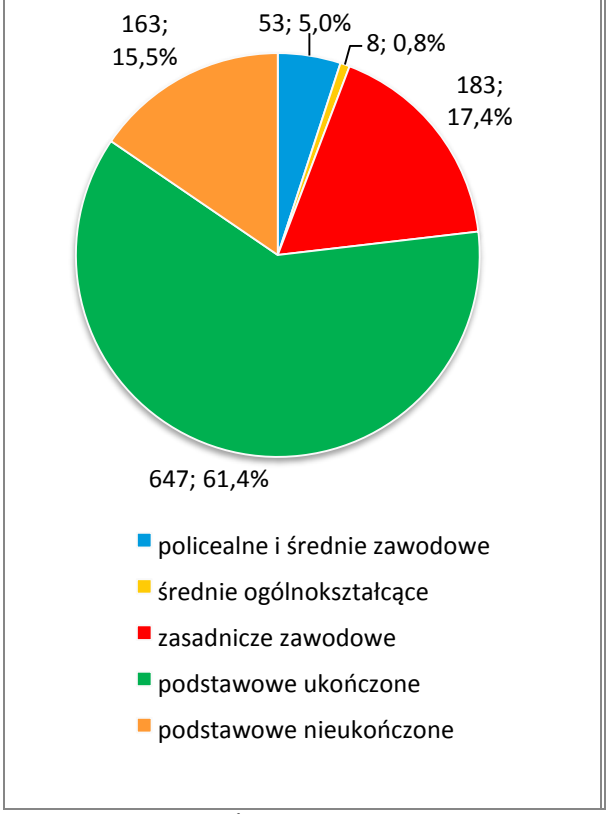
Osoby niepełnosprawne będące w wieku produkcyjnym stanowiły 26,1% ogółu ludności gminy będącej w tej ekonomicznej grupie wieku w 2002 roku. Większy był udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w gronie osób w wieku poprodukcyjnym, wynosił on bowiem 45,3%.

Na poziom uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym ma wpływ nie tylko rodzaj i stopień niepełnosprawności czy wiek, ale również posiadane wykształcenie, a co za tym idzie przygotowanie zawodowe. W 2002 roku wśród mieszkańców gminy w wieku 13 lat i więcej dotkniętych niepełnosprawnością największą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (647 osób). Niski poziom wykształcenia w znaczący sposób utrudniał osobom niepełnosprawnym znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Potwierdzają to dane dotyczące poziomu ich aktywności zawodowej, z których

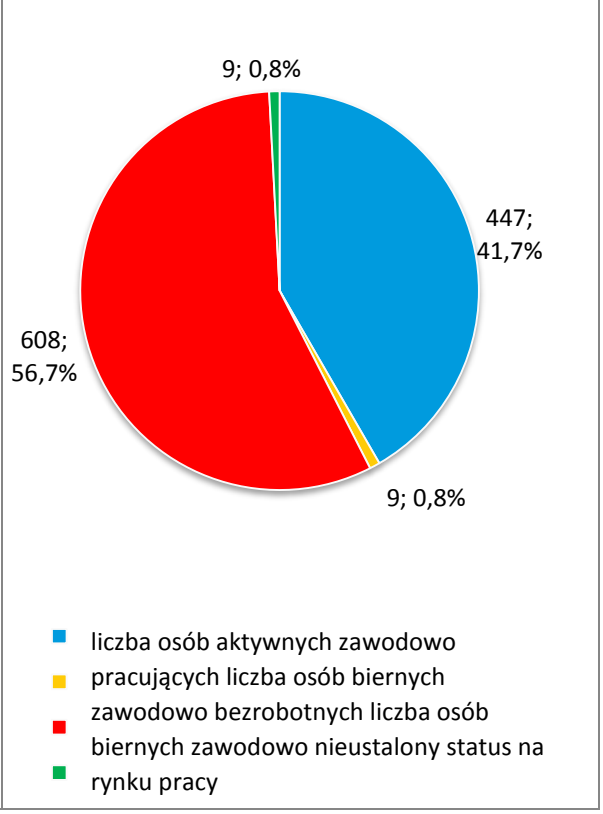
wynika, że zdecydowana większość osób dotkniętych niepełnosprawnością była bierna zawodowo (608 osób, tj. 56,7%).

Dane szczegółowe na temat poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych z gminy oraz ich aktywności ekonomicznej przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 19. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej w gminie według poziomu wykształcenia w 2002 roku

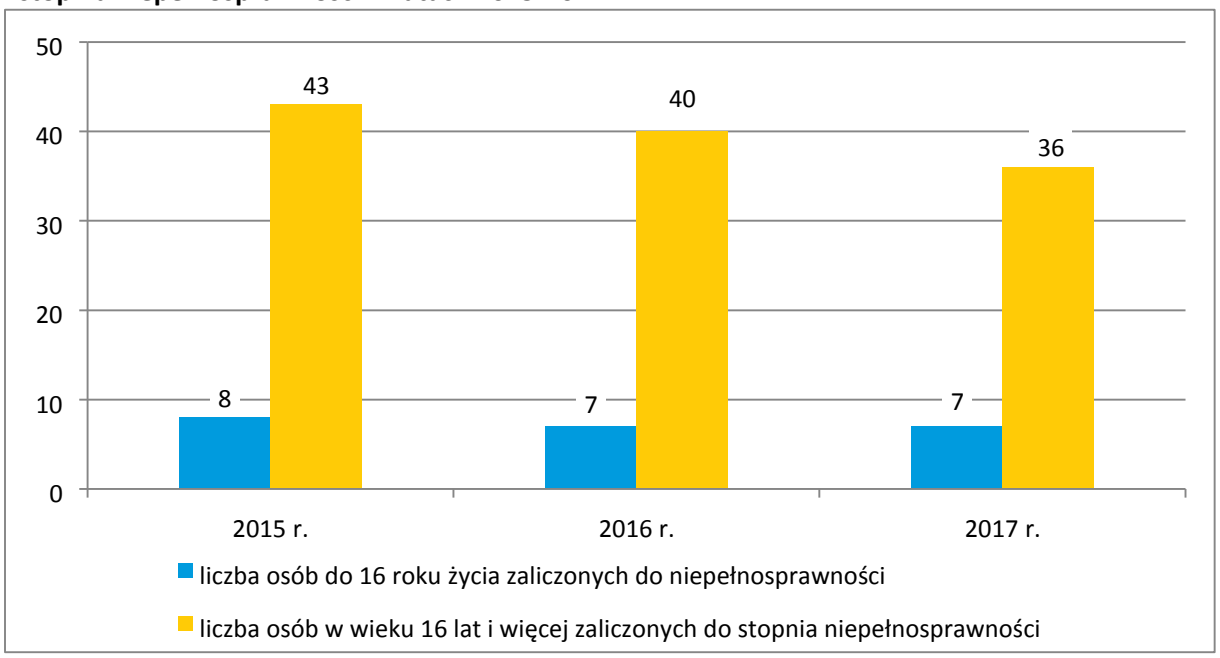
Wykres 20. Osoby niepełnosprawne w według aktywności ekonomicznej w 2002 roku

Źródło danych: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

Orzecznictwem o niepełnosprawności w odniesieniu do mieszkańców gminy Stary Dzików zajmuje się Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Jarosławiu. Według jego danych, w latach 2015-2017 liczba osób do 16 roku życia zaliczonych do niepełnosprawności była na podobnym poziomie (8 w 2015 r., po 7 w latach 2016-2017), a liczba osób w wieku16 lat i więcej zaliczonych do stopnia niepełnosprawności zmniejszała się z roku na rok (43 w 2015 r., 40 w 2016 r., 36 w 2017 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 21. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON w Jarosławiu do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2015-2017

Źródło danych: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Jarosławiu.

8. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE

Alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie są problemami społecznymi, które powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Wpływają negatywnie na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia, relacje rodzinne i międzyludzkie, a także zdolność do konkurencji na rynku pracy.

Wśród przyczyn popadania w alkoholizm zasadniczą rolę odgrywają uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych i utrata zatrudnienia. Szerzeniu się narkomanii sprzyjają natomiast coraz większa powszechność i dostępność środków odurzających, panująca moda na ich zażywanie, chęć poszukiwania nowych wrażeń i doznań oraz traktowanie narkotyków jako środków umożliwiających ucieczkę od trudności życia codziennego, rozładowanie stresu i konfliktów. Przemoc w rodzinie jest z kolei problemem mającym często swoje źródło w uzależnieniach i ubóstwie. Jej ofiarami są niejednokrotnie osoby słabe fizycznie, psychicznie, o niskim poczuciu własnej wartości,

zależne od sprawcy. Na ogół są to kobiety i dzieci, rzadziej osoby niepełnosprawne, starsze i chore.

Trudno jest ustalić liczbę osób zmagających się z problemami alkoholowymi, które niejednokrotnie są przyczyną wystąpienia przemocy w rodzinie. Dane szacunkowe w tym zakresie przygotowała Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Zawiera je poniższa tabela.

Tabela 6. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

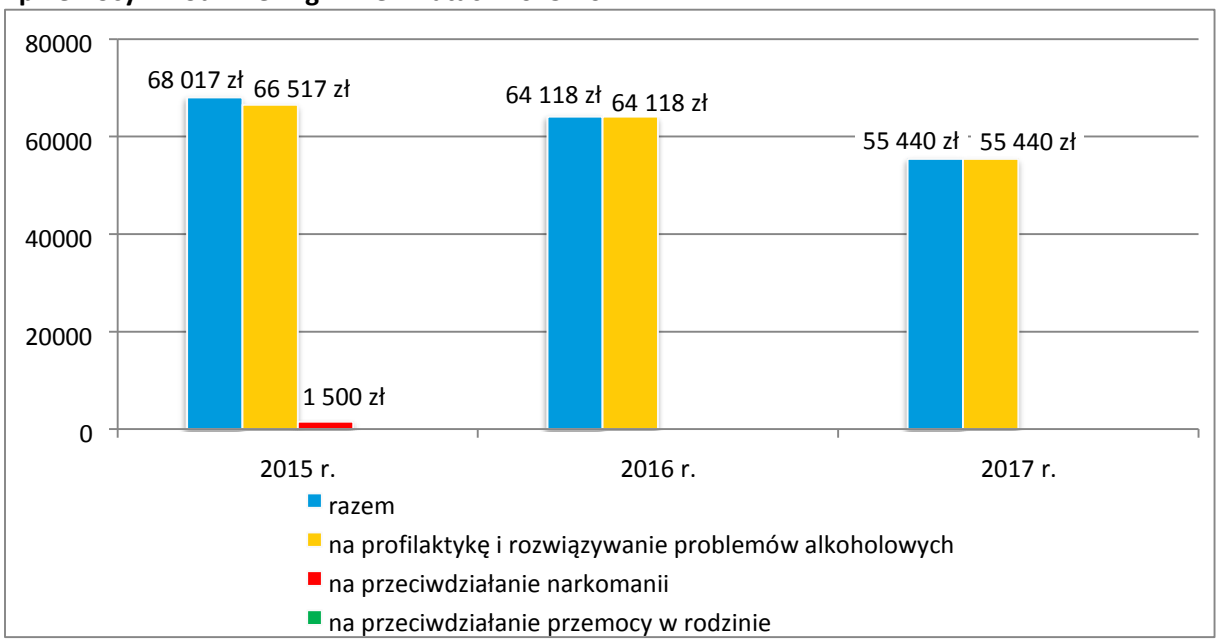
		w Polsce	w 100-tys. mieście	w 25-tys. mieście	w 10-tys. gminie
liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci

Źródło danych szacunkowych: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Prowadzenie działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych należy do zadań własnych gminy. Działania te podejmowane są w oparciu o gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz przy wykorzystaniu zaplanowanych w ich ramach środków finansowych.

Poniższy wykres przedstawia wysokość środków finansowych wydatkowanych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie w gminie Stary Dzików w latach 2015-2017.

Wykres 22. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2015-2017

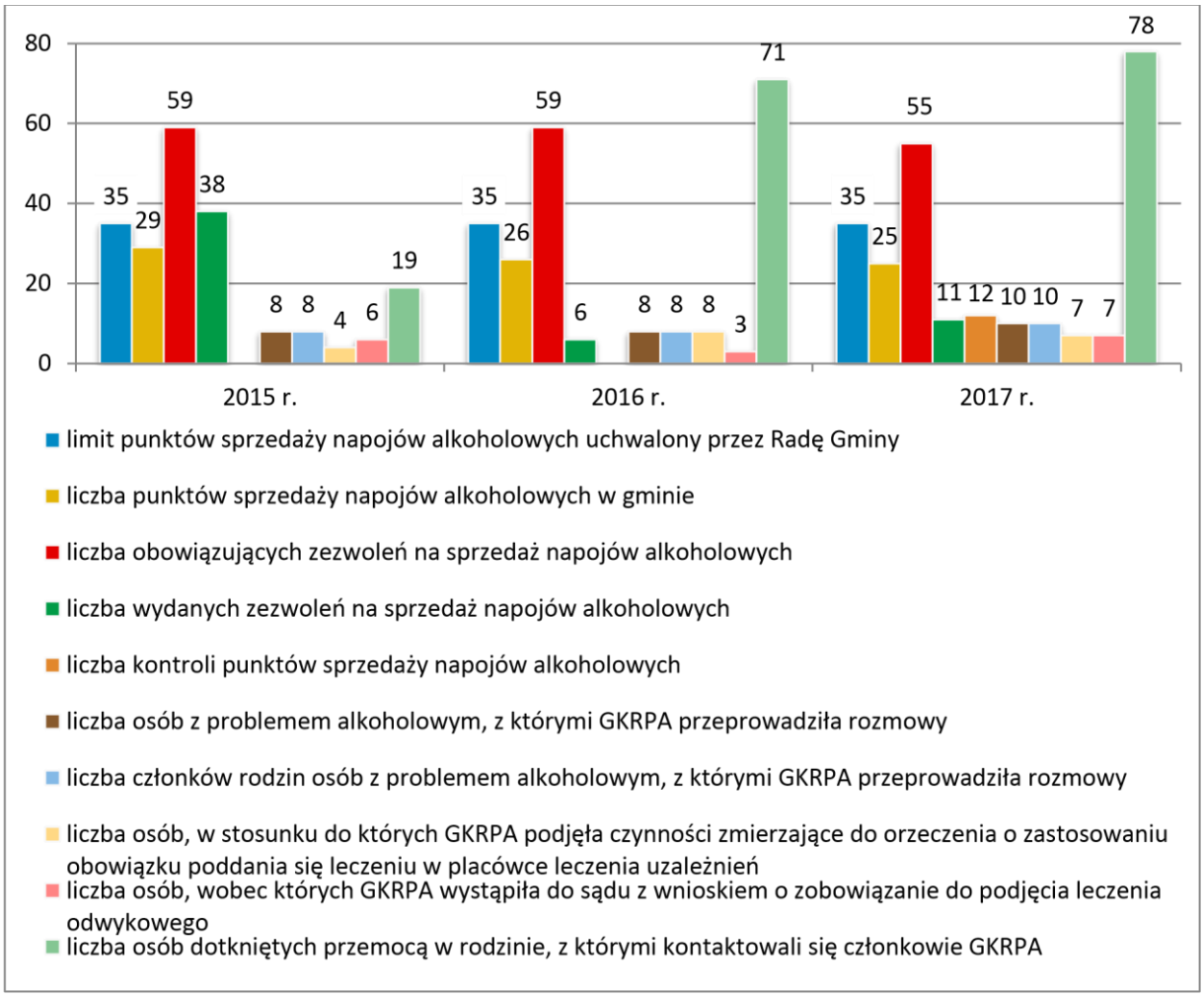

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

W latach 2015-2017 wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii zmniejszała się z roku na rok (z 68.017 zł w 2015 r. do 55.440 zł w 2017 r.). W analizowanym okresie w budżecie nie uwzględniano osobnych środków na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Poniższy wykres przedstawia wybrane dane na temat rynku napojów alkoholowych w gminie Stary Dzików, a także aktywności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która zajmuje się inicjowaniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu. W ramach swoich zdań podejmuje ona m.in. czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.

Wykres 23. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2015-2017

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

W latach 2015-2017 uchwalony przez Radę Gminy limit punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie był na tym samym poziomie (po 35 w każdym roku), a ich liczba nieznacznie zmniejszała się (z 29w 2015 r. do 25 w 2017 r.). W 2017 roku, w stosunku do lat 2015-2016, liczba obowiązujących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych była mniejsza (po 59 w latach 2015-2016, 55 w 2017 r.). Z kolei w latach 2016-2017, w porównaniu do roku 2015, znacznie spadła liczba wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (38 w

2015 r., 6 w 2016 r., 11 w 2017 r.). Warto dodać, że w analizowanym okresie nie wydano żadnej decyzji w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

W latach 2015-2017 liczba osób oraz członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy, była na podobnym poziomie (po 8 w latach 20152016, 10 w 2017 r.).

W analizowanym okresie GKRPA podejmowała również czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień (wobec 4 osób w 2015 r., 8 osób w 2016 r. i 7 osób w 2017 r.), a także występowała w tej sprawie do sądu (w przypadku 6 osób w 2015 r., 3 osoby w 2016 r., 7 osób w 2017 r.).

W latach 2015-2017 członkowie GKRPA nie kontaktowali się z odpowiednio 6, 51 i 33 ofiarami przemocy w rodzinie, odpowiednio 8, 16 i 12 sprawcami przemocy w rodzinie oraz odpowiednio 5, 4 i 33 świadkami przemocy w rodzinie.

Obok Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych istotną rolę w profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie gminy odgrywają: w Starym Dzikowie – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Punkt wsparcia psychoterapeutyczna „Twoja perspektywa”, w Lubaczowie – Poradnia Terapii Uzależnień i Współuzależnień, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i działający przy nim Ośrodek Interwencji Kryzysowej, a także Komisariat Policji w Oleszycach zs. w Lubaczowie.

Dane szczegółowe na ich temat podmiotów mogących wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Podmioty mogące wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie

nazwa jednostki	adres jednostki
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 79, 37-632 Stary Dzików
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 86, 37-632 Stary Dzików
Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	ul. Kościuszki 86, 37-632 Stary Dzików

Punkt wsparcia psychoterapeutycznego „Twoja perspektywa” w Starym Dzikowie	ul. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików
Poradnia Terapii Uzależnień i Współuzależnień w Lubaczowie	ul. Kopernika 1, 37-600 Lubaczów
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 8, 37-600 Lubaczów
Ośrodek Interwencji Kryzysowej przy Powiatowym Centrum Pomocy Społecznej w Lubaczowie	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 8, 37-600 Lubaczów
Komisariat Policji w Oleszycach zs. w Lubaczowie	ul. Słowackiego 14, 37-600 Lubaczów

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

Z danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie wynika, że w latach 2015-2017 wahaniom ulegała liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem z powodu alkoholizmu (odpowiednio 10 i 31 w 2015 r., 14 i 49 w 2016 r., 8 i 26 w 2017 r.) i przemocy w rodzinie (odpowiednio 3 i 14 w 2015 r., 8 i 36 w 2016 r., 5 i 21 w 2017 r.). Jednocześnie w analizowanym okresie Ośrodek nie udzielał wsparcia osobom z problemem narkomanii.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie zapewnia obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W latach 2015-2017 odbyło się odpowiednio 10, 7 i 6 posiedzeń Zespołu, do którego wpłynęło odpowiednio 9, 6 i 5 „Niebieskich Kart”, pracowało odpowiednio 16, 16 i 14 grup roboczych, pomocą których objęto odpowiednio 48, 51 i 44 osoby.

W 2017 roku w Punkcie wsparcia psychoterapeutycznego „Twoja perspektywa” w Starym Dzikowie udzielono wsparcia 26 osobom z gminy Stary Dzików, a Poradnia Terapii Uzależnień i Współuzależnień w Lubaczowie objęła pomocą 15 osób.

Prowadzona w gminie działalność profilaktyczna z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie (w szczególności w funkcjonujących na jej terenie placówkach oświatowych) obejmuje m.in. organizowanie i realizowanie programów profilaktycznych, jednorazowych prelekcji i pogadanek, spektakli, festynów i innych imprez plenerowych i konkursów profilaktycznych, pozalekcyjnych zajęciach sportowych czy wypoczynku dla dzieci i młodzieży.

W 2017 roku programami z obszaru profilaktyki uniwersalnej objęto 100 uczniów, 3 nauczycieli i 29 rodziców, w jednorazowych prelekcjach i pogadankach uczestniczyło 180 osób,

w spektaklach – 45 osób, w festynach i innych imprezach plenerowych – 210 osób, w imprezach sportowych – 250 osób, w konkursach profilaktycznych – 150 osób, w pozalekcyjnych zajęciach sportowych – 58 osób, a w koloniach z programem zajęć profilaktycznych – 28 osób.

9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI

W ujęciu socjologicznym bezdomność jest problemem społecznym charakteryzującym się brakiem stałego miejsca zamieszkania. Ze względu na trudną do określenia skalę, złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki jest zjawiskiem o zasięgu i znaczeniu globalnym, mającym jednocześnie specyficzne regionalne i lokalne uwarunkowania, które wpływają na dobór odpowiednich środków przeciwdziałania.

Zapobieganie bezdomności wymaga aktywnego, zintegrowanego i kompleksowego działania. Wykorzystanie istniejących zasobów środowiska i tworzenie warunków do wdrażania nowych form wsparcia na rzecz osób bezdomnych i ich integracji z otoczeniem powinno stanowić podstawowy cel prowadzonej na szczeblu lokalnym polityki społecznej.

W gminie Stary Dzików problem bezdomności ma charakter jednostkowy. Pomoc osobom zagrożonym i dotkniętym bezdomnością świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie. W latach 2015-2016, w związku z bezdomnością, objął on wsparciem po 2 osoby, a w 2017 roku 1 osobę.

W gminie nie ma placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym. Osoby takie mogą być kierowane do Jarosławia, gdzie bezdomne kobiety przyjmuje Dom dla bezdomnych Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta (ul. Jasna 4 37-500 Jarosław), a schronisko dla bezdomnych mężczyzn prowadzi Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie” (ul. Sanowa 11, 37-500 Jarosław). Obie placówki zapewniają całodobowe schronienie i posiłki, prowadzą pracę socjalną.

10. PRZESTĘPCZOŚĆ

Przestępczość jest dynamicznym, podlegającym rozwojowi zjawiskiem społecznym, które stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. W zależności od swej intensywności i częstotliwości wpływa na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciska piętno na jej funkcjonowaniu.

Zapobieganie przestępczości wymaga zastosowania rozwiązań kompleksowych, zakładających wspólne zaangażowanie instytucji i organizacji państwowych, samorządowych i społecznych, przedstawicieli społeczności lokalnych oraz środków masowego przekazu.

Ważną rolę w zakresie inicjowania i organizowania tej działalności odgrywa policja.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Stary Dzików czuwa Komenda Powiatowa Policji w Lubaczowie (ul. Juliusza Słowackiego 14, 37-600 Lubaczów). Według danych Komisariatu Policji w Oleszycach zs. w Lubaczowie, w 2017 roku na terenie gminy Stary Dzików odnotowano 35 przestępstw i ujawniono 13 podejrzanych o ich popełnienie (1 sprawca był niepełnoletni).

Dane szczegółowe na temat przestępstw popełnionych w gminie w 2017 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Przestępczość w gminie w 2017 roku

kategoria przestępstwa	liczba przestępstw
przestępstwa przeciwko mieniu	10
przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	7
przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu	1
przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	7
przestępstwa przeciwko wolności	2
przestępstwa przeciwko środowisku	2
przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	3
przestępstwa narkotykowe	2
przestępstwa skarbowe	1

Źródło danych: Komisariat Policji w Oleszycach zs. w Lubaczowie.

11. POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej).

Zadania pomocy społecznej w gminie Stary Dzików wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawa o Karcie Dużej Rodziny oraz ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem".

W 2017 roku kadrę Ośrodka stanowiło 9 osób, w tym kierownik, 3 pracowników socjalnych oraz 5 innych pracowników, wśród nich główna księgowa, 2 pracowników ds. świadczeń rodzinnych, asystent rodziny oraz kasjer.

Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w GOPS-ie w 2017 roku i kwalifikacji pracujących w nim osób przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2017 roku

	liczba osób
kadra kierownicza	**1**
wykształcenie wyższe	1
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	1
pracownicy socjalni	**3**
wykształcenie wyższe	2

wykształcenie średnie	1
specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	0
specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	0
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	0
pozostali pracownicy	**5**
wykształcenie wyższe	5
wolontariusze	**0**
pracownicy zatrudnieni w ramach zatrudnienia subsydiowanego	**0**

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

Od grudnia 2018 roku GOPS zatrudnia 2 pracowników socjalnych z wyższym wykształceniem (jeden z pracowników z wykształceniem średnim przeszedł na emeryturę; na jego miejsce nikt nie został zatrudniony). Ośrodek nie spełnia zatem wynikającego z art. 110 ust. 11-12 ustawy o pomocy społecznej obowiązku zatrudnienia 1 pracownika socjalnego na 2 tysiące mieszkańców, nie mniej jednak niż 3 pracowników.

W latach 2016-2017 wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie były znacznie wyższe niż w 2015 roku (2.795.208 zł w 2015 r., 5.583.385 zł w 2016 r., 6.640.516 zł w 2017 r.). Przyczyniło się do tego głównie świadczenie wychowawcze, na które w 2016 roku wydatkowano 2.576.824 zł, a rok później 3.542.408 zł.

W analizowanym okresie systematycznie zwiększały się środki finansowe przeznaczone m.in. na pokrycie kosztów pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej, zasiłki stałe, usługi opiekuńcze, świadczenia rodzinne oraz wspieranie rodziny. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2015-2017

rozdziały	**wysokość wydatków (w zł)**		
	w 2015 r.	**w 2016 r.**	**w 2017 r.**
ochrona zdrowia			
przeciwdziałanie alkoholizmowi	66 896	64.117	55.440

pomoc społeczna			
domy pomocy społecznej	25.102	30.843	54.775
składki na ubezpieczenia zdrowotne	12.372	16.319	20.083
zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	51.226	29.033	24 466
dodatki mieszkaniowe	10.179	7.869	6.158
zasiłki stałe	49.906	61.944	75.552
Ośrodek Pomocy Społecznej	287.134	258.497	291.749
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	24.450	31.050	32.472
pomoc w zakresie dożywiania	X	X	80.000
usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0	0	3.000
pozostała działalność	107.154	104.679	3.127
rodzina			
świadczenie wychowawcze	X	2.576.824	3.542.408
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	2.090.358	2.352.433	2.440.355
wspieranie rodziny	6.351	7.797	10.931
rodziny zastępcze	792	0	0
edukacyjna opieka wychowawcza			
pomoc materialna dla uczniów	63.288	41.979	0
ogółem	**2.795.208**	**5.583.385**	**6.640.516**
w tym w budżecie GOPS-u	**2.654.845**	**5.469.419**	**6.578.918**

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

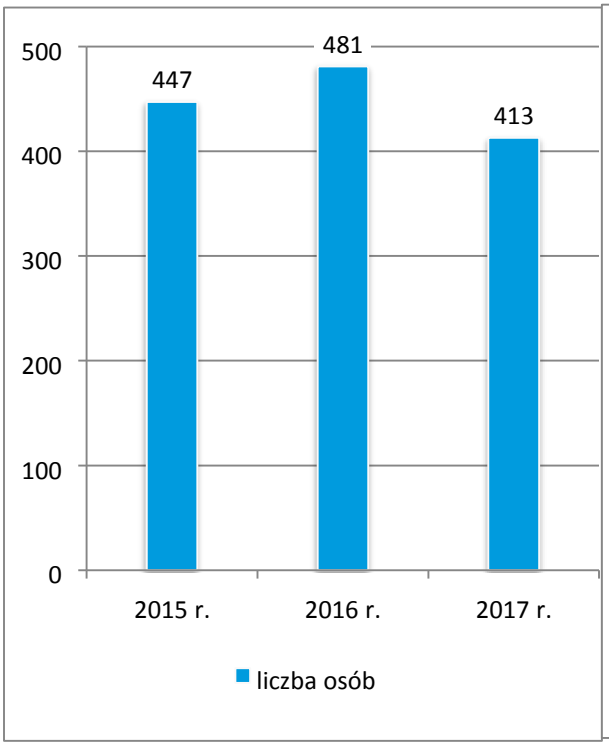
W latach 2015-2017 liczba osób, którym udzielono w gminie pomocy i wsparcia, ulegała wahaniom (447 w 2015 r., 481 w 2016 r., 413 w 2017 r.), natomiast liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie zmniejszała się z roku na rok (z 526 w 2015 r. do 413 w 2017 r.) Stale zmniejszała się także liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie pieniężne (z 297 w 2015 r. do 187 w 2017 r.) oraz niepieniężne (z 410 w 2015 r. do 335 w 2017 r.).

Wśród głównych przyczyn zmniejszania się liczby beneficjentów pomocy społecznej należy wymienić poprawę sytuacji na rynku pracy, co prowadzi do spadku liczby osób pozostających bez zatrudnienia, oraz wprowadzenie Rządowego Programu „Rodzina 500 plus", który przyczynił się do polepszenia sytuacji finansowej rodzin.

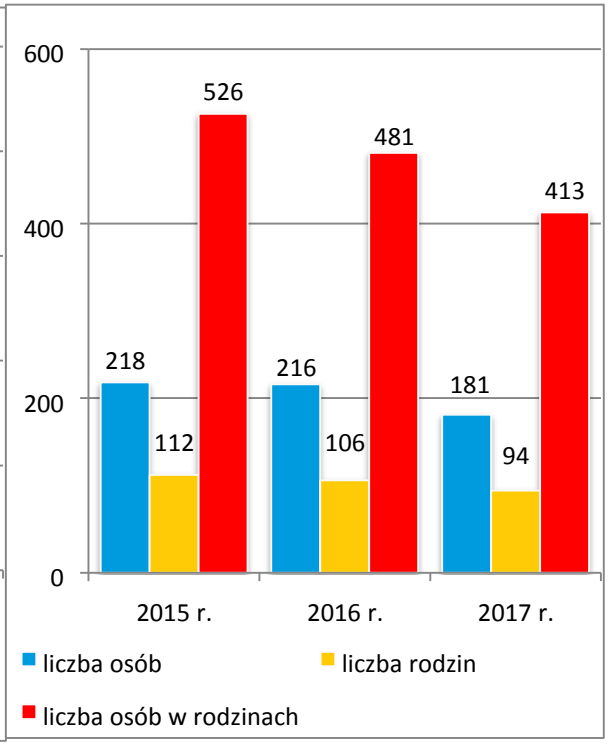
W latach 2015-2017 liczba rodzin, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy, nieco się zmniejszyła (z 310 w 2015 r. do 271 w 2017 r.), podobnie jak liczba osób przebywających w tych rodzinach (z 856 w 2015 r. do 789 w 2017 r.).

Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat korzystających z pomocy społecznej w gminie.

Wykres 24. Osoby w gminie, którym w latach 2015-2017 udzielono pomocy i wsparcia

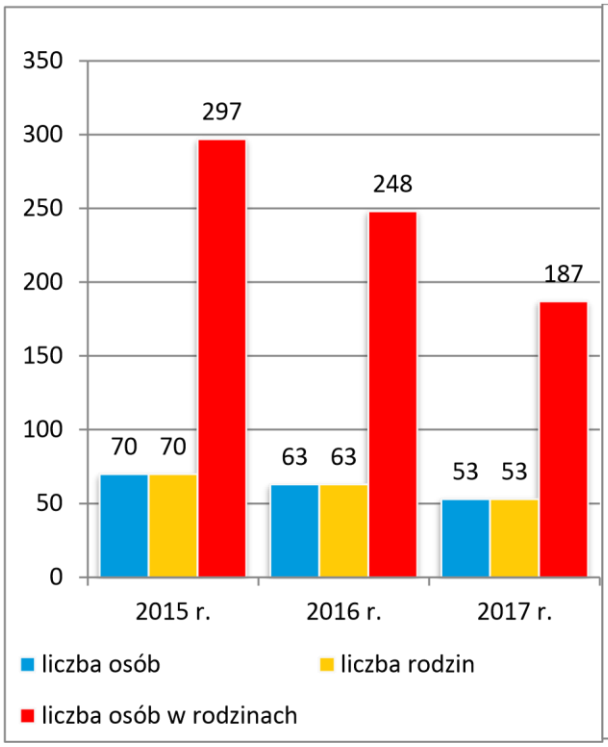

Wykres 25. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie

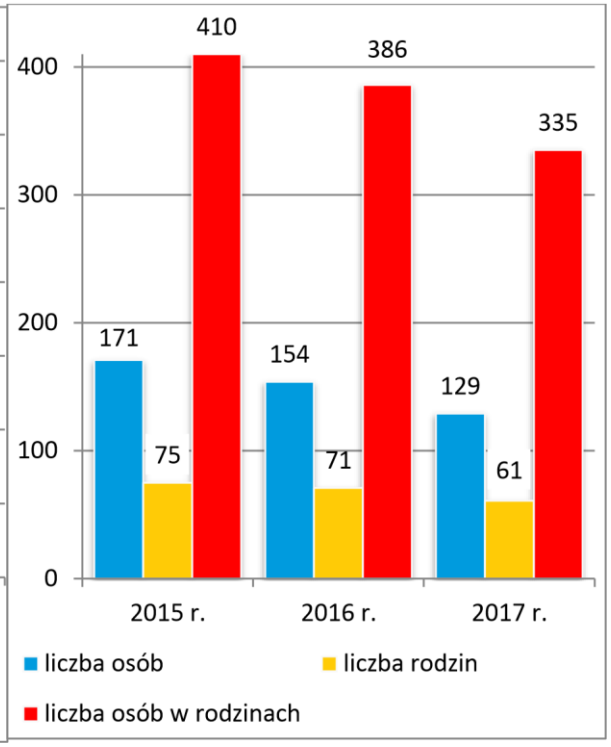

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

Wykres 26. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie pieniężne

Wykres 27. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie niepieniężne

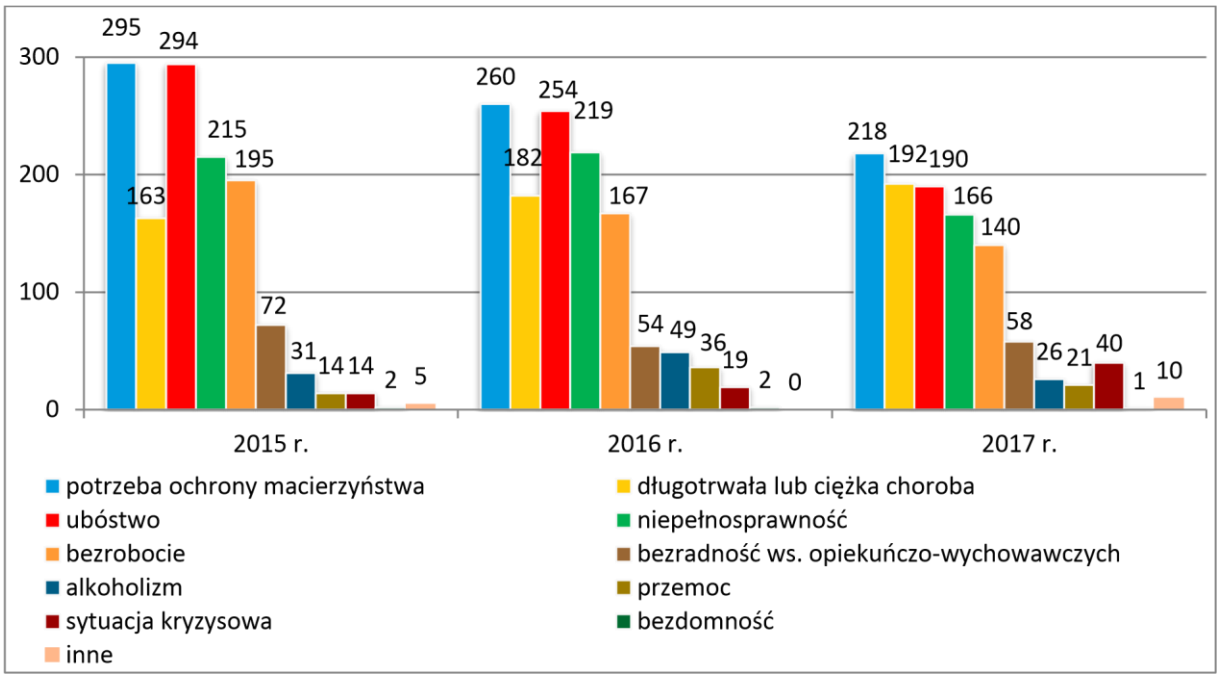

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

Wśród mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS-u w latach 2015-2017 najliczniejszą grupę stanowiły rodziny wymagające ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, zmagające się z niepełnosprawnością oraz długotrwałą lub ciężką chorobą, a także doświadczające ogólnie rozumianego ubóstwa i bezrobocia. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2015-2017

(liczba osób w rodzinach)

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

W latach 2015-2017 stale spadała liczba osób w rodzinach wymagających ochrony macierzyństwa lub wielodzietności (z 295 w 2015 r. do 218 w 2017 r.) oraz objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa (z 294 w 2015 r. do 190 w 2017 r.) i bezrobocia (ze 195 w 2015 r. do 140 w 2017 r.).

W analizowanym okresie systematycznie zwiększała się liczba beneficjentów GOPS-u korzystających ze wsparcia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ze 163 w 2015 r. do 192 w 2017 r.), a w 2017 roku, w stosunku do lat poprzednich, znacznie zmniejszyła się liczba osób w rodzinach, którzy zmagali się z niepełnosprawnością (215 w 2015 r., 219 w 2016 r., 166 w 2017 r.).

Świadczenia pomocy społecznej udzielane przez GOPS mają głównie charakter pieniężny, niepieniężny i usługowy. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2015-2017 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2015-2017

formy świadczeń			liczba osób			liczba świadczeń		
			2015 r.	2016 r.	2017 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.
pieniężne	zasiłek stały		9	11	12	100	105	134
	zasiłek okresowy		30	15	12	92	50	33
	zasiłek celowy		46	47	40	X	X	X
	w tym:	zasiłek celowy przyznany w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”	27	36	35	77	97	90
niepieniężne	posiłek		172	151	124	23.046	19.279	15.496
	w tym:	posiłek przyznany w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”	172	151	124	23.046	19.279	15.496
	schronienie		0	0	0	0	0	0
	ubranie		0	0	0	0	0	0
	sprawienie pogrzebu		0	0	0	0	0	0
	odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej		1	2	2	12	14	24
usługi	usługi opiekuńcze		0	0	0	0	0	0
	specjalistyczne usługi opiekuńcze		0	0	0	0	0	0
	specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi		3	3	4	1.656	2.070	1.968
	poradnictwo specjalistyczne		0*	0*	0*	X	X	X
	praca socjalna		166*	199*	168*	X	X	X
	interwencja kryzysowa		7*	5*	13*	X	X	X
	kontrakt socjalny		2	0	0	X	X	X
	projekt socjalny		X	X	0	X	X	X
indywidualne programy pomocy	indywidualny program wychodzenia z bezdomności		0	0	0	X	X	X
	indywidualny program zatrudnienia socjalnego (CIS)		0	0	0	X	X	X

wspieranie rodziny ipieczа zastępcza	wspieranie rodziny przez asystenta rodziny (liczba asystentów rodziny)	6* (1)	6* (1)	9* (1)	X	X	X
	liczba dzieci z gminy w pieczy zastępczej	0 (0)	0 (0)	0 (0)	X	X	X

*liczba rodzin

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej udzielaną formą pomocy w latach 20152017 był zasiłek celowy. Jest on przyznawany na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, obuwia, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, opłat za gaz, energię, wodę i czynsz, a także kosztów pogrzebu. W latach 2015-2017 liczba osób nim objętych utrzymywała się na zbliżonym poziomie (46 w 2015 r., 47 w 2016 r., 40 w 2017 r.). W 2017 r. zasiłek celowy przyznano na dofinansowanie do zakupu opału oraz częściowe pokrycie kosztów zakupu leków i sprzętu rehabilitacyjnego.

Dominujący rodzaj pomocy niepieniężnej stanowił z kolei posiłek, który był wsparciem udzielanym głównie dzieciom w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania"). Celem tego Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych. W latach 2015-2017 roku liczba osób objętych posiłkiem stale zmniejszała się (ze 172 w 2015 r. do 124 w 2017 r.).

Ważną formą wsparcia niepieniężnego było również pokrywanie kosztów pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej (1 osoba w latach 2015-2016, 2 osoby w 2017 r.). W 2017 roku gmina poniosła z tego tytułu wydatki znacznie wyższe niż w latach poprzednich (25.102 zł w 2015 r., 30.843 zł w 2016 r., 54.775 zł).

Wśród usług najistotniejszą rolę odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych i tworzenie warunków

sprzyjających temu celowi. W latach 2015-2017 liczba rodzin, które objęto pracą socjalną, zmniejszała się z roku na rok (310 w 2015 r., 296 w 2016 r. i 271 w 2017 r.

W gminie obserwuje się wysokie zapotrzebowanie na świadczenie pracy socjalnej głównie dlatego, że na jej terenie nie ma instytucji udzielających porad, prowadzących terapie i leczenie np. uzależnień, zaburzeń i chorób psychicznych.

W gminie świadczono także specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W latach 2015-2016 z usług korzystały 3 osoby, w 2017 roku 4 osoby. W latach 2015-2017 do wykonywania specjalistycznych usług opiekuńczych zostały zatrudnione odpowiednio 3, 2 i 3 terapeutki na umowę zlecenie (koszt świadczonych usług wyniósł 25.674 zł w 2015 r., 35.050 zł w 2016 r., 32.472 zł w 2017 r.).

W analizowanym okresie Ośrodek realizował również zadania z zakresu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, zatrudniając asystenta rodziny. W latach 2015-2016 pod jego opieką pozostawało 6 rodzin, a w 2017 roku 9 rodzin, w których wychowywało się 21 dzieci. Środki na pokrycie kosztów związanych z zatrudnieniem asystenta rodziny zostały pozyskane w ramach Programu „Asystent rodziny i koordynator pieczy zastępczej".

W latach 2015-2017 GOPS realizował również zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, będąc odpowiedzialnym za obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a także delegując do niego swoich pracowników. W latach 2015-2017 odbyło się odpowiednio 10, 7 i 6 posiedzeń Zespołu, założono odpowiednio 9, 6 i 5 „Niebieskich Kart". Ogółem pomocą Zespołu objęto: 48 osób w 2015 roku (17 kobiet, 2 mężczyzn, 29 dzieci), 51 osób w 2016 roku (18 kobiet, 3 mężczyzn, 30 dzieci) oraz 44 osoby w 2017 roku (19 kobiet, 2 mężczyzn, 23 dzieci).

Od 2014 roku w gminie realizowany jest także rządowy program pomocy dla rodzin wielodzietnych. Koordynacją jego realizacji zajmuje się GOPS, który wydaje uprawnionym Karty Dużej Rodziny. W latach 2016-2017 nastąpił wyraźny spadek liczby wydanych kart w stosunku do 2015 roku (245 kart dla 46 rodzin w 2015 r., 56 kart dla 15 rodzin w 2016 r., 56 kart dla 18 rodzin w 2017 r.).

W latach 2016-2017 Ośrodek realizował również zadanie wynikające z ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, przyznając świadczenia wychowawcze – 5.172 świadczenia w 2016 roku oraz 7.009 świadczeń w 2017 roku, na łączną kwotę odpowiednio 2.576.824 zł i 3.490.768 zł.

W analizowanym okresie w gminie Stary Dzików organizowano we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Lubaczowie prace społecznie użyteczne. Program prac społecznie użytecznych jest jedną z form przeciwdziałania wykluczeniu z rynku pracy, łagodzenia negatywnych skutków bezrobocia, dającym możliwość aktywizacji osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku a korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Z oferty zatrudnienia w tej formie skorzystało 5 osób w 2015 roku, 8 osób w 2016 roku i 3 osoby w 2017 roku.

W 2015 roku Ośrodek brał również udział w realizacji projektów i zadań publicznych finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – kontynuowano realizację projektu systemowego pn. „Czas na aktywność w Gminie Stary Dzików", współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach projektu aktywizacją społeczną w 2015 roku objęto 6 osób – 3 kobiety i 3 mężczyzn. Wszyscy uczestnicy projektu zostali skierowani do Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lubaczowie na kursy zawodowe: profesjonalny sprzedawca z obsługą kas fiskalnych i komputera, pracownik do spraw płacowych i kadrowych oraz spawanie metodą TIG i przygotowanie do egzaminu aktualizującego uprawnienia spawalnicze; 2 uczestników projektu odbyło staż zawodowy.

W ramach realizowanych zadań GOPS przyznawał również świadczenia rodzinne. W latach 2015-2017 ogólna liczba udzielonych świadczeń ulegała wahaniom (11.680 w 2015 r., 12.216 w 2016 r., 11.812 w 2017 r.), podobnie jak liczba wypłaconych zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków (9.705 w 2015 r., 10.167 w 2016 r., 9.696 w 2017 r.). Z kolei z roku na rok spadała liczba przyznanych zasiłków pielęgnacyjnych (z 1.396 w 2015 r. do 1.290 w 2017 r.).

Dane szczegółowe na temat przyznanych w gminie świadczeń rodzinnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2015-2017

	2015 r.	**2016 r.**	**2017 r.**
zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych			
liczba świadczeń	9.705	10.167	9.696

zasiłek pielęgnacyjny			
liczba świadczeń	1.396	1.307	1.290
świadczenia pielęgnacyjne			
liczba świadczeń	341	316	338
dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego			
liczba świadczeń	0	X	X
specjalny zasiłek opiekuńczy			
liczba świadczeń	205	315	335
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka			
liczba świadczeń	33	28	48

świadczenie rodzicielskie			
liczba świadczeń	X	83	105
ogółem			
liczba świadczeń	11.680	12.216	11.812
zasiłek dla opiekuna			
liczba świadczeń	376	303	249
jednorazowe świadczenie w wysokości 4.000 zł			
liczba świadczeń	X	X	1

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

W analizowanym okresie Ośrodek przyznawał również zasiłek dla opiekunów osób niepełnosprawnych. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2012 r., poz. 1548) decyzji przyznającej

prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W latach 2015-2017 GOPS wypłacił odpowiednio 376, 303 i 249 zasiłków dla opiekuna na łączną kwotę odpowiednio 195.034, 157.308 i 128.776 zł.

Za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy GOPS opłacał składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz zdrowotne. W latach 2015-2017 liczba tych składek zwiększała się z roku na rok (346 w 2015 r., 582 w 2016 r., 736 w 2017 r.), podobnie jak ich wartość (58.455 zł w 2015 r., 79.937 zł w 2016 r., 80.508 zł w 2017 r.).

W 2017 roku Ośrodek przyznał 1 jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Świadczenie to przyznawane jest w oparciu o art. 10 ustawy z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem". Wynosi ono 4.000 zł i jest finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

Kolejną formę pomocy udzielanej przez Ośrodek stanowiły świadczenia z funduszu alimentacyjnego, które służą wsparciu osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. W 2017 roku liczba rodzin, którym przyznano tę pomoc, była niższa niż w latach 2015-2016 (po 11 w latach 2015-2016, 9 w 2017 r.), a liczba wypłaconych świadczeń zmniejszała się z roku na rok (z 201 w 2015 r. do 165 w 2017 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2015-2017

	2015 r.	2016 r.	2017 r.
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	11	11	9
liczba wypłaconych świadczeń	201	195	165
łączna kwota wypłaconych świadczeń (w zł)	74.721	64.188	56.983

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie.

Pomoc społeczna polega również na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. Obejmuje ona zarówno jednostki środowiskowe, jak i instytucjonalne. W gminie Stary Dzików poza Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej nie działają inne podmioty wsparcia. Mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z oferty instytucji udzielających wsparcia poza gminą. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy

nazwa i adres instytucji	zakres oferowanych usług oraz kategoria klienta
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie, ul. J. Piłsudskiego 8, 37-600 Lubaczów.	**Zakres oferowanych usług:** realizacja zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej, rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rehabilitacji społecznej oraz organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. **Kategoria klienta:** mieszkańcy powiatu.
Punkt Interwencji Kryzysowej przy Powiatowym Centrum Pomocy Społecznej w Lubaczowie, ul. J. Piłsudskiego 8, 37-600 Lubaczów.	**Zakres oferowanych usług:** udzielanie pomocy psychologicznej, pedagogicznej i prawnej; kierowanie do właściwych instytucji **Kategoria klienta:** osoby i rodziny dotknięte przemocą lub znajdujące się w sytuacji kryzysowej.
Dom Pomocy Społecznej w Lubaczowie, ul. T. Kościuszki 139, 37-600 Lubaczów.	**Zakres oferowanych usług:** całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. **Kategoria klienta:** dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną.
Dom Pomocy Społecznej w Rudzie Różanieckiej, 37-613 Ruda Różaniecka 53.	**Zakres oferowanych usług:** całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. **Kategoria klienta:** mężczyźni przewlekle psychicznie chorzy.
Dom Pomocy Społecznej w Wielkich Oczach, ul. Zielona 5, 37-627 Wielkie Oczy.	**Zakres oferowanych usług:** całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. **Kategoria klienta:** dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną.
Dom Dziecka w Nowej Grobli, 37-631 Nowa Grobla 83.	**Zakres oferowanych usług:** całodobowa placówka socjalizacyjna; zaspakajanie podstawowych potrzeb emocjonalnych dzieci, praca na rzecz powrotu dziecka do rodziny lub poszukiwanie zastępczego środowiska rodzinnego, podtrzymywanie więzi z rodzicami, troska o zdrowie i rozwój fizyczny, psychiczny i poznawczy dzieci, przygotowanie do samodzielnego życia. **Kategoria klienta:** dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej.
Środowiskowy Dom Samopomocy w Lubaczowie, ul. S. Konery 2, 37-600 Lubaczów.	**Zakres oferowanych usług:** podniesienie jakości życia i zapewnienie oparcia społecznego osobom mającym z powodu choroby trudności w życiu codziennym, kształtowanie nowych i rozwijanie posiadanych umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia i funkcjonowania, treningi umiejętności społecznych, terapie. **Kategoria klienta:** osoby cierpiące na zaburzenia psychicznie i niepełnosprawność intelektualną.

Poradnia PsychologicznoPedagogiczna w Lubaczowie, ul. Mickiewicza 45, 37-600 Lubaczów.	**Zakres oferowanych usług:** udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, logopedycznej, pomocy w wyborze zawodu i kierunku kształcenia oraz udzielanie rodzicom i nauczycielom porad związanych z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży. **Kategoria klienta:** dzieci, młodzież, pedagodzy, nauczyciele i rodzice.

Źródło danych: Starostwo Powiatowe i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie.

12. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe są przejawem społeczeństwa obywatelskiego, jedną z form jego aktywności. Pełnią istotną rolę nie tylko w konsolidacji społeczności lokalnej, organizacyjnym wzmacnianiu władz lokalnych, lecz również zwiększają szanse rozwoju małych i średnich miejscowości. Dobrze zorganizowane środowisko może sprzyjać aktywizowaniu nie tylko pojedynczych osób i marginalizowanych grup społecznych, ale ich lokalnego otoczenia, sprzyja budowaniu samowystarczalności społeczności lokalnych poprzez uruchomienie i wykorzystanie jej zasobów.

Współpraca samorządu lokalnego z podmiotami należącymi do sektora pozarządowego nie tylko pozwala skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, lecz również umożliwia istotne odciążenie sektora publicznego w realizacji zadań.

W gminie Stary Dzików funkcjonuje kilkanaście organizacji pozarządowych. Samorząd gminy ma możliwość podejmowania z nimi współpracy w oparciu o program współpracy Gminy Stary Dzików z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat sektora pozarządowego w gminie.

Tabela 15. Organizacje pozarządowe w gminie

lp.	nazwa i adres organizacji	charakterystyka działania
1.	**Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Stary Dzików,** ul. T. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików.	Działalność na rzecz rozwoju lokalnego i promocji regionu oraz wspierania najuboższych warstw społeczności lokalnych.
2.	**Stowarzyszenie Rozwoju Polski Wschodniej „Kresy”,** Cewków 261, 37-632 Cewków.	Działalność kulturalna na rzecz zachowania i rozwoju kulturowego Polski wschodniej, dydaktyczno-oświatowa i naukowa.
3.	**Stowarzyszenie „Pomóżmy Razem”,** ul. T. Kościuszki 60, 37-632 Stary Dzików.	Pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin, organizacja zajęć edukacyjnych oraz rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży, działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
4.	**Koło Gospodyń Wiejskich w Starym Dzikowie,** ul. Kościuszki 83, 37-632 Stary Dzików.	Reprezentowanie interesów kobiet wiejskich, działalność na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet, upowszechnianie postępu w gospodarstwach domowych i w rolnictwie, kultywowanie tradycji ludowej.
5.	**Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Dzikowie,** Nowy Dzików, 37-632 Stary Dzików.	
6.	**Koło Gospodyń Wiejskich w Ułazowie,** Ułazów, 37-632 Stary Dzików.	
7.	**Koło Gospodyń Wiejskich w Moszczanicy,** Moszczanica, 37-632 Stary Dzików.	
8.	**Koło Gospodyń Wiejskich w Cewkowie,** Cewków, 37-632 Stary Dzików.	
9.	**Klub Seniora w Starym Dzikowie,** 37-632 Stary Dzików.	Prowadzenie działalności na rzecz aktywizacji osób starszych, integracja środowiska, działalność kulturalna.
10.	**Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych „Truskawka”,** ul. Kościuszki 68, 37-632 Stary Dzików.	Promocja ekologicznych upraw, prowadzenie działalności w zakresie ochrony środowiska, ochrony zdrowia i oświaty.
11.	**Spółdzielnia Kółek Rolniczych,** ul. Kopernika 2, 37-632 Stary Dzików.	Podejmowanie inicjatyw sprzyjających wielofunkcyjnemu rozwojowi wsi, rozwój przedsiębiorczości i wdrażanie postępu technicznego na terenach wiejskich.

12.	**Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”,** ul. Kościuszki 74, 37-632 Stary Dzików.	Aktywizacja lokalnej społeczności, wspieranie działalności rolniczej.
13.	**Klub Sportowy „Victoria” w Starym Dzikowie,** ul. Kościuszki 78, 37-632 Stary Dzików.	Popularyzacja kultury fizycznej i sportu.
14.	**Ludowy Klub Sportowy „Czerwoni” Cewków,** Cewków 293, 37-632 Cewków.	Popularyzacja kultury fizycznej i sportu.
15.	**Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Dzikowie,** ul. gen. J. Kustronia 11, 37-632 Stary Dzików.	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom, uczestnictwo w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń, informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi, rozwijanie wśród członków ochotniczej straży pożarnej kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej.
16.	**Ochotnicza Straż Pożarna w Cewkowie,** Cewków 88, 37-632 Stary Dzików.	
17.	**Ochotnicza Straż Pożarna w Moszczanicy,** Moszczanica 47, 37-632 Moszczanica.	
18.	**Ochotnicza Straż Pożarna w Ułazowie,** Ułazów 97, 37-632 Ułazów.	
19.	**Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Dzikowie,** Nowy Dzików, 37-632 Stary Dzików.	

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików, www.mojepanstwo.pl, Powiat Lubaczowski.

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”

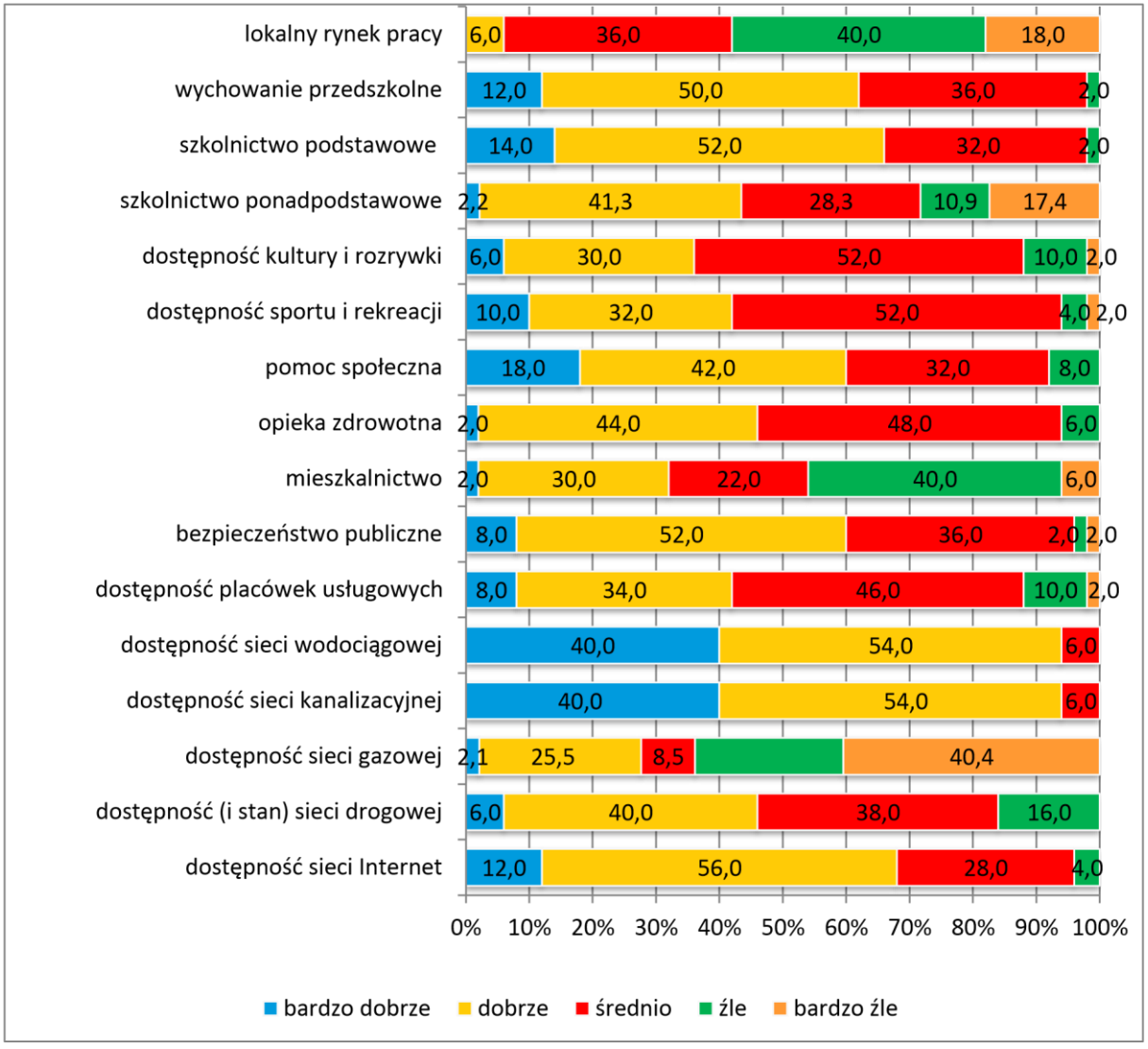
Badania ankietowe przeprowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w gminie Stary Dzików posłużyły identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

Badania zostały przeprowadzone przy pomocy ankiet, które zostały rozpowszechnione wśród mieszkańców gminy, w tym reprezentantów samorządu lokalnego – Wójta Gminy, Sekretarza Gminy, Skarbnika Gminy, radnych, sołtysów, pracowników Urzędu Gminy, członków komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy, m.in. placówek oświatowych, kulturalnych, sportowych i pomocy społecznej, a także przedstawicieli jednostek służby zdrowia, policji, organizacji

pozarządowych i kościoła. W sumie do analizy przedłożono 50 wypełnionych anonimowo ankiet.

W pierwszym pytaniu poproszono przedstawicieli środowiska lokalnego o ocenę warunków życia w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 29. Warunki życia w gminie

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

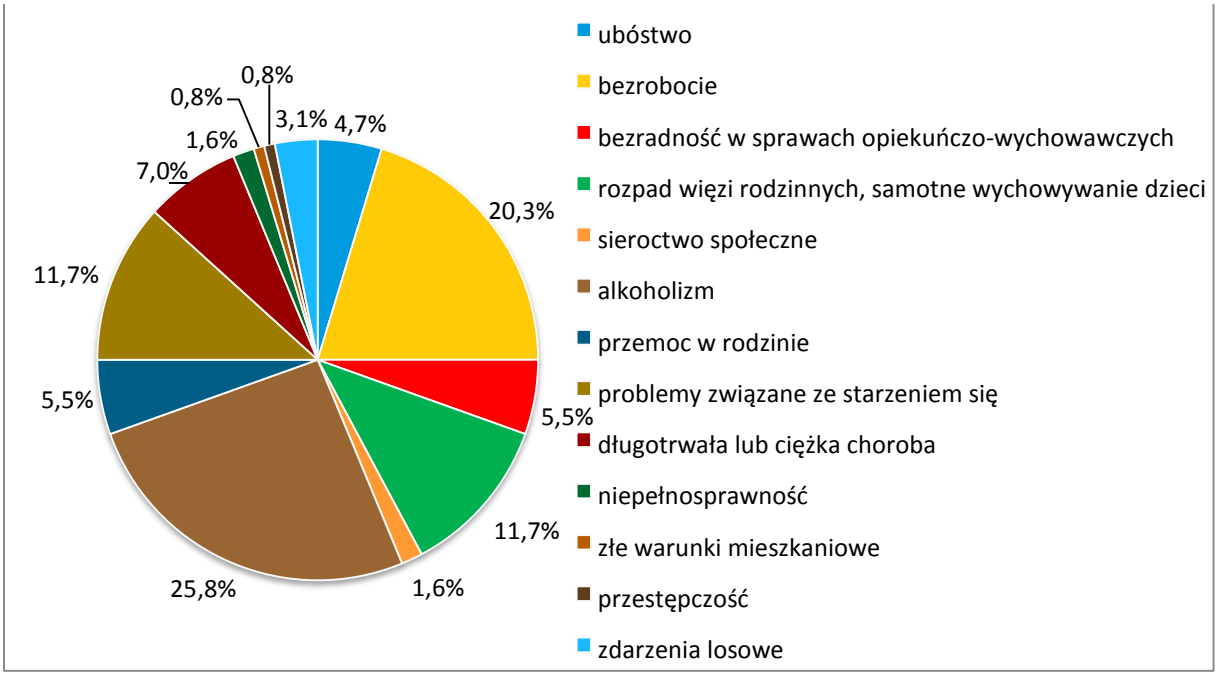
Analizując warunki życia w gminie, przedstawiciele środowiska lokalnego najwyżej ocenili dostęp do sieci wodociągowej (łącznie po 94% ocen dobrych i bardzo dobrych), sieci Internet (w sumie 68% ocen dobrych i bardzo dobrych), szkolnictwa podstawowego (łącznie 66% ocen dobrych i bardzo dobrych) i wychowania przedszkolnego (w sumie 62% ocen

dobrych i bardzo dobrych) oraz pomoc społeczną i stan bezpieczeństwa publicznego (łącznie po 60% ocen dobrych i bardzo dobrych).

Najniżej ankietowani ocenili dostępność sieci gazowej (w sumie 63,9% ocen bardzo złych i złych), lokalny rynek pracy (łącznie 58% ocen złych i bardzo złych), sytuację mieszkaniową (w sumie 46% ocen złych i bardzo złych) oraz dostępność szkolnictwa ponadpodstawowego (łącznie 28,3% ocen złych i bardzo złych).

W kolejnym pytaniu zapytano badanych o problemy, które najczęściej dotykają mieszkańców gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 30. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy

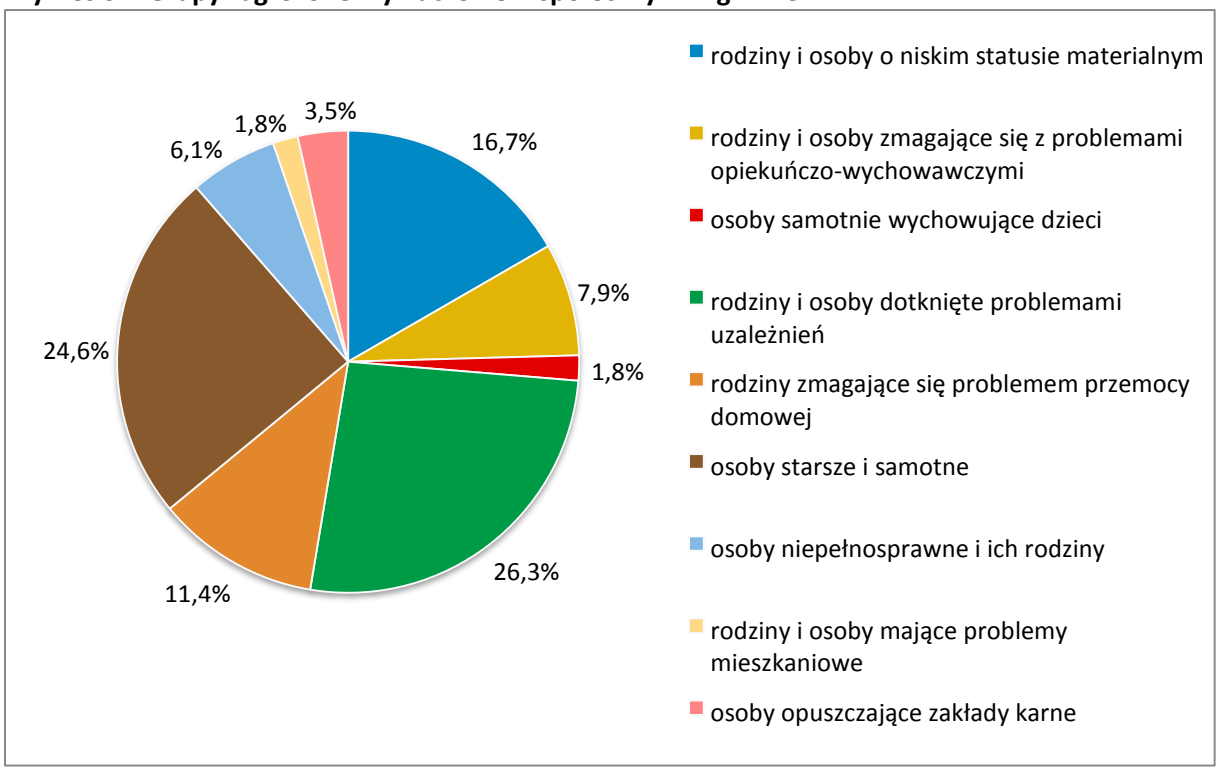

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Za problemy, który najczęściej dotykają mieszkańców gminy, respondenci uznali alkoholizm (25,8%), bezrobocie (20,3%), a także rozpad więzi rodzinnych i samotne wychowywanie dzieci oraz problemy związane ze starzeniem się (11,7%).

Odpowiadając na następne pytanie, ankietowali identyfikowali grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 31. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie

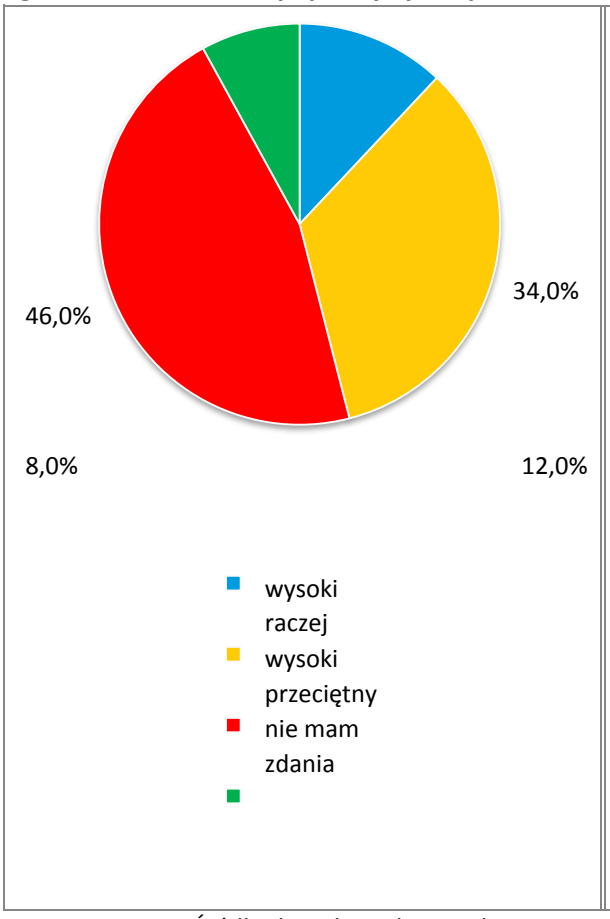

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

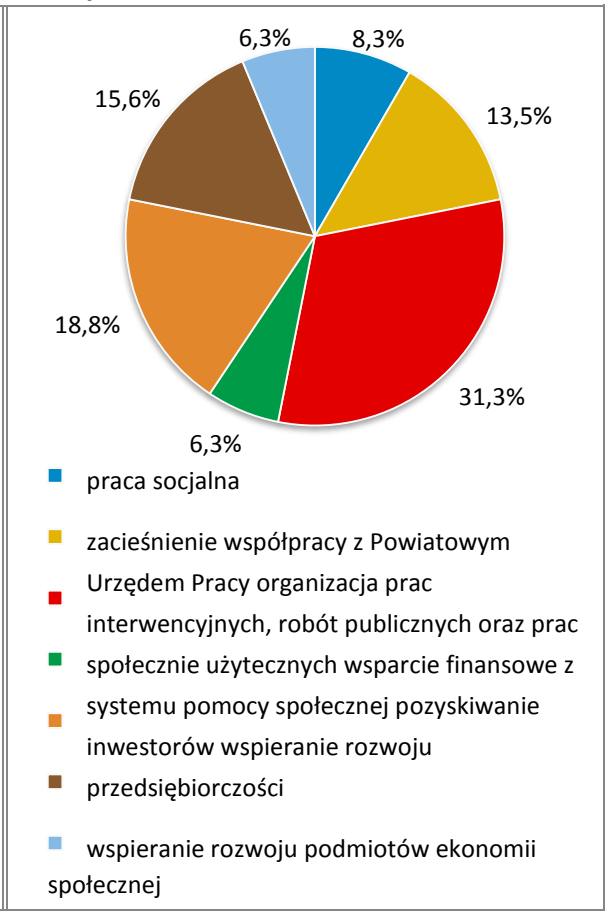
Najwięcej badanych stwierdziło, że najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym są rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień (26,3%), osoby starsze i samotne (24,6%), rodziny i osoby o niskim statusie materialnym (16,7%) oraz rodziny zmagające się z problemem przemocy domowej (11,4%).

W kolejnych pytaniach poproszono badanych o opinię na temat poziomu bezrobocia w gminie oraz wskazanie działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób nim dotkniętych. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 32. Jaki jest poziom bezrobocia gminie?

Wykres 33. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?

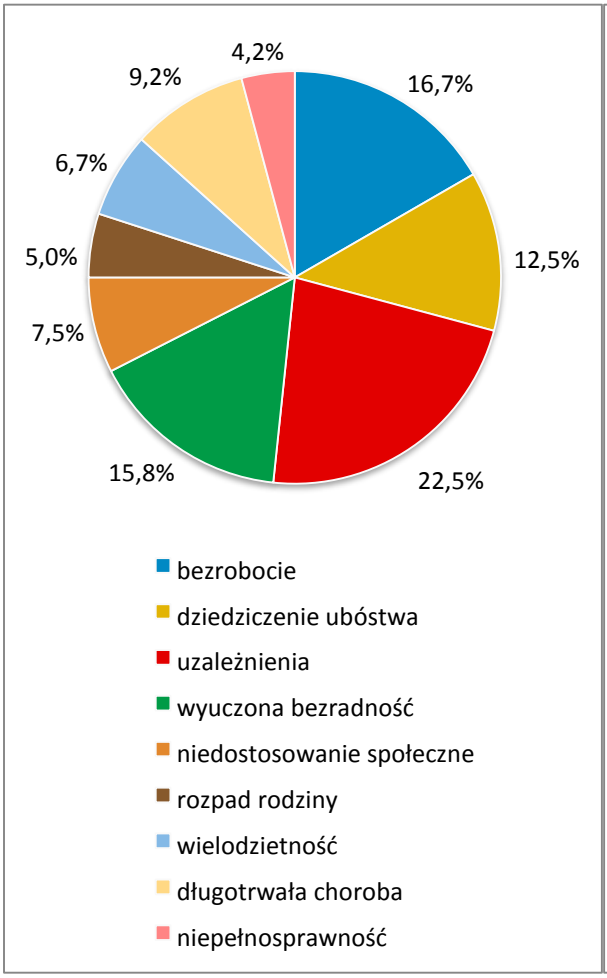
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Najwięcej ankietowanych (łącznie 46%) stwierdziło, że poziom bezrobocia w gminie jest raczej wysoki lub wysoki. Tylu samo uznało go za przeciętny,

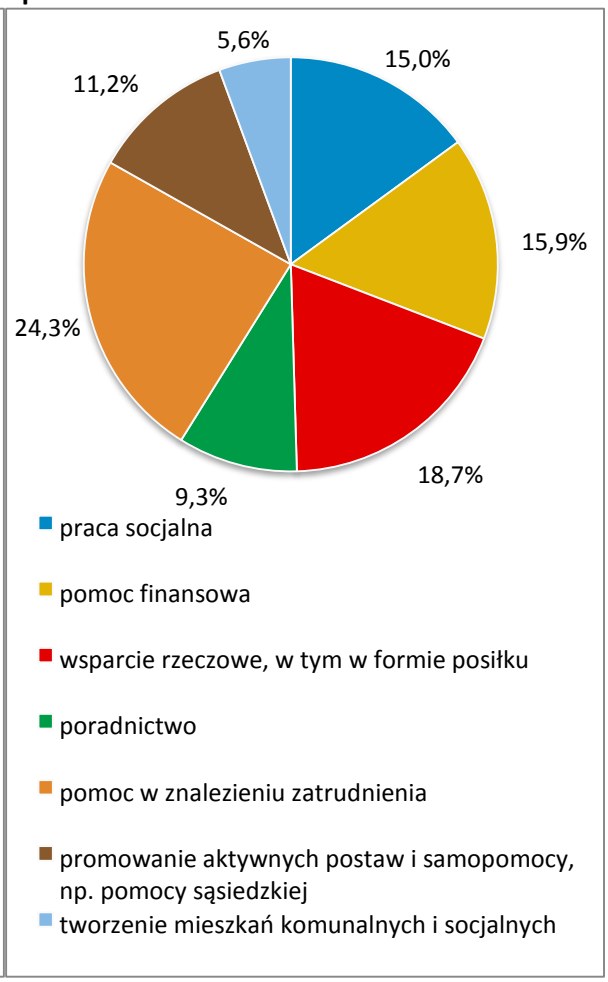
Wśród działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób pozostających bez pracy, respondenci najczęściej wymieniali: organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych (31,3%), a także pozyskiwanie inwestorów (18,8%), wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (15,6%) oraz zacieśnianie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w celu umożliwienia osobom bezrobotnym (poprzez świadczenie poradnictwa oraz organizowanie stażu, kursów i szkoleń) zdobycia doświadczenia zawodowego oraz podniesienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (13,5%).

W odpowiedzi na następne pytania ankietowani wskazali przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy oraz przedstawili propozycje działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób nim dotkniętych. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 34. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?

Wykres 35. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

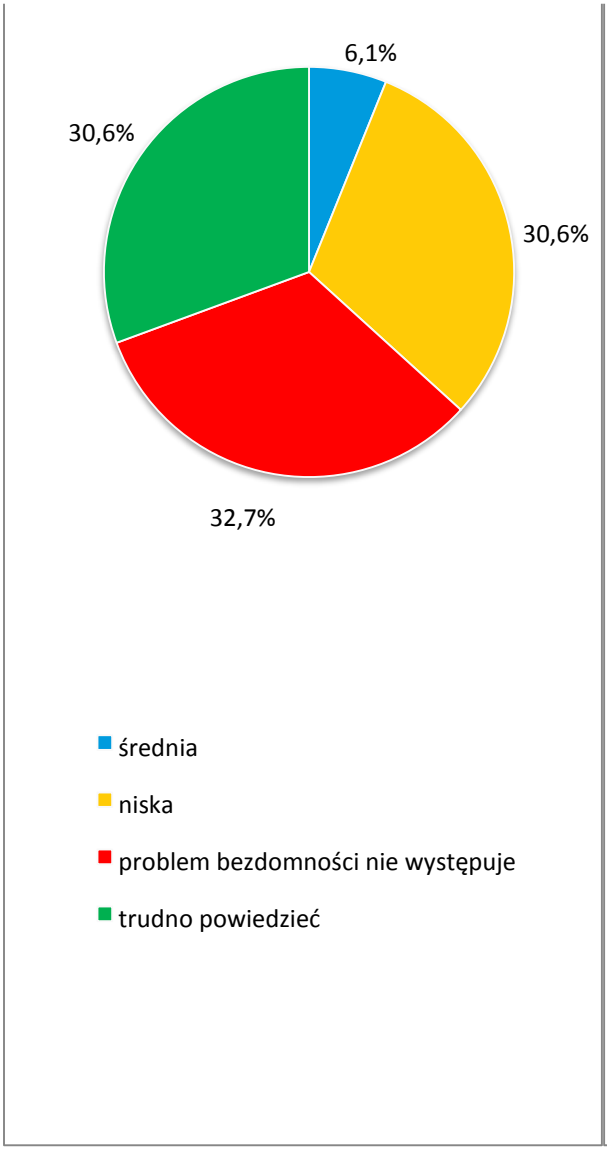
Wśród przyczyn popadania mieszkańców gminy w ubóstwo, ankietowani najczęściej wskazywali uzależnienia (22,5%), bezrobocie (16,7%), wyuczoną bezradność (15,8%) oraz dziedziczenie ubóstwa (15,8%).

Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać problemowi ubóstwa, należałoby przede wszystkim udzielać pomocy w znalezieniu zatrudnienia (24,3%). Duże znaczenie przywiązywali również do udzielanie wsparcia rzeczowego, w tym w formie posiłku (18,7%), i finansowego (15,9%), prowadzenia pracy socjalnej (15%) oraz promowania aktywnych postaw i samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej (11,2%).

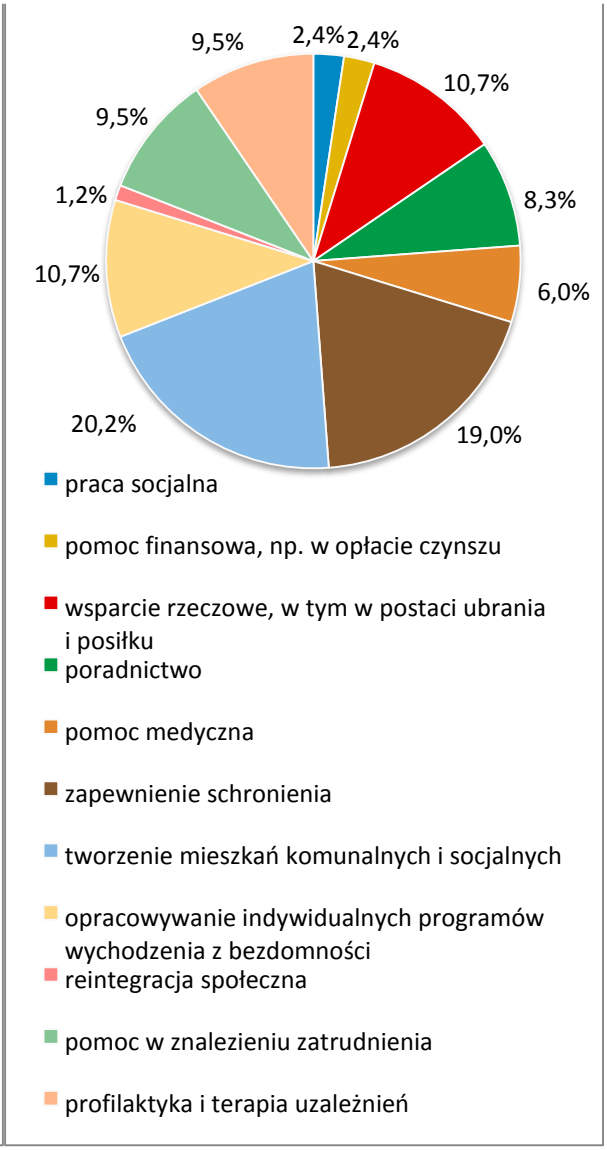
W kolejnych pytaniach została podjęta kwestia bezdomności – poproszono badanych o opinię na temat skali tego problemu w gminie oraz wskazanie działań, które przyniosłyby

największą skuteczność w jego zapobieganiu i rozwiązywaniu. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 36. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?

Wykres 37. Jakie działania byłby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

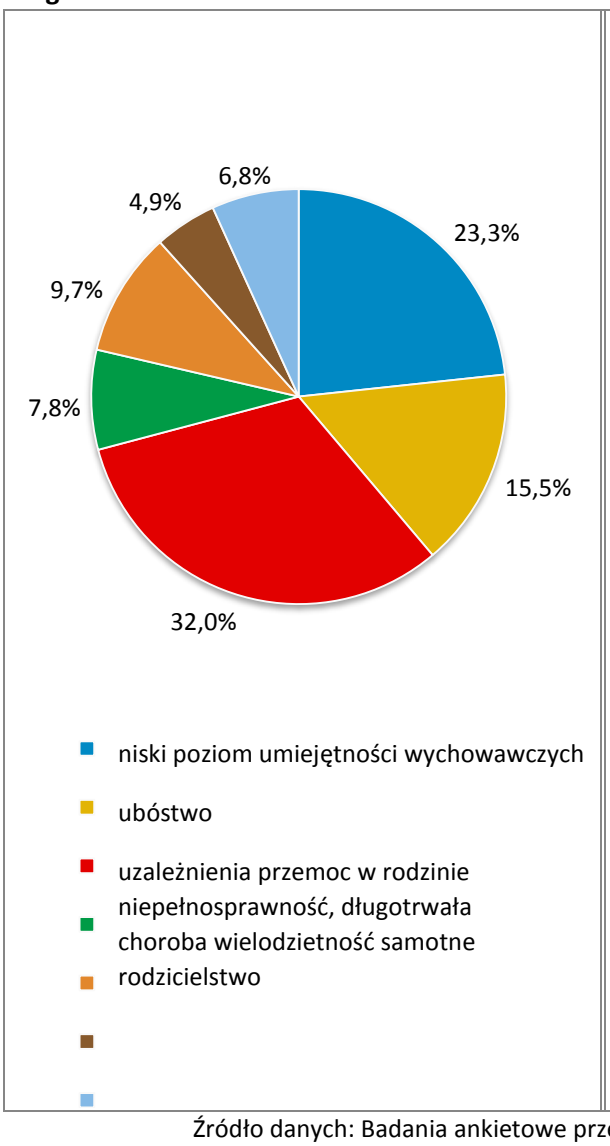
Najwięcej respondentów (32,7%) stwierdziło, że problem bezdomności w gminie nie występuje. Jednocześnie 30,6% badanych przyznało, że jego skala jest niska i tylu samo nie miało zdania w tej sprawie.

W opinii ankietowanych największe efekty w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności może przynieść tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych (20,2%),

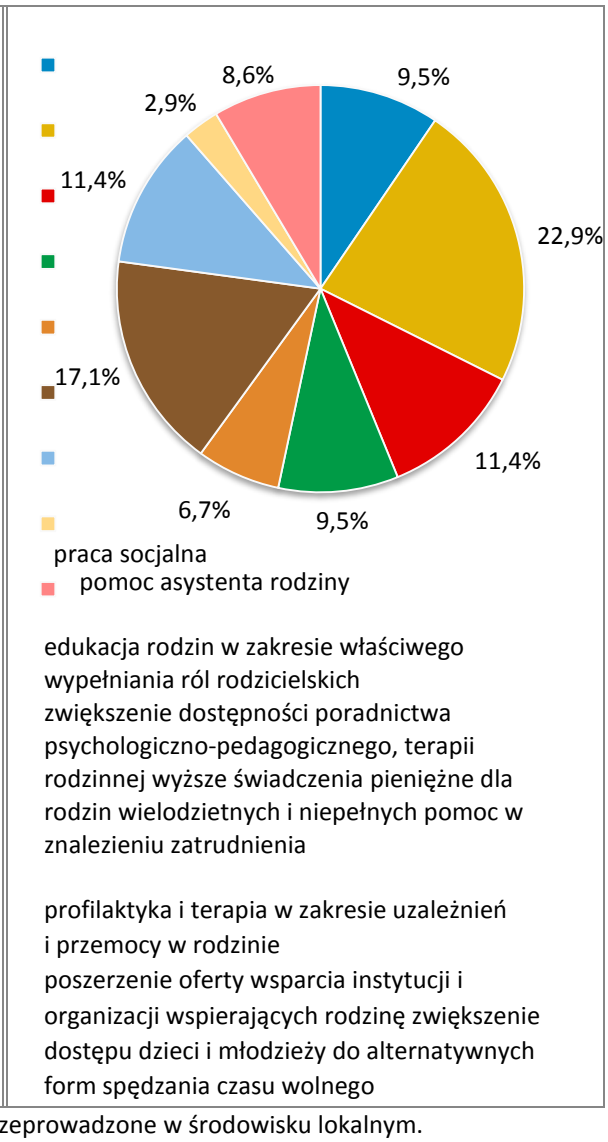
zapewnienie schronienia (19%), a także wsparcie rzeczowe, w tym w postaci ubrania i posiłku, oraz opracowywanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności (po 10,7%).

W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające poznać opinie respondentów na temat przyczyn bezradności opiekuńczo-wychowawczej oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 38. Przyczyny bezradności opiekuńczo-wychowawczych w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie

Wykres 39. Jakie działania poprawiłyby w sprawach sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo oraz w gminie?

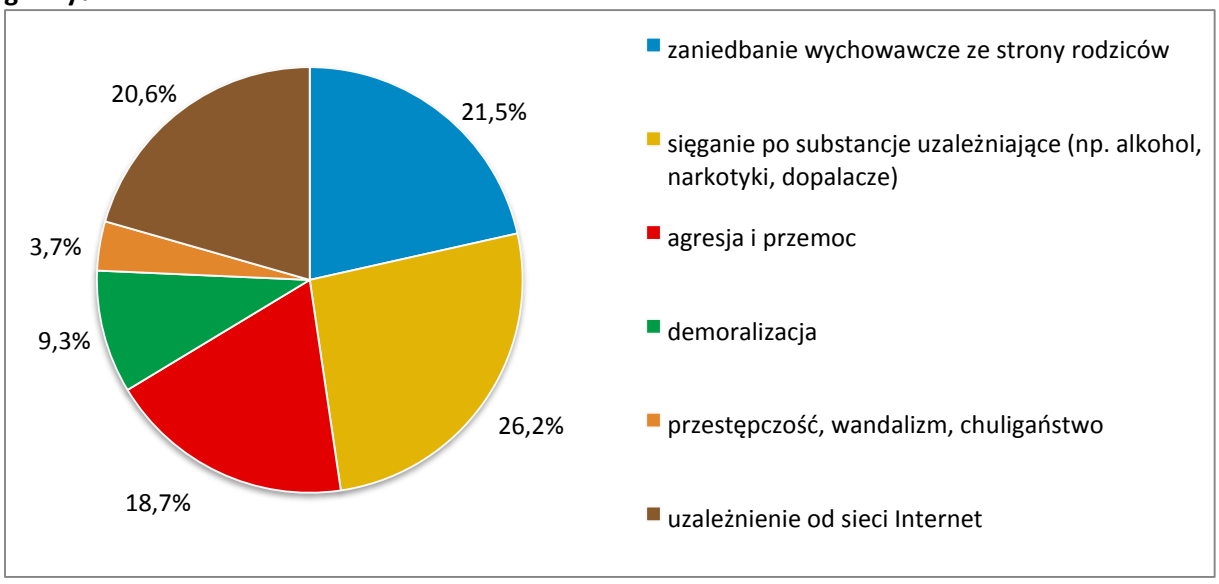
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii badanych głównymi przyczynami bezradności w sprawach opiekuńczowychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie są uzależnienia (32%), niski poziom umiejętności wychowawczych (23,3%) oraz ubóstwo (15,5%).

Wśród działań, których podjęcie mogłoby poprawić sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo, ankietowani najczęściej wskazywali świadczenie wsparcia przez asystenta rodziny (22,9%), udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (17,1%), edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz prowadzenie profilaktyki i terapii w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie (po 11,4%).

W uzupełnieniu odpowiedzi na poprzednie pytania, ankietowani wskazali negatywne zjawiska, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 40. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?

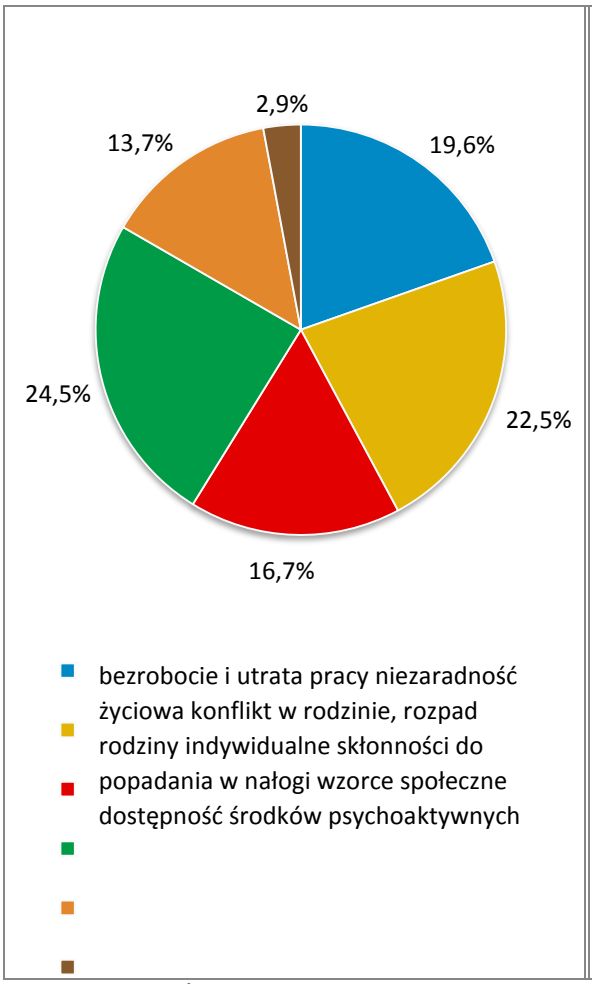
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według ankietowanych, do negatywnych zjawisk społecznych, na które najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy, należą: sięganie po substancje uzależniające, np. alkohol, narkotyki i dopalacze (26,2%), zaniedbania wychowawcze ze strony rodziców (21,5%), uzależnienie od sieci Internet (20,6%) oraz agresja i przemoc (18,7%).

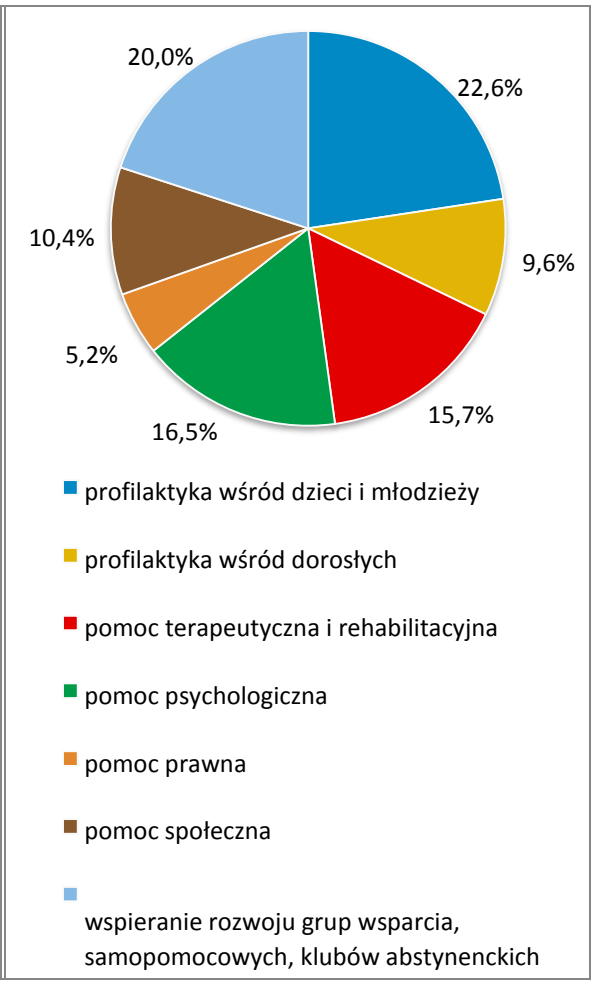
W następnych pytaniach poproszono respondentów o podanie przyczyn występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy oraz wskazanie działań, jakie powinny być

podejmowane na rzecz osób i rodzin nim dotkniętych. Odpowiedzi w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 41. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy

Wykres 42. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?

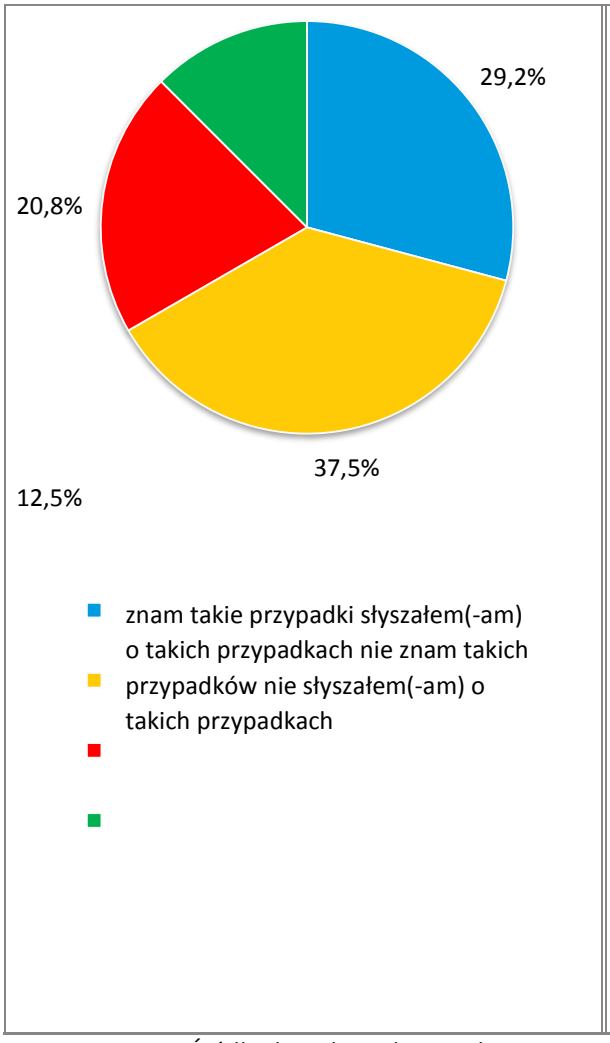
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do zasadniczych powodów występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy badani zaliczyli indywidualne skłonności do popadania w nałogi (24,5%), niezaradność życiową (22,5%), bezrobocie i utratę pracy (19,6%) oraz konflikt w rodzinie i jej rozpad (16,7%).

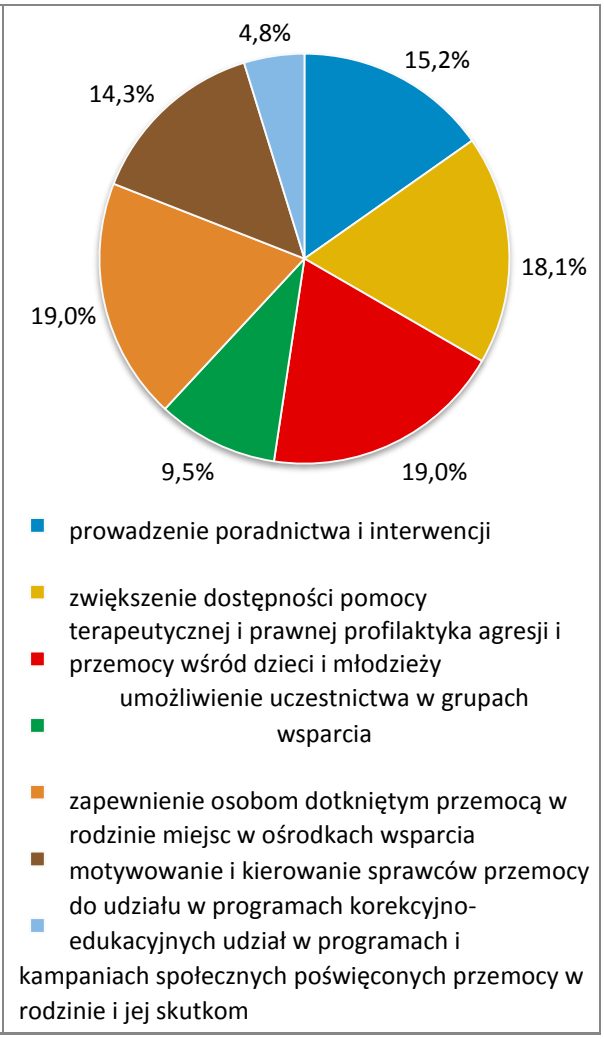
Zdaniem respondentów, podejmując działania na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin, należy przede wszystkim skupić się na prowadzeniu profilaktyki wśród dzieci i młodzieży (22,6%), wspieraniu rozwoju grup wsparcia, samopomocowych (AA, Al-Anon), klubów abstynenckich (20%), a także zapewnieniu dostępu do pomocy psychologicznej (16,5%) oraz terapeutycznej i rehabilitacyjnej (15,7%).

Następnie zapytano badanych o znajomość przypadków występowania problemu, który niejednokrotnie ma swoje źródło w uzależnieniach, tj. przemocy w rodzinie, oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 43. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie

Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

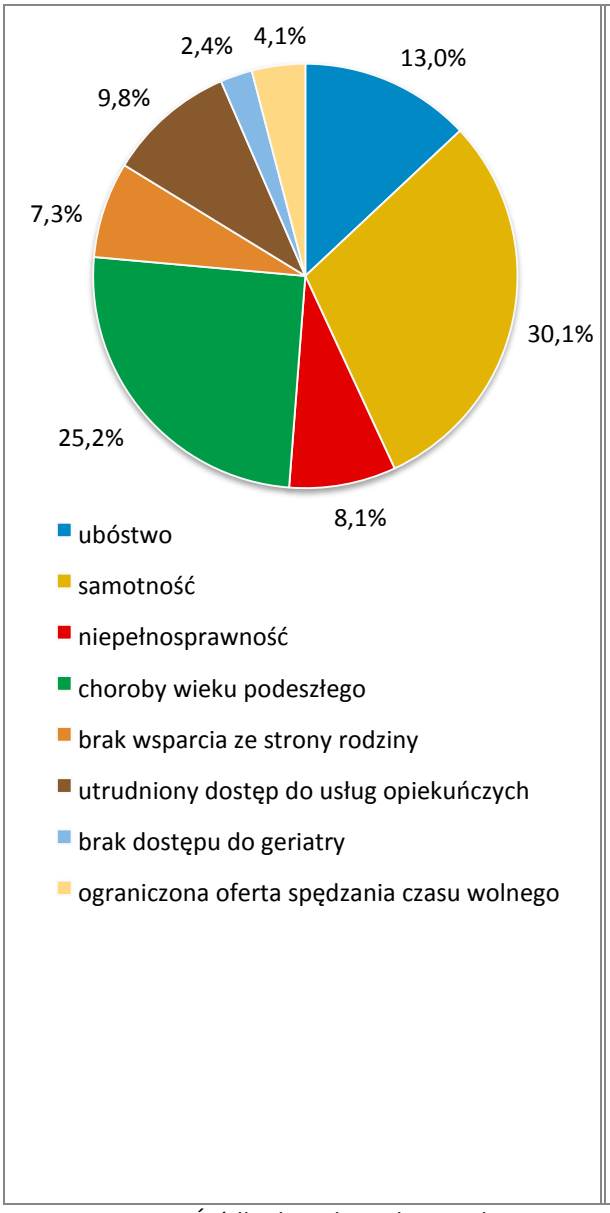
Większość badanych (łącznie 66,7%) stwierdziła, że zna przypadki przemocy w rodzinie w gminie lub o nich słyszała. Odmiennego zdania było w sumie 33,3% ankietowanych.

Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim prowadzić profilaktykę agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży, zapewnić

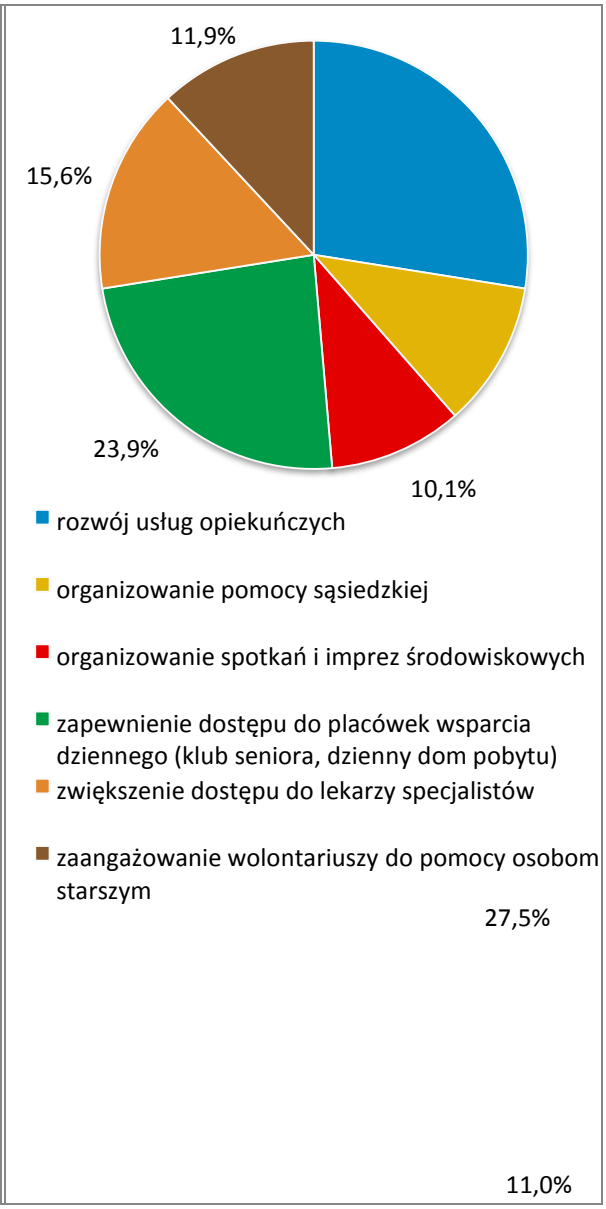
osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia (po 19%) oraz zwiększyć dostępność pomocy terapeutycznej i prawnej (18,1%).

Kolejna kwestia poruszona w ankiecie dotyczyła problemów, z jakimi najczęściej zmagają się osoby starsze w gminie, oraz działań, których wdrożenie przyczyniłoby się do poprawy ich sytuacji. Udzielone przez badanych odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 45. Problemy najczęściej dotykające starsze z gminy

Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby osoby sytuację osób starszych w gminie?

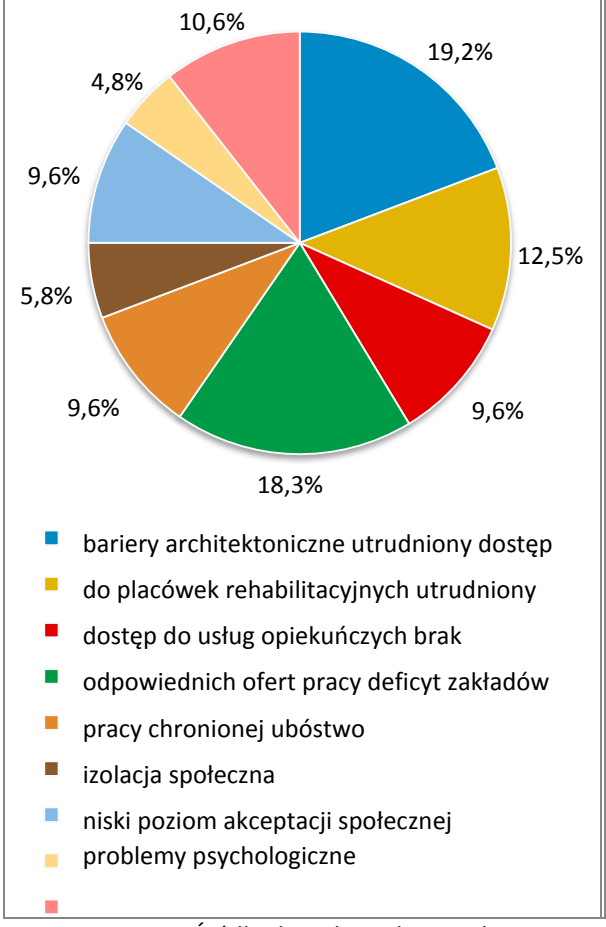
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii osób ankietowanych, problemami, które najczęściej dotykają seniorów w gminie, są samotność (30,1%) oraz choroby wieku podeszłego (25,2%).

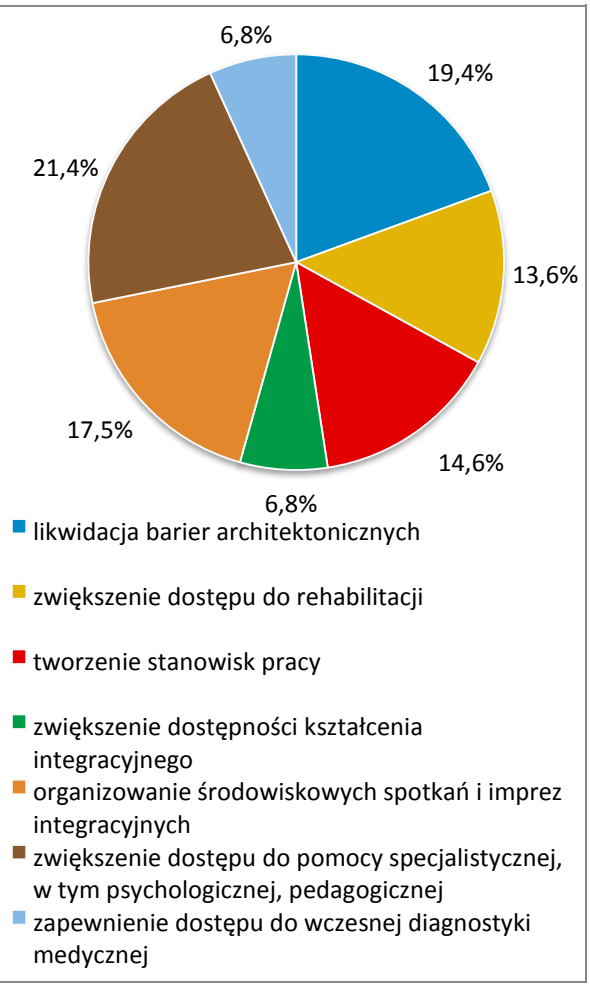
Do działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji seniorów w gminie, respondenci najczęściej zaliczali: rozwijanie usług opiekuńczych (27,5%), zapewnienie dostępu do placówek wsparcia dziennego (klub seniora, dzienny dom pobytu; 23,9%) oraz zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (15,6%).

W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne w gminie, oraz wskazywali działania, których podjęcie pozwoliłoby na pełniejszy ich udział w życiu społecznym. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy

Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym?

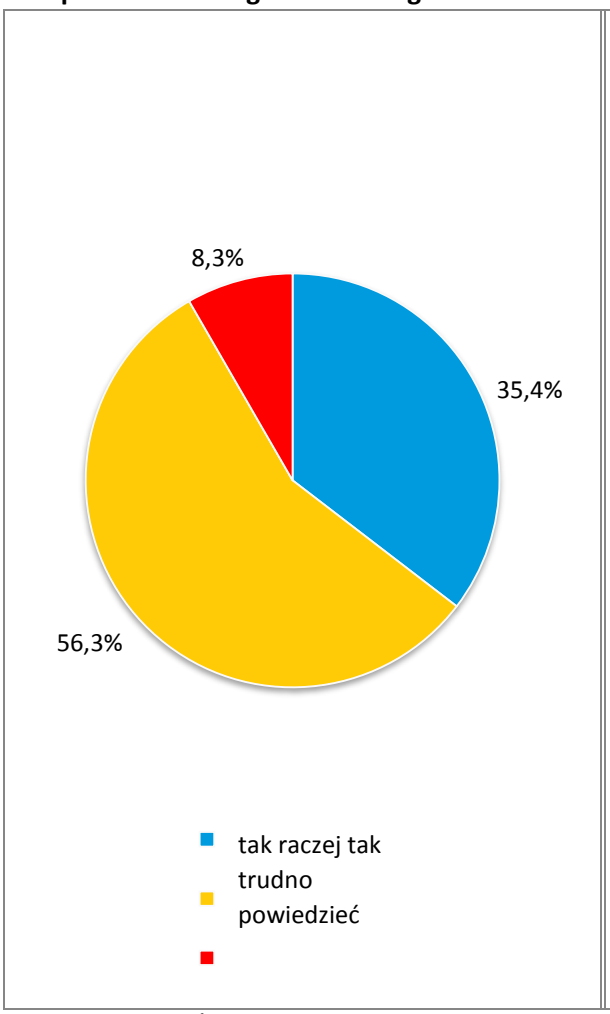
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według badanych problemami, z którymi najczęściej zmagają się osoby dotknięte niepełnosprawnością z gminy, są: bariery architektoniczne (19,2%), brak odpowiednich ofert pracy (18,3%) oraz utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (12,5%).

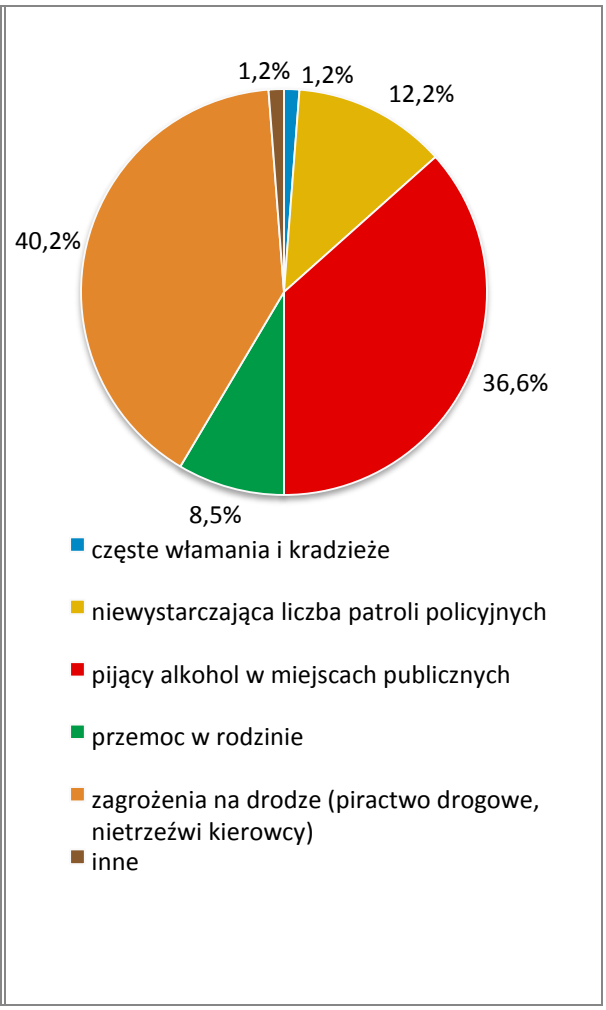
W opinii ankietowanych, działania, które umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym, powinny skupiać się na zwiększeniu dostępu do rehabilitacji i pomocy specjalistycznej, w tym psychologicznej i pedagogicznej (21,4%), likwidowaniu barier architektonicznych (19,4%) oraz organizowaniu środowiskowych spotkań i imprez integracyjnych (17,5%).

W ostatnich pytaniach podjęto temat stanu bezpieczeństwa w gminie – poczucia bezpieczeństwa, przyczyn jego braku oraz działań, które wpłynęłyby na jego zwiększenie. Szczegóły w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?

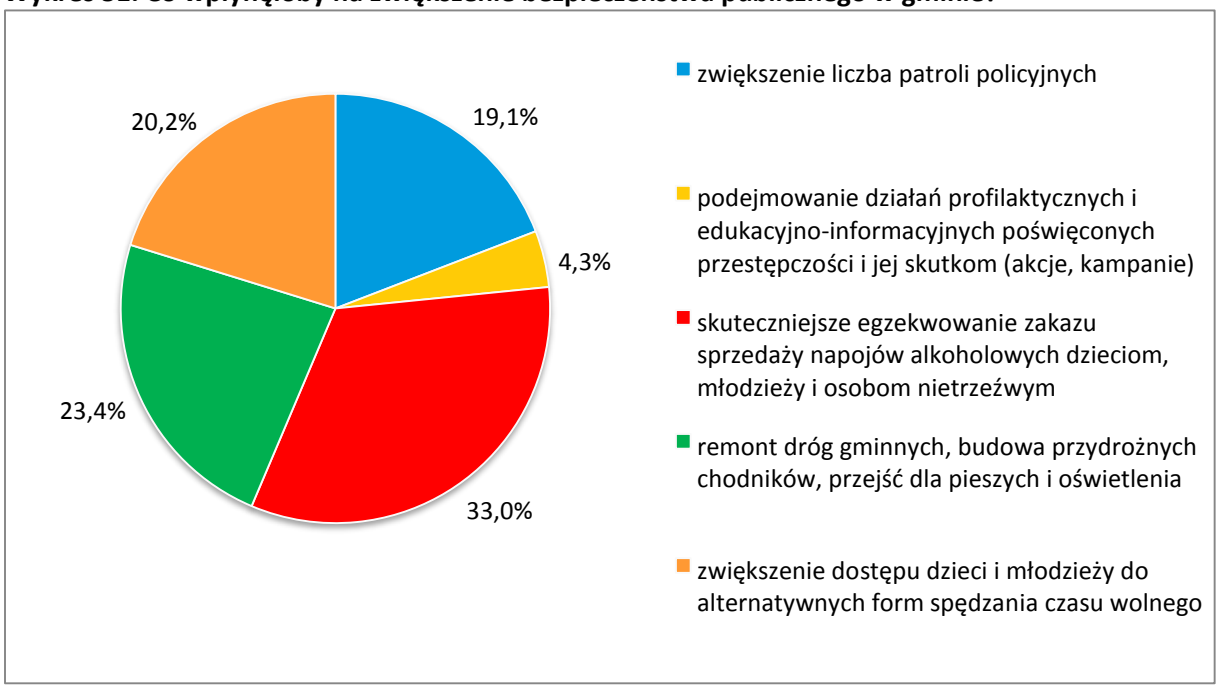

Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość ankietowanych (łącznie 91,7%) stwierdziła, że czuje się raczej bezpiecznie bądź bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Nikt nie był odmiennego zdania.

Wśród przyczyn braku bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy; 40,2%) oraz osoby pijące alkohol w miejscach publicznych (36,6%).

Zdaniem ankietowanych na poprawę bezpieczeństwa publicznego w gminie w największym stopniu wpłynęłyby takie działania, jak: skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym (33%), remont

dróg gminnych, budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia (23,4%), zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego (20,2%) oraz zwiększenie liczby patroli policyjnych (19,1%).

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje, oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej. Analizę SWOT przeprowadzoną na potrzeby niniejszego dokumentu przedstawiono poniżej.

Mocne strony	Słabe strony

▪ organizowanie prac interwencyjnych i prac społecznie użytecznych ▪ zapewnianie wsparcia przez GOPS ▪ rozwinięta produkcja mleczarska wynikająca z położenia gminy gleby ▪ sprzyjające uprawie tytoniu ▪ funkcjonowanie zakładu produkcyjnoprzetwórczego owoców ▪ „Eko-rodzina” upowszechniamy informacje o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego i ▪ szkoleniach zachęcanie inwestorów do tworzenia w gminie nowych miejsc ▪ pracy pozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych na przeciwdziałanie bezrobociu, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) odpowiednie ▪ zasoby mieszkań komunalnych informowanie osób bezdomnych o ▪ przysługujących im prawach oraz dostępnych formach pomocy prowadzenie pracy socjalnej ▪ zapewnianie wsparcia przez asystenta ▪ rodziny	▪ peryferyjne położenie gminy; brak połączeń komunikacyjnych z większymi aglomeracjami deficyt zakładów i miejsc ▪ pracy w gminie niski poziom wykształcenia ▪ i niskie dochody mieszkańców gminy niska aktywność zawodowa i społeczna ▪ mieszkańców gminy mała atrakcyjność ofert pracy na lokalnym rynku pracy ▪ deficyt podmiotów ekonomii społecznej w gminie brak mieszkań socjalnych ▪ ograniczony dostęp rodzin do poradnictwa specjalistycznego brak grup i ▪ ośrodków wsparcia dla rodzin i osób samotnie wychowujących dzieci brak w ▪ gminie żłobka brak możliwości kontynuowania w gminie nauki na ▪ poziomie ponadgimnazjalnym niedostateczna oferta kulturalna brak ▪ bazy gastronomicznej niewystarczający ▪ dostęp do placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży ▪ ▪ ▪

▪ wielopokoleniowy charakter rodziny ▪ przekazywanie kolejnym pokoleniom tradycji regionalnych dobra ▪ dostępność opieki przedszkolnej i szkolnictwa podstawowego ▪ działalność Gminnego Ośrodka Kultury, Gminnej Biblioteki Publicznej i jej filii oraz świetlicy wiejskiej zasoby ▪ dziedzictwa kulturowego działalność ▪ klubów sportowych bogata baza ▪ sportowo-rekreacyjna; powszechny dostęp do hali i boisk sportowych dobra dostępność podstawowej opieki ▪ zdrowotnej funkcjonowanie Punktu wsparcia psychoterapeutycznego ▪ „Twoja perspektywa” funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania ▪ Przemocy w Rodzinie realizowanie procedury „Niebieskie Karty” informowanie osób starszych i ▪ niepełnosprawnych o przysługujących im prawach i dostępnych formach ▪ pomocy działalność w gminie klubu seniora i kół gospodyń wiejskich dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ▪ infrastruktura budynków pożytku publicznego w gminie kultywowanie ▪ tradycji lokalnych, rodzinnych i narodowych silne więzi sąsiedzkie dostrzeganie problemów osób starszych przez instytucje samorządowe dobrze ▪ wykwalifikowana i podnosząca kwalifikacje kadra GOPS-u ▪ ▪ ▪	▪ niedostosowana do potrzeb i oczekiwań dzieci i młodzieży oferta spędzania czasu wolnego niewystarczający dostęp rodzin ▪ dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie do pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychospołecznej i prawnej niewystarczające działania profilaktyczne, informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe w ▪ zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie brak w gminie grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz dotkniętych ▪ przemocą w rodzinie skromne możliwości GKRPA mała liczba wykwalifikowanej kadry ds. uzależnień zbyt niski poziom ▪ zaangażowania placówek oświatowych i ▪ ochrony zdrowia w przeciwdziałanie przemocy brak mieszkań chronionych dla ofiar przemocy w rodzinie ▪ niewystarczająca liczba pracowników świadczących wsparcie osobom starszym i niepełnosprawnym brak w gminie grup ▪ wsparcia i instytucji działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, w ▪ tym klubu seniora brak usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami ▪ psychicznymi brak bazy rehabilitacyjnej w gminie brak aktywnego udziału osób starszych w życiu publicznym brak ▪ dostępu do opieki geriatrycznej niedostatecznie rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej w gminie niski poziom kapitału społecznego ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

▪ posiadanie wiedzy na temat problemów społecznych występujących ▪ w gminie informowanie beneficjentów systemu pomocy społecznej o możliwościach uzyskania wsparcia ▪ odpowiednia jakość obsługi klienta i sprawnie działający system pomocy społecznej	▪ ograniczona w gminie liczba i współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki ▪ społecznej brak współpracy z przedstawicielami kościoła nierozwinięty ▪ wolontariat, m.in. brak wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu ▪ niewielki udział mieszkańców gminy w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych
Szanse	**Zagrożenia**

▪ duży potencjał siły roboczej niskie ceny ▪ nieruchomości w gminie możliwość ▪ pozyskania środków finansowych z funduszy zewnętrznych, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej dostęp do europejskich rynków pracy ▪ aktywizacja osób bezrobotnych rozwój ▪ infrastruktury przestrzeni publicznej ▪ reemigracja wykorzystanie zdobytego ▪ doświadczenia poza granicami państwa tworzenie placówek wsparcia dziennego ▪ dla dzieci i młodzieży wzrost ▪ świadomości społecznej na temat uzależnień i przemocy domowej ▪ utworzenie placówki wsparcia dziennego dla osób starszych ▪ promowanie zdrowia i zdrowego trybu życia opieka nad osobami starszymi ze ▪ strony rodziny wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych ▪ podejmowanie działań integrujących społeczność lokalną ▪ ▪ ▪	▪ zjawisko dziedziczenia bezrobocia i ubóstwa bezrobocie wiejskie – ▪ zarejestrowane i ukryte niechęć osób bezrobotnych do poszukiwania pracy ▪ ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia na lokalnym rynku pracy ▪ przez kończącą edukację młodzież migracja zarobkowa osób w wieku produkcyjnym, w tym ludzi młodych i ▪ wykształconych, do większych ośrodków i za granicę kryzys funkcji rodziny i jej roli w życiu społecznym; rozpad więzi rodzinnych małe zaangażowanie rodziców w ▪ wychowanie dzieci i młodzieży powielanie negatywnych wzorców związanych z ▪ rodziną alkoholową duża populacja osób uzależnionych coraz większa dostępność ▪ napojów alkoholowych i innych środków psychoaktywnych, np. dopalaczy nowe ▪ substancje uzależniające powstawanie ▪ uzależnienia niechemicznego (Internet, hazard) ▪ ▪
▪ stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej ▪ zwiększenie aktywności społecznej; zachęcanie do podejmowania działań dla dobra wspólnego poszerzenie ▪ sektora pozarządowego działającego w obszarze polityki społecznej utworzenie wolontariatu w gminie ▪	▪ obniżanie się wieku inicjacji alkoholowej i narkotykowej zwiększająca się liczba ▪ osób starszych i niepełnosprawnych nieodpowiednia dostępność domów ▪ pomocy społecznej zacofanie technologiczne osób starszych ▪ nieprzygotowanie do starości osób odchodzących na emeryturę ▪ ▪ popadanie przez pracowników pomocy społecznej w rutynę i doznawanie syndromu wypalenia zawodowego

	▪ niewłaściwie finansowany system pomocy społecznej ▪ wciąż niekorzystny wizerunek sektora pomocy społecznej ▪ brak powszechnej świadomości znaczenia kapitału społecznego dla rozwoju lokalnego

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przeprowadzona w kilkunastu obszarach diagnoza sytuacji społecznej w gminie Stary Dzików pozwoliła na zidentyfikowanie najważniejszych problemów oraz wyzwań, przed którymi w najbliższych latach stanie samorząd lokalny. Zaliczono do nich:

- niekorzystne zmiany demograficzne w gminie – spadek liczby dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym, któremu towarzyszy wzrost udziału osób starszych;
- ograniczającą możliwości rozwoju mieszkańców zbyt małą liczbę miejsc pracy w gminie;
- trudną sytuację bytową części mieszkańców gminy;
- wspieranie rodzin wymagających ochrony macierzyństwa lub wielodzietności oraz mających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej;
- rozwijanie systemu pomocy osobom i rodzinom dotkniętym problemami uzależnień i przemocy domowej;
- zaspokajanie potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, w tym zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz zintensyfikowanie działań prozdrowotnych;
- utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez kontynuowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych poświęconych przestępczości;
- wzmacnianie lokalnych służb społecznych oraz rozwijanie i zacieśnienie współpracy z sektorem obywatelskim.

Wyniki diagnozy, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, posłużyły do sformułowania misji oraz wyznaczenia celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań niezbędnych do podjęcia w latach 2019-2023. Wdrożenie zaplanowanych przedsięwzięć powinno przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy, zmniejszenia skali występujących problemów społecznych oraz zminimalizowania ich skutków społecznych.

Inicjatywy te zostały ujęte w poniżej przedstawionych obszarach.

1. **Utrzymanie seniorów i osób niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania:** zapewnienie osobom starszym odpowiedniej opieki oraz zwiększenie ich udziału w życiu społeczności lokalnej, a także ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób nią dotkniętych;
2. **Stwarzanie mieszkańcom gminy warunków do rozwoju oraz zapewnienie im bezpieczeństwa socjalnego:** tworzenie w gminie nowych miejsc pracy oraz wspieranie osób wymagających aktywizacji, w tym pozostających bez pracy i znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej;
3. **Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie:** pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju, wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia oraz przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich;
4. **Profesjonalizacja służb społecznych oraz rozwijanie sektora obywatelskiego:** rozwijanie sektora pomocy społecznej oraz wzmacnianie i poszerzanie sektora pozarządowego w gminie oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego organizacjami.

III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Misją samorządu gminy Stary Dzików w realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2019-2023 jest ***stwarzanie mieszkańcom gminy warunków do rozwoju, przeciwdziałanie różnym formom marginalizacji i wykluczenia społecznego, wzmacnianie rodzin oraz integrowanie społeczności lokalnej***. Wypełnienie tak sformułowanej misji wymaga wdrożenia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Zostały one przedstawione poniżej w formie kart strategicznych, w których

uwzględniono również realizatorów poszczególnych zapisów, źródła ich finansowania oraz prognozę zmian.

Cel strategiczny 1.	**Utrzymanie seniorów i osób niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania**
Cele operacyjne	1. Zapewnienie osobom starszym odpowiedniej opieki oraz zwiększenie ich udziału w życiu społeczności lokalnej. 2. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób nią dotkniętych.
Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2.	1. Informowanie osób starszych i niepełnosprawnych o dostępnych formach pomocy, podejmowanych na ich rzecz działaniach oraz przysługujących im prawach. 2. Udzielanie osobom starszym i niepełnosprawnym wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej. 3. Uruchomienie usług opiekuńczych i rozwijanie specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 4. Inicjowanie i promowanie wśród mieszkańców gminy działań samopomocowych, np. pomocy sąsiedzkiej. 5. Podejmowanie działań prozdrowotnych wśród osób starszych i niepełnosprawnych. 6. Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych – zapewnienie im odpowiedniego dostępu do edukacji, kultury i rekreacji poprzez organizowanie imprez środowiskowych, wycieczek, zajęć, spotkań integracyjnych, m.in. w ramach gminnych placówek kulturalnych oraz przy współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym klubem seniora oraz kołami gospodyń wiejskich. 7. Podjęcie działań w kierunku utworzenia na terenie gminy dziennego domu pobytu. 8. Wspieranie inicjatyw służących zwiększeniu aktywności osób starszych i niepełnosprawnych oraz wykorzystujących ich potencjał.

	9. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowym Urzędem Pracy oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, m.in. przy: likwidacji barier, zapewnieniu dostępu do rehabilitacji i sprzętu rehabilitacyjnego oraz zapewnieniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia. 10. Podejmowanie i rozszerzanie współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, m.in. z zakładami opieki zdrowotnej, ośrodkami wsparcia, domami pomocy społecznej, podmiotami świadczącymi usługi rehabilitacyjne, zakładami pracy chronionej, organizacjami pozarządowymi, a także z Kościołem. 11. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.
Czas realizacji	Lata 2019-2023.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, gminne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne.
Partnerzy w realizacji	Powiatowy Urząd Pracy i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, placówki ponadpodstawowe, placówki ochrony zdrowia, pracodawcy, ośrodki wsparcia spoza gminy, podmioty świadczące usługi rehabilitacyjne, domy pomocy społecznej, instytucje rządowe, organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, w tym Klub Seniora w Starym Dzikowie oraz gminne koła gospodyń wiejskich, a także Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni (krajowi i zagraniczni).
Prognoza zmian	▪ efektywniejszy udział seniorów i osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, ▪ wyższy standard świadczonych usług, ▪ lepsza jakość funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania, ▪ wzrost liczby osób usprawnionych i zatrudnionych.

Cel strategiczny 2.	**Stwarzanie mieszkańcom gminy warunków do rozwoju oraz zapewnienie im bezpieczeństwa socjalnego**
Cele operacyjne	1. Tworzenie w gminie nowych miejsc pracy. 2. Wspieranie osób znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej i wymagających aktywizacji, w tym pozostających bez pracy.
Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2.	1. Pozyskiwanie nowych inwestorów, promowanie gminy przy wykorzystaniu jej walorów, tworzenie i oferowanie terenów pod działalność gospodarczą, oferowanie inwestorom ulg podatkowych. 2. Wspieranie i promowanie przedsiębiorczości, w tym małej i 3. średniej. Wspieranie rozwoju turystyki i rekreacji w gminie, m.in. poprzez promowanie jej walorów oraz rozwijanie oferty i infrastruktury turystycznej, w tym agroturystycznej. 4. Wspieranie w gminie rolnictwa i zmian w rolnictwie w celu zwiększenia jego konkurencyjności. 5. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy – upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach, organizowanie robót publicznych, prac społecznie użytecznych, interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego oraz udzielanie pomocy w rozpoczęciu działalności gospodarczej. Kontynuowanie pracy socjalnej z osobami ubogimi i 6. bezrobotnymi, obejmującej m.in. motywowanie do podnoszenia kwalifikacji, poszukiwania zatrudnienia i rozwiązywania własnych problemów oraz zawieranie z nimi kontraktów socjalnych. 7. Udzielanie przez GOPS pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego, a w razie potrzeby w formie dodatków mieszkaniowych i dodatku energetycznego. 8. Udzielanie przez GOPS świadczenia wychowawczego i świadczenia „Dobry Start”.

	9. Podejmowanie wśród osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej działań edukacyjnych służących poprawie ich położenia oraz zapobieganiu zjawisku dziedziczenia bezrobocia i biedy, m.in. edukowanie w zakresie umiejętnego gospodarowania budżetem domowym. 10. Zachęcanie osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego do aktywnych postaw, promowanie wśród nich samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej, oraz organizowanie na rzecz ubogich akcji charytatywnych (np. zbiórek). 11. Udzielanie pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin ubogich, m.in. poprzez prowadzenie dożywiania w szkołach, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także organizowanie wypoczynku oraz czasu wolnego. 12. Wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej w gminie, w tym spółdzielni socjalnych.
	13. W razie potrzeby podejmowanie działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, m.in. prowadzenie pracy socjalnej, udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego oraz w dostępie do opieki zdrowotnej i terapii uzależnień, zapewnienie schronienia; podejmowanie współpracy w tym zakresie z placówkami świadczącymi wsparcie w tym zakresie. 14. Tworzenie w gminie mieszkań komunalnych, w tym socjalnych. 15. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych wykluczeniem społecznym, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów). 16. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom ubogim, bezrobotnym i bezdomnym, a także z Kościołem.
Czas realizacji	Lata 2019-2023.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, gminne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Partnerzy w realizacji	Powiatowy Urząd Pracy i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie, szkoły ponadpodstawowe, inwestorzy, pracodawcy, w tym lokalni przedsiębiorcy, placówki zapewniające schronienie, placówki ochrony zdrowia, instytucje rządowe, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom bezrobotnym, ubogim i bezdomnym, a także Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni (krajowi i zagraniczni).
Prognoza zmian	▪ aktywizacja zawodowa i usamodzielnienie części dotychczasowych beneficjentów systemu pomocy społecznej, ▪ poprawa warunków ekonomicznych osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego, ▪ łatwiejszy dostęp do mieszkań dla osób o niskim statusie materialnym, ▪ lepsze wsparcie dla osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, ▪ zwiększenie liczby miejsc pracy w gminie, ▪ wzrost aktywności gospodarczej w gminie.

Cel strategiczny 3.	**Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie**
Cele operacyjne	1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju. 2. Wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie. 3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia. 4. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.	1. Kontynuowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności z rodzinami wymagającymi ochrony macierzyństwa lub wielodzietności oraz mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczowychowawczych. 2. Utrzymanie, a w razie konieczności, zwiększenie liczby asystentów rodziny oraz, w razie potrzeby, ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczowychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń. 3. Prowadzenie wśród rodzin edukacji w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz promowanie prawidłowego modelu rodziny, m.in. przez pracowników GOPS-u, placówek oświatowych, asystentów rodziny. 4. Zapewnienie rodzinom oraz osobom samotnie wychowujących dzieci szerszego dostępu do poradnictwa specjalistycznego. 5. Promowanie wśród pracodawców elastycznych form zatrudnienia, ułatwiających godzenie pracy z wychowaniem dzieci. 6. Kontynuowanie i wspieranie działań integracyjnych na rzecz rodzin, m.in. organizowanie rodzinnych pikników. 7. Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy; rozwijanie infrastruktury umożliwiającej spędzanie czasu wolnego oraz rozwój uzdolnień i zainteresowań dzieci i młodzieży, organizowanie wypoczynku. 8. Tworzenie w gminie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. 9. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, udzielanie pomocy w nauce (np. przez wolontariuszy), przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych. 10. Opracowywanie i wdrażanie programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka (np. Karty Dużej Rodziny), w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i z budżetu państwa (w ramach konkursów); podejmowanie współpracy w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi.
	11. Integrowanie i koordynowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i ochrony zdrowia, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i kościoła.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.	1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychologicznej, prawnej i społecznej dla osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, m.in. poprzez utworzenie w gminie punktu konsultacyjnego dla osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz zacieśnienie współpracy z placówkami leczenia uzależnień i ośrodkami wsparcia funkcjonującymi poza gminą. 2. Zintensyfikowanie w gminie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie, w szczególności kierowanej do dzieci i młodzieży, ich rodziców oraz nauczycieli. 3. Wspieranie ruchu samopomocowego w gminie, w tym działań mających na celu utworzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą w rodzinie. 4. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. 5. Zintensyfikowanie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. 6. W razie potrzeby zapewnienie ofiarom przemocy w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia, a także kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych; nawiązywanie współpracy w tym zakresie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie. 7. Tworzenie w gminie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. 8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie.
Kierunki działań do celu operacyjnego 3.	1. Promowanie zdrowia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej. 2. Zwiększenie dostępu mieszkańcom do świadczeń zdrowotnych, głównie specjalistycznych, w tym usług rehabilitacyjnych i opieki geriatrycznej. 3. Podejmowanie działań wynikających z rozeznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców, w tym opracowywanie i realizowanie programów zdrowotnych. 4. Inicjowanie przedsięwzięć lokalnych mających na celu zaznajomienie mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia i ich skutkami. 5. Upowszechnianie wśród mieszkańców gminy informacji na temat dostępności i możliwości skorzystania ze specjalistycznych usług medycznych, w tym wykonania badań specjalistycznych.

	6. Opracowanie i realizacja gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego.
Kierunki działań do celu operacyjnego 4.	1. Opracowywanie i realizowanie programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych; włączanie w ich realizację policjantów. 2. Podejmowanie w gminie przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie). 3. Patrolowanie i wizytowanie miejsc publicznych w gminie; zwiększenie częstotliwości patroli policyjnych w miejscach najbardziej zagrożonych przestępczością, szczególnie w godzinach wieczornych i nocnych. 4. Kontynuowanie przez jednostki gminne i mieszkańców współpracy z policją, prokuraturą rejonową, sądem rejonowym, kuratorami sądowymi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania przestępczości. 5. Zapewnienie dzieciom i młodzieży szerszego dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego. 6. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez budowę i remont dróg gminnych, budowę chodników i ścieżek rowerowych, budowę przejść dla pieszych, oświetlenia i miejsc parkingowych, organizację dowozu dzieci do szkół.
Czas realizacji	Lata 2019-2023.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, gminne placówki oświatowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Punkt wsparcia psychoterapeutycznego „Twoja perspektywa” w Starym Dzikowie, gminne placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
Partnerzy w realizacji	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia PsychologicznoPedagogiczna i Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Lubaczowie, placówki ponadpodstawowe, placówki ochrony zdrowia, placówki leczenia uzależnień, ośrodki wsparcia, grupy samopomocowe, instytucje rządowe, policja, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, m.in. organizacje udzielające pomocy rodzinom i dzieciom, w tym dotkniętym problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie, organizacje zajmujące się wspieraniem i upowszechnianiem kultury, turystyki, sportu i rekreacji, jednostki ochotniczej straży pożarnej, oraz Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.
Prognoza zmian	▪ niższy odsetek rodzin wymagających ochrony macierzyństwa lub wielodzietności oraz zmagających się z problemami opiekuńczowychowawczymi, ▪ podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, skuteczniejsze wsparcie dla rodziców mających ▪ trudności opiekuńczowychowawcze, rodziców samotnych i wychowujących dzieci niepełnosprawne, ▪ podwyższenie szans edukacyjnych dla uczniów uzdolnionych i dzieci mających problemy w nauce, ▪ wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby dzieci i młodzieży z niej korzystających, ▪ większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej, uzależnień oraz zdrowego trybu życia, ▪ lepszy dostęp do opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej, ▪ wydatniejsze wsparcie dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, ▪ obniżenie liczby przypadków przemocy w rodzinie, ▪ ograniczenie przestępczości, w tym wśród młodocianych, ▪ wzrost zasobu wiedzy mieszkańców o przestępczości i jej skutkach, ▪ bezpieczniejsze drogi.

Cel strategiczny 4.	**Profesjonalizacja służb społecznych oraz rozwijanie sektora obywatelskiego**
Cele operacyjne	1. Rozwijanie sektora pomocy społecznej. 2. Wzmacnianie i poszerzanie sektora pozarządowego w gminie oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego organizacjami.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.	1. Systematycznie podnoszenie kompetencji przez kadrę GOPS-u, m.in. poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach. 2. Utrzymanie, a w razie potrzeby zwiększenie liczby asystentów rodziny. 3. W razie możliwości rozszerzenie infrastruktury socjalnej w gminie. 4. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu jakości świadczonej pomocy. 5. Zapewnienie mieszkańcom szerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania i dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. poprzez rozwijanie strony internetowej GOPS-u. 6. Opracowywanie i realizowanie projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów).
Kierunki działań do celu operacyjnego 2.	1. Realizowanie zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy szerszej współpracy z sektorem pozarządowym oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. 2. Inicjowanie powstawania oraz wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych, promowanie ich działalności oraz udzielanie im pomocy w nawiązaniu
	współpracy międzynarodowej oraz w pozyskiwaniu środków z innych niż budżet samorządu źródeł finansowania. 3. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych; samoorganizowania się, samopomocy oraz tworzenia organizacji działających na rzecz społeczności lokalnej. 4. Wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych. 5. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.
Czas realizacji	Lata 2019-2023.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i inne jednostki organizacyjne gminy.
Partnerzy w realizacji	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie, instytucje rządowe, organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian	▪ większe kompetencje kadr pomocy społecznej, ▪ wyższa jakość świadczonych usług, ▪ zwiększenie aktywności mieszkańców, ▪ zwielokrotnienie inicjatyw społecznych, ▪ rozmaitość form i lepsza efektywność współpracy z sektorem pozarządowym.

IV. PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stary Dzików na lata 20192023 będzie realizowana w szczególności poprzez następujące programy:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii,
-
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Gminny Program Wspierania Rodziny,
- Program współpracy Gminy Stary Dzików z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Skuteczność wdrożenia dokumentu będzie również zależała od środków finansowych – posiadanych i pozyskanych przez samorząd gminy lub inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii – na opracowanie i realizację innych programów oraz projektów, które będą zgodne z przyjętymi w dokumencie kierunkami działań.

Programy i projekty powinna cechować efektywność, skuteczność i celowość. Mogą być one przyjmowane stosownymi uchwałami przez Radę Gminy i, w zależności od charakteru, realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych.

Zaprojektowane zgodnie z zapisami strategicznymi przedsięwzięcia mogą być dofinansowywane m.in. ze środków programów resortowych (np. w ramach otwartych konkursów ofert). Wśród obecnie obowiązujących należy wymienić:

- Resortowy program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej,
- Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020”,
- Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020,
- Program Wieloletni „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020, ▪ Program wspierający powrót osób bezdomnych do społeczności,
- Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”.

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Zgodnie z art. 110, pkt 4 ustawy o pomocy społecznej, koordynatorem realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stary Dzików na lata 2019-2023 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Dzikowie. Sformułowane w dokumencie kierunki działań będą wdrażane przez wyznaczonych realizatorów oraz partnerów w realizacji, w zależności od posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Poniższa tabela przedstawia ramy finansowe strategii.

Tabela 16. Ramy finansowe strategii w latach 2019-2023

2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
6.620.000 zł	6.675.000 zł	6.747.000 zł	6.784.000 zł	6.852.000 zł

Źródło danych: Urząd Gminy Stary Dzików.

Do przygotowania ram finansowych strategii wykorzystano prognozowaną w budżecie gminy wielkość wydatków w pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej (dział 851 Ochrona zdrowia, rozdział 85153 Przeciwdziałanie narkomanii, rozdział 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi, dział 852 Pomoc społeczna, dział 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, 854 Edukacyjna opieka wychowawcza, dział 855 Rodzina). Prognozę tę oparto o wysokość środków finansowych poniesionych na realizację zadań w ww. działach w latach 2015-2017.

Monitoring zapisów strategicznych, polegający na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji.

Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych działań zmierza w słusznym kierunku. Monitoring strategii dostarczy również informacji pozwalających na przeprowadzenie jej ewaluacji, która umożliwia ustalenie rzeczywistych rezultatów wdrożenia dokumentu – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

Informacja na temat realizacji strategii oraz osiągniętych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Poza oceną wdrożenia zapisów strategicznych, będzie on zawierał propozycje rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, podjęcie działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

W celu skutecznego i sprawnego opracowywania raportu monitoringowego, Wójt Gminy może powołać zespół zadaniowy, w skład którego wejdą przedstawiciele podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji, w tym pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Do oceny stopnia wdrożenia strategii zostaną wykorzystane przedstawione poniżej wskaźniki monitoringowe. W większości są one dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji.

Przygotowany zestaw wskaźników monitoringowych ma charakter otwarty, co oznacza, że w trakcie wdrażania strategii, może być on zmodyfikowany, w tym poszerzony o nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji zapisów strategicznych.

Cel strategiczny 1.:

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców,
- liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością,
- liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych pracą socjalną,
- liczba seniorów i osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- liczba osób z gminy korzystających z klubu seniora,
- liczba osób z gminy korzystających z dziennego domu pobytu,
- liczba osób objętych wsparciem w ramach środowiskowego domu samopomocy,
- liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery,
- liczba osób objętych usługami rehabilitacyjnymi,
- liczba nowo utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- liczba osób z gminy korzystających z ośrodków wsparcia dziennego poza gminą, ▪ liczba osób z gminy objętych całodobową opieką w domach pomocy społecznej, ▪ liczba wolontariuszy wspierających osoby starsze i niepełnosprawne.

Cel strategiczny 2.:

- liczba nowych inwestorów,
- liczba podmiotów gospodarczych,
- wielkość stopy bezrobocia,
- liczba osób bezrobotnych w gminie, w tym liczba osób objętych przez Powiatowy Urząd Pracy różnymi formami wsparcia,
- liczba osób bezrobotnych, ubogich i bezdomnych objętych pracą socjalną,

- liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia, ubóstwa i bezdomności,
- liczba osób i rodzin objętych wsparciem w postaci świadczeń pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego oraz w formie dodatków mieszkaniowych i dodatku energetycznego,
- liczba rodzin objętych świadczeniem wychowawczym i świadczeniem „Dobry Start",
- liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem,
- liczba podmiotów ekonomii społecznej,
- liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie,
- liczba mieszkań komunalnych i socjalnych,
- liczba programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Cel strategiczny 3.:

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz liczba osób objętych w ich ramach opieką,

- liczba opracowywanych i realizowanych programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba osób objętych pomocą terapeutyczną i rehabilitacyjną,
- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych pomocą w ramach punktu konsultacyjnego,
- liczba grup samopomocowych oraz liczba osób objętych w ich ramach wsparciem,
- liczba udzielonych porad i przeprowadzonych interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego,

- liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia,
- liczba osób skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych,
- liczba przedsięwzięć w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej,
- liczba osób objętych świadczeniami zdrowotnymi,
- liczba opracowanych i realizowanych programów zdrowotnych oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba popełnionych i wykrytych przestępstw,
- liczba przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych,
- liczba zrealizowanych inwestycji w celu poprawy bezpieczeństwa na drodze.

Cel strategiczny 4.:

- liczba pracowników GOPS-u, w tym liczba pracowników socjalnych,
- liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem,
- liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,
- liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze polityki społecznej, ▪ liczba wspieranych przez samorząd gminy organizacji pozarządowych.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabele:

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2015-2017 20
Tabela 2. Placówki oświatowe w gminie 26
Tabela 3. Placówki kulturalne w gminie 29
Tabela 4. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie 29
Tabela 5. Zakłady opieki zdrowotnej i apteki w gminie 30

Tabela 6. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych .. 37
Tabela 7. Podmioty mogące wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie 40
Tabela 8. Przestępczość w gminie w 2017 roku 43
Tabela 9. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2017 roku 44
Tabela 10. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2015-2017 45
Tabela 11. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2015-2017 49
Tabela 12. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2015-2017 52
Tabela 13. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2015-2017 54
Tabela 14. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy 54
Tabela 15. Organizacje pozarządowe w gminie 56
Tabela 16. Ramy finansowe strategii w latach 2019-2023 87

Wykresy:

Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2015-2017 17
Wykresy 3-4. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2015-2017 18
Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2015-2017 19
Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2015-2017..... 19
Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie 20
Wykres 8. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2016-2018 22
Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2018 roku 22
Wykres 10. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2015-2017* 23
Wykres 11. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2015-2018 23
Wykres 12. Stopa bezrobocia w powiecie lubaczowskim, w województwie podkarpackim i w kraju w latach 2015-2017 (w %)..... 24
Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2017 roku w szczególnej sytuacji na rynku

pracy oraz według wieku, stażu pracy i poziomu wykształcenia 25
Wykres 17. Osoby niepełnosprawne w ogóle mieszkańców gminy w 2002 roku..... 34
Wykres 18. Struktura wiekowa osób niepełnosprawnych w gminie w 2002 roku 34
Wykres 19. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej w gminie według poziomu wykształcenia w 2002 roku 35
Wykres 20. Osoby niepełnosprawne w gminie według aktywności ekonomicznej w 2002 roku 35
Wykres 21. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON w Jarosławiu do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2015-2017 36
Wykres 22. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2015-2017 38
Wykres 23. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2015-2017 39
Wykres 24. Osoby w gminie, którym w latach 2015-2017 udzielono pomocy i wsparcia 46
Wykres 25. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie .. 46
Wykres 26. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie pieniężne 47
Wykres 27. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2015-2017 przyznano świadczenie niepieniężne 47
Wykres 28. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2015-2017 (liczba osób w rodzinach) 48
Wykres 29. Warunki życia w gminie 58
Wykres 30. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy 59
Wykres 31. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie 60
Wykres 32. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie? 61
Wykres 33. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych? 61
Wykres 34. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy? 62
Wykres 35. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa? .....
62 Wykres 36. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie? .....
63 Wykres 37. Jakie działania byłby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu

problemu bezdomności? 63
Wykres 38. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie 64
Wykres 39. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?..... 64
Wykres 40. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy? 65
Wykres 41. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy 66
Wykres 42. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin? 66
Wykres 43. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie 67
Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie? 67
Wykres 45. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy 68
Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie? 68
Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy 69
Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym? 69
Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie? 70
Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie 70
Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie? 71